AKİS

HAFTALIK AKTUALİTE MECMUASI

Köy Köy, Kasaba Kasaba Gezi
KEMALÎ BAYAZIT

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl: 6, Cilt, XVI, Sayı: 266

Yazı İşleri :
Rüzgârlı Sokak Ovehan Kat 3 Daire 7
Tel: 18992 P. K. 582 - Ankara

İdare :
Denizciler Caddesi 23/B
Rüzgârlı Matbaa Tel: 15221

Fiyatı 125 Kuruş

★

Müessisi
Metin Toker

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına imtiyaz sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden mes'ul müdür
Kurtul ALTUĞ

★

Karikatür :
TURHAN

★

Fotoğraf :
Hüseyin EZER
Ege AJANSI
Associated Press
Türk Haberler Ajansı

★

Klişe :
Doğan Klişe

★

Müessese Müdürü :
Mübin TOKER

★

Abone şartları :

3 aylık	(12 nüsha):	12.50 lira
6 aylık	(25 nüsha):	25.00 lira
1 senelik	(52 nüsha):	52.00 lira

★

İlân şartları :
Santimi : 8 lira
3 renkli arka kapak: 750 lira
(İlânların mesuliyeti tamamile ilân sahiplerine aittir.)

★

İlân İşleri
Tel : 15221

★

Dizildiği ve Basıldığı yer :
Rüzgârlı Matbaa — ANKARA
Tel : 15221
Basıldığı tarih: 30. 8. 1959

Kapak resmimiz
Dr. Kemalî Bayazıt
Vazife başında

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS okuyucuları

Üzülerek itiraf etmek lâzımdır ki, Alman İktisat Nâzırı Erhard'ın Türkiyeyi ziyareti sırasında yapılan resmî temaslar hakkında tam malûmata sahip olabilmek için -hem de bir basın toplantısı tertiplendiği halde-, Alman basınında çıkan yazıları beklemek lâzım geldi. Bilhassa "Dpa" Ajansının Orta Doğu temsilcisine, Prof. Erhard'ın verdiği cevaplar, meseleye aydınlık getirmek bakımından son derece ehemmiyetlidir. AKİS, Erhard'ın bu sözlerini Türk halk efkârına duyurmakla bir gazetecilik vazifesi yaptığı kanaatındadır.

★

Zürich ve Londra andlaşmalarının hemen akabinde, bu mecmua tarafından öne sürülen bâzı endişelerin, indi ve kötümser bir takım tahminlerden ibaret olmadığını hâdiseler göstermektedir. Kıbrıs Anayasasını hazırlamakla vazifeli müşterek komisyon, başgösteren ihtilâflar yüzünden muntazam bir şekilde çalışamamaktadır. Komisyondaki Türk Heyetinin Başkanı, D. P. İktidarının mutemet adamı Prof. Nihad Erimin talimat almak üzere sık sık Adadan Ankara veya İstanbula uçması bunun bir delilidir. Kıbrıs başlıklı yazımızda, Adada başgösteren güçlüklerin neler olduğu anlatılmaktadır.

★

Önümüzdeki günlerde gerek İktidara, gerek Muhalefete mensup yüzlerce hatip vatan sathına yayılıp "sanki yarın seçim varmışçasına" köy köy, kasaba kasaba dolaşmaya hazırlanmaktadır. Sesini Mecliste duyurmağa muvaffak olamıyan C. H. P. -Meclis tahkikatı önergelerini dahi gündeme aldırmaya muvaffak olamamıştır-, çıkar yolu fikirlerini vatandaşa doğrudan doğruya anlatmakta bulmuş ve Meclisin bundan evvelki bir aylık tatilinde bu usûlün faydasını tecrübeyle görmüştür. Bu tecrübeden alınan dersle Merkez İdare Kurulu tarafından hazırlanan programa uygun olarak, çeşitli ekipler muhtelif illere hareket etmiş veya etmek üzeredir. Genel Sekreter Kasım Gülek bile, artık bu çeşit yurt gezilerini Avrupa seyahatlarına tercih etmeye başlamıştır. Gülekin bu yeni tutumunun partiye çok faydalı olduğu muhakkaktır.

D. P.'de günlerden beri, bir mukabil gezinin hazırlıklarıyla meşguldür. Zafer ve Havadis, D. P. milletvekillerinin, bilhassa 1957 seçimlerinde C. H. P.'nin kazandığı illeri ihtiva eden bir gezi programını tahakkuk ettireceğini haber vermiştir. İllerden henüz D. P. milletvekillerinin sesi duyulmamıştır. Ama bu seslerin pek yakında duyulmaya başlanacağı şüphesizdir. Şimdilik duyulan C. H. P.'nin sesidir. C. H. P. başlıklı yazımızda, Muhalefetin gezileri ile bu gezilerden birini idare edecek olan Kemalî Bayazıtın hayat hikâyesini okuyacaksınız.

★

İktidarın kalkınma iddialarına rağmen, pek ehemmiyetli istihsal kollarında ehemmiyetli düşmeler vuku bulduğu İstatistik Umum Müdürlüğü tarafından neşredilen son istihsal rakamlarından anlaşılmaktadır. İKTİSADÎ VE MALÎ SAHADA olup bitenlere ayrılan sayfalarımızdaki İstihsal başlıklı yazı, muhtelif kollardaki istihsal düşmelerinin sebep ve neticelerini ortaya koymaktadır.

★

Bu hafta NATO başlığı ile açılan bir sayfada, bu demokrasi idealine inanmış milletlerin teşkilâtına üye olmak için çalışan Franco İspanyası hakkında geniş bir tanıtma yazısı bulacaksınız. Kudretli diktatörün idaresi altında bir orkestra intizamı ile işleyen düzenin bütün aksak tarafları ve orkestranın niçin canlı ve ruh taşıyan bir ses çıkarmaya muvaffak olamadığını, bu yazı, en ince teferruatına kadar gözler önüne sermektedir.

★

Bu haftaki Musiki sayfamızda, İlhan K. Mimaroğlu'nun gene Salzburg'tan gönderdiği ve bu meşhur Milletlerarası Musiki Festivali hakkındaki yazısını okuyacaksınız. Mimaroğlu, bu hafta Salzburg'tan Parise geçecek ve gelecek hafta için size Paristeki harika çocuklarımız hakkında son derece alâka çekici bir yazı hazırlayıp gönderecektir.

★

Bu haftaki Sinema sayfamız, gelecek mevsimde göreceğimiz filmlere tahsis edilmiştir. Bu yazıyı okuduktan sonra, sinema meraklısı okuyucularımız hangi filmi kaçırmamaları lâzım geldiğini, hangilerini görmemekle bir şey kaybetmiş olmıyacaklarını şimdiden tâyin edebilirler. Gerçi bâzı okuyucuların, tenkidcilerin iyi dedikleri filme gitmemek, kötü dediklerini kaçırmamak gibi, sıhhati tecrübeyle sabit şaşmaz bir usûlleri varsa da, AKİS'in yazısı tersini yapmak suretiyle, bu nevi seyircilere de faydalı olabilecektir sanırız.

Saygılarımızla
AKİS

Millet

Plâtin Yıldönümü

Eylül ayının 24 üncü günü İsmet İnönü, 75 inci doğum yıldönümünü kutlayacak. Geçen haftanın sonunda Ankarada biraraya gelen ve taraflı, tarafsız kimselerden müteşekkil bir grup Türkiyenin yaşayan tek "Tarihî Şahsiyet"inin bu plâtin yıldönümünün kendisine lâyık şekilde tes'it edilmesine karar verdi. İhtimal ki bugünlerde C. H. P. içinde bir komite kurulacak ve eli çabuk, mızmız olmayan genç adamlardan mürekkep bu grup, merasimi "koordine" edecektir. Zira Cumhuriyet tarihimizin kahramanlık günlerini Allahın verdiği uzunca bir ömür sayesinde bugün tek başına temsil eden İsmet İnönünün plâtin yıldönümü, bir Muhalefet liderinin yıldönümü olmaktan da başka bir mâna taşıyacak ve onun üstünde, partizan zihniyetten uzak Türk Milleti tarafından kutlanacaktır.

Geçen haftanın sonunda Ankarada toplanan grup, Türkiyenin yaşayan tek "Tarihî Şahsiyet"i olarak İnönünün üzerinde tam ittifakla durdu. Aynı günler zarfında İstanbulda, İstiklâl Savaşına fiilen -lâfla değil- katılmış olan her rütbeden emekli subay Millî Mücadele tarihine ait bir filmden İnönüyle alâkalı kısımların çıkartılmış olmasını protesto ediyordu. D. P. İktidarı, daha evvelce, tarih kitaplarından da İnönüyü çıkarmaya teşebbüs etmiş, hattâ bâzı fazla ateşli Demokratlar, Atatürkün bu en yakın arkadaşını öldürüp derisinin içine saman doldurmak gibi parlak bir fikir ortaya atmışlardı. Fakat bütün bunların "cücelik" olduğu henüz herkes tarafından anlaşılmış değildi.

Şimdi Eylülün 24 üncü günü Türkiyenin her tarafında, mektep çocuklarını yollara dökerek tertipli şekilde değil, belki bâzı mâni olma teşebbüslerine rağmen candan kutlanacak olan plâtin yıldönümü insanların "Tarihî Şahsiyet" pâyesini ancak bileklerinin hakkıyla kazandıklarını ispat edecektir. Bilhassa gençler, haber duyulur duyulmaz büyük alâka gösterdiler ve hareketin başına geçmek için hazırlığa başladılar. Muhtemelen Türkiyenin her köşesi, İnönüye 75 inci doğum günü münasebetiyle mesajlar, teşekkür ve iyi dilek mektupları, mânevi kıymeti büyük hediyeler yollayacak, birçok heyet, o gün Ankarada bulunacak olan İsmet Paşayı ziyaret için Başkente gelecektir.

Böylece Türk Milleti, partizan gayretlerin üstünde, tarihimize ait hâdiselerin de, şahsiyetlerin de "cüceler"in ellerinden uzakta, kendi bağrında bulunduğunu bir sevgi gösterisi halinde ortaya koyacaktır.

Törenler

Programlı yolculuk

Geçen hafta Çarşamba sabahı, Yeşilköy hava meydanı sabahın erken saatlerinde resmî plâkalı otomobillerin hücumuna uğradı. Malazgirt Meydan Muharebeşinin kazanılmasının 888 inci yıldönümü münasebetiyle yapılacak törene şeref verecek devlet büyüklerini Diyarbakıra kadar götürecek olan SEL Viscount uçağı, terminal binasının önünde uçuşa hazır bekliyordu.

Günlerce evvel hazırlanan ve ilân edilen programa göre -Sayın Cumhurbaşkanı Celâl Bayarın iştirak ettiği bütün seyahat ve törenler-

Adnan Menderes
Program dışı kaldı

de program ve protokol meselelerine büyük ehemmiyet verilmektedir- uçağın tam 8'de hareket etmesi lâzımdı. Nitekim Cumhurbaşkanlığı forsunu taşıyan siyah Cadillac, saat tam 7.45'de Şeref Salonunun önünde durdu. Koyu renk bir elbise giymiş olan Sayın Cumhurbaşkanı otomobilden inip SEL uçağına doğru ilerlerken, Zafer ve Havadisteki programlarda bu törende hazır bulunacağı ilân edilen Başbakan Menderesin gelip gelmediğini sordu. Müsbet cevap alamayınca, bileğindeki dört köşe altın Longine saatine baktı: 8'e 1 dakika vardı. Bunun üzerine Sayın Bayar, uçağa doğru yürümekten vazgeçti ve Şeref Salonunun önünde beklemeye başladı. Böylece 20 dakika geçtikten sonra Cumhurbaşkanı, Başbakanı beklemekten vazgeçerek hareket emrini verdi ve SEL Sayın Cumhurbaşkanı ile birlikte Millî Savunma Bakanı Ethem Menderes, Bayındırlık Bakanı Tevfik İleri, İmar Bakanı Medenî Berk ile diğer dâvetlileri alarak havalandı.

Sakınan göze...

Malazgirt zaferinin yıldönümüne bu sene fevkalâde ehemmiyet veriliyordu. Sayın Cumhurbaşkanının ve Başbakanın 888 inci yıldönümü töreninde hazır bulunacaklarının ilânı, bu fevkalâde ehemmiyetin bir deliliydi. Bu sebeple vazifelilerin hazırlıkları, mevzuun ehemmiyetiyle mütenasip oldu. Ağrıdaki merasim ve askerî gösteriler için günlerce hazırlık yapıldı. Devlet büyüklerinin yapacakları yolculuğun uğrak noktası olan Diyarbakırdaki hazırlıklar da günlerce sürdü.

Ağrının toprak hava alanına Viscount'lar inemediği için, devlet büyüklerinin İstanbuldan Diyarbakıra T. H Y.'nın bir Viscount uçağı ile gitmesi ve oradan Ağrıya askerî nakliye uçaklarıyla geçilmesi uygun görülmüştü. İşlerin programa uygun bir şekilde yürümesi için Diyarbakırda mülkî ve askerî erkân gereken tedbirleri almakla vazifelendirilmişti.

Nitekim geçen haftanın başında Pazartesi gecesi geç vakit Diyarbakır T. H. Y. Meydan Müdürüne İstanbuldan telsizle bir mesaj geldi. Bu hususî mesajda, 26 - 27 Ağustos günlerindeki VİP uçuşları -içinde devlet büyüklerinin bulunduğu uçakların seferleri bu işaretle ifade ediliyordu- ikram organizasyonu için, ikram âmiri ile bir hususî ahçının Diyarbakıra gönderileceği ve bunlara gereken bütün kolaylığın gösterilmesi emrediliyordu.

İkram âmiri ile ahçı Salı günü askerî Çubuk 10 uçağı ile Ankaraya geldiler, Ankarada uçak değiştirerek Çubuk 41 ile Diyarbakıra yollandılar. Diyarbakırda ikram âmiri ve ahçı, T. H. Y. Meydan Müdürü Hayri Çakıroğlu tarafından karşılandıkları zaman hava kararmış ve bütün dükkânlar kapanmıştı. İkram âmiri ile ahçı İstanbuldan sadece taze enginarla levrek balığı getirmişlerdi. Mönünün hazırlanması için lüzumlu diğer malzeme Diyarbakırdan temin edilmeliydi. Ama dükkânlar kapalı ve yemeklerin yetişmesi için vakit çok azdı. Meydan Müdürü ile ikram âmiri derhal şehre koştular, kapalı mezbahayı güçlükle açtırıp bir gövde koyun aldılar. Gene zorla açtırılan bakkal ve sebzecilerden diğer malzeme temin edildi ve hava üssünde kolları sıvayarak yemek yetiştirme faaliyetine girişen ahçıbaşıya yetiştirildi. Bu arada Diyarbakırın meşhur Nuriye Hanım Baklavasından da iki tepsi alınması ihmal edilmedi. Ama ahçının işi doğrusu çetindi, bu kadar az zamanda zengin

Haftanın içinden

FÜTURSUZLUK

Muhalefet yılları boyunca, nasıl, D. P. yi "basiret ve ölçü" mefhumları damgalamışsa İktidar D. P. sini, hele 1954'den sonraki D. P. yi "fütursuzluk" damgalayacaktır. Dört beş sene var ki bu partinin sevki idaresini elinde tutan ekip her şeyden çok fütursuzluğuyla bütün dikkatleri üzerine çekmiştir. Elbette ki fütursuzluk, murakabesizliğin tabii neticesidir ve 1954 seçimlerinden "artık, ince demokrasiye paydos" prensipiyle, kararıyla, azmiyle çıkanlar bu hedefi gözönünde tutuyorlardı. Ama işin bugünkü dereceye vardırılacağını, vardırılabileceğini bırakınız D. P. nin kurulduğu 1946 yılının idealistlerini, 1954'ün meşhur kanunlarına el kaldıranlar dahi ihtimal ki hatırlarından dahi geçirmemişlerdir.

Türkiye Cumhuriyetinin tarihinde hiçbir Bakanlar Kurulunda sandalyaların yarısına yakını bugünkü gibi boş bırakılmamış, hele aylar ve aylar, evet aylar ve aylar Bakanların yarısının öteki yarısına vekâlet etmesi gibi bir vaziyete müsamaha edilmemiştir. D. P. nin o kadar şiddetle yerdiği meşhur "27 senelik diktatörlük devri"nin ne birinci "diktatör"ü, ne ikinci "diktatör"ü ellerinde tuttukları bütün kudrete rağmen, Devlet ve Hükümet mefhumlarına karşı böyle bir saygısızlığı reva görmemişlerdir. Zaten sayın Celâl Bayarın pek uzun yıllar dahil bulunduğu -daha az bir zaman başkanlık ettiği- o zamanın Bakanlar Kurulunun, sayın Adnan Menderesin, sayın Refik Koraltanın sıralarında oturduğu o zamanın C. H. P. Meclis Grupunun hiçbir itiraz sesi yükseltmeyip bu fütursuzluğu kabul edip etmeyecekleri hususu çok münakaşa kaldırır bir husustur. Zira, meselenin esası sudur: Bu vaziyetin, şahsi bir kuvvet denemesinin dışında, vatana faydası nedir, memlekete faydası nedir, millete faydası nedir, hattâ ve hattâ D. P. ye faydası nedir? Muhalefet Milletvekili Sayın Turhan Feyzioğlunun bir sözlü soruyla ortaya attığı gibi, meselâ bir Millî Eğitim Bakanlığının işleri bir Bayındırlık Bakanının boş zamanlarında tedvir ediverebileceği derecede hafif ve ehemmiyetsiz midir ki aylardan beri kabinenin o belki de en mühim sandalyası doldurulmamaktadır? 1959 Türkiyesinde bir Bayındırlık Bakanının, bir Millî Eğitim Bakanının işten baş alamaması, bırakınız parti kongresi parti kongresi dolaşmayı, çocuklarını sevmeye vakit bulamaması gerekir. Bir gerekene bakınız, bir de fiiliyata. D. P. li bâzı sayın borazanların çaldıkları "çok çalışan İktidar" havasını, havaların en inanılmazı haline bundan iyi getirecek bir vaziyet tasavvur olunabilir mi?

Fakat D. P. yi idare eden ekipin bu hakikaten inanılmaz fütursuzluğu Devlet mefhumuna, Hükümet mefhumuna böylesine aldırış etmemesi karşısında derin bir sükûtun hemen her yerde muhafaza edilmesi ve bilhassa D. P. içinde, D. P. Meclis Grupunda "Efendiler, nedir bu hal" diye bir başka ekipin dikilmemesi hâdisenin en acı, en ıstırap verici tarafıdır. Hakikaten yirmiüç senesi fiilen tek parti hâkimiyeti altında geçen ve onüç senesinde çok partili hayat hâkim bulunan otuzaltı senelik Türkiye Cumhuriyeti tarihinde Bakan tâyini gibi bir mecburiyetin hiçe sayılmasının 1959'a tesadüf etmesi, D. P. nin kurduğu rejim hakkında en baygınlara ayıltıcı bir fikir verebilir. Düşünmek lâzımdır ki D. P. yi idare eden ekipin elinde bu fütursuzluğu mazur göstermek için süreceği "Muhalefet umacısı" dahi yoktur. Zira, her halde, bu mevzuda da "canım, Muhalefet rahat bırakıyor mu ki Bakan tâyin edeyim" demek biraz fazla cüret olur. Mesele, uzun bir fütursuzluklar zincirinin sadece bir halkasını teşkil etmektedir ve bir ekipin kendisini her şeyi yapacak kudrette görmesinin neticesidir.

Eğer böyle olmasaydı Devlet Radyosu böyle kullanılabilir, vilâyet binalarında D. P. Genel İdare Kurulu toplantıları yapılabilir, resmî araba saltanatı bu hale getirilebilir ve İstanbul fiilen yazlık başkent haline sokulabilir miydi? Devlet Radyosu bu! İktidar partisi adına Muhalefet organı gazeteye cevap verebilir mi? Vilâyet binası bu! Nihayet aynı haklara sahip olması gereken siyasi partilerden sadece birine kapılarını açabilir mi? Resmî araba bu! Plâj sefasına tahsis olunabilir. Devletin benzini hiç üzüntü duyulunmaksızın yakılabilir mi? Nihayet, Anayasa bu! Ankara yazın sıcak olabilir. Ankarada D. P. seçimleri de kaybetmiş bulunabilir ve bu yüzden D. P. büyükleri vaktiyle bizzat ifade etmiş oldukları bir hakikati hatırlayabilirler: "Seçimleri başkentte kaybeden parti, İktidarda misafirdir". Bütün bunlar, takım taklavat İstanbula göçü icabetirebilir mi? Haklı çıkartabilir mi?

Fütursuzluk, fütursuzluk, fütursuzluk... İnsanın, hâdiselerin aslına yakınlığı yoksa, aklı durur. Şu D. P. Genel İdare Kurulu niçin D. P. Genel Merkezinde değil de Başbakanlıkta, niçin D. P. İstanbul merkezinde değil de Vilâyette toplanır? Aynı şekilde, Bakan tâyinleri neden aylar ve aylar sürüncemede bırakılır? Bu gibi hallerin D. P. ye zarar verdiğini görmemek, hissetmemek imkânsız olduğuna göre acaba mukabil bir faydası var mıdır?

Evet, vardır. Gerçi fayda D. P. ye değil, onu kayıtsız ve şartsız fütursuzca idare etmek azmindeki ekipedir. Ama böyle hareketlerin altında yatan sebep budur. Hiçbir tahdit tanımamak, hiçbir müeyyide bilmemek, her şeyi yapabileceği inancını uyandırmak bahis mevzuu ekipin bugün başlıca idare vasıtasıdır. Ekip, otoritesini artık oradan almaktadır. Her şeyi, hattâ düşününüz, Milletvekillerinin takrirlerinin D. P. Meclis Grupunda görüşülmesi bile ekipin inayet ve lûtfuna bağlı tutmak -Basın affı takririni imzalayanlar, bunun görüşülmesini, kürsüye çıkıp resmen talep etmek cesaretini tam bir yıl gösterememişlerdir- Partinin bu ekip elinde nasıl kıskıvrak bağlı bulunduğunu ortaya koymağa yeter. Hiçbir şey dinlemeyen, inanılmaz derecede fütursuz ekipe karşı herkes yüreğinde bir korku, bir dehşet duyacak, "bunu yaptıktan sonra, şundan mı çekinecek" endişesi hâkim olacaktır. İlk bakışta anlaşılmaz görünen hareketlerin altında yatan hesap budur.

İşte bu yüzdendir ki D. P. içinde son günlerde beliren bâzı iyi alâmetleri, ıslah gayretlerini şüphe ile karşılamaktan başka çare yoktur. İyi alâmetlerin, ıslah gayretlerinin zihniyeti aşikâr ekipten, yani yukardan gelmesi ve öte yandan fütursuzluğun bütün acısıyla devam etmesi, Meclis Grupundan ocaklara, D. P. teşkilâtının silkinmiş ve murakabeyi ele almış bulunmaması yeni bir manevrayla karşı karşıya olduğumuz düşüncesini ister istemez vermektedir. Ölçüsüz kudret ekipin elinden alınıp Cumhuriyet tarihimizde eşi olmayan fütursuzluk son bulmadıkça ve normal murakabe organları normal faaliyetlerine yeniden başlamadıkça bilhassa D. P. Meclis Grupu vazifesine sarılmadıkça, ikide bir karşısına çıkarılan "Muhalefet umacısı" oyununa geldikçe ve D. P. Milletvekilleri orada dahi kendilerine söz hakkı sağlayamadıkça sinirlerin mukavemetine, kudret hesaplarına ve taktik manevralara bağlı bir "evin içine düzen verme" faaliyetinin D. P. yi kurtarabileceğini sanmak hayaldir.

"Ne derlerse desinler" zihniyeti terkedilip, "ne derler" suali her hareketlerinde D. P. siyasetçilerinin karşısına çıkarılabiliyor mu? Kabinenin yarısının öteki yarısına vekâlet ettirilmesi evvelâ Demokratları galeyana getiriyor mu? İktidar partisi için hakikî kurtuluş oradadır.

bir mönü hazırlamak kolay iş değildi. Üstelik malzeme ve yardımcı temininde de ciddî zorluklar vardı. Sabaha kadar uğraşan ahçıbaşı, VİP uçuşu yapan SEL uçağının Diyarbakıra iniş saati geldiği sıralarda Levreğin mayonezini tutturmaya çalışıyordu.

Ahçıbaşının gayretlerine muvazi olarak Diyarbakır D. P. Başkanı da davullu zurnalı ekiplerle meydana fazla kalabalık celbetmeye çalışıyordu. SEL, 59 dakikalık gecikmesiyle Diyarbakıra inerken ahçıbaşı mayonezi tutturmuştu ama, D. P. Başkanı kâfi kalabalık toplıyamamıştı. Meydandaki 150 - 200 kişinin çoğu mülkî ve askerî vazifelilerdi. Askerî merasim de yapılmayınca karşılama sönük oldu.

Sayın Cumhurbaşkanı ve refakatindekiler, sivil meydanda çok kalmadılar ve derhal otomobillere binerek 1 kilometre ötedeki askerî meydana geçtiler. Hava Üssü Kumandanının odasında 20 dakika istirahat edildikten sonra, misafirleri Ağrıya götürmek üzere hazırlanan askerî nakliye uçaklarına doğru yürünmeye başlandı. Viscount'ın iki hostesi, Sayın Cumhurbaşkanı ve bakanlara tahsis edilen Çubuk 19 uçağına verilmişlerdi.

Cumhurbaşkanlığı Başyaveri Deniz Albayı Faik Taluy, Sayın Bayar binmezden önce Çubuk 19'u teftiş etti. Uçağa hususî ekip gönderilerek hazırlanan komanyalar henüz konmamış, hareket saati gelip geçtiği halde ancak bir kalıp buz uçağa yerleştirilebilmişti. Faik Taluy, durumu üzülerek Sayın Cumhurbaşkanına arzetti. İntizamsızlığa ve gecikmeye çok öfkelenen Sayın Celâl Bayar, üzüntüsünü beraberindekilere bildirdi. Bunun üzerine Medenî Berk, Diyarbakır Valisi, Hava Üssü Kumandanı ve Meydan Müdürü arasında sert konuşmalar cereyan etti ve bu arada geçen 10 dakika içinde de kumanyalar uçaklara yerleştirilemedi. Malazgirtteki törene tam saatinde yetişmek isteyen Cumhurbaşkanı, komanya alınmadan hareket edilmesi emrini verince herkes uçaklarına yerleşti ve 5 askerî uçağı dolduran kafile Ağrıya hareket etti.

Komanyanın hazırlanması ve altıncı bir askerî nakliye uçağına yüklenerek Ağrıya yollanması, ancak misafirlerin uçaklarının hareketinden 35 dakika sonra mümkün oldu.

Sayın Bayarı ve diğer misafirleri taşıyan uçaklar Ağrıya 12.15'de indiler. Dikenli tellerle çevrili toprak alanda büyük bir kalabalık vardı ve başta bandosu olduğu halde bir askerî birlik selâm resmini ifa etti. Tören parlaktı. Fakat müthiş bir rüzgâr tozu toprağa katıyor, gözgözü görmüyordu.

Ağrıda günlerden beri hazırlık yapıldığı belliydi. Hava meydanından itibaren taklar kurulmuştu. Hava meydanından derhal Malazgirte müteveccihen otomobillerle yola koyulan kafile geçerken kurbanlar kesiliyordu. Her dönemeçte ve her köprü başında iki süvari eri selâm duruyordu.

Ağrı Valisinin 0001 numaralı yeşil otomobiliyle ve kafilenin en önünde giden Sayın Cumhurbaşkanı Tortum, Tutak ve Patnozda halkın kurbanlarla önüne çıkmasına rağmen bir an olsun durmadı. Merasime tam zamanında yetişmek istiyordu. Nitekim Malazgirte programda merasimin başlangıç saatı olarak gösterilen 16'da varıldı. Diyarbakırdan uçakla Ağrıya getirilen yemekler, Ağrıdan bir Steward'ın nezaretiyle otomobille kafilenin peşinden Malazgirte getirildi. Fakat herkesin aç olmasına rağmen kimse bu yemeklere el sürmeye vakit bulamadı.

Başı dumanlı Süphan dağının önündeki Malazgirt düzünde 250 - 300 vatandaş devlet büyüklerini görmek için sabırsızlanıyorlar ve jandarma kordonunu zorluyorlardı. İntizamı temin için coplar işbaşına çağırılınca esasen tenha olan meydan boşalmaya yüz tuttu. Bereket ilgililer durumu farkettiler ve halkı meydanda tutmaya muvaffak oldular.

Törene İstiklâl Marşıyla başlandı. Sonra konuşmalara geçildi. Fakat hoparlör tesisatındaki bozukluk ve şiddetli rüzgâr yüzünden halk nutukları dinleyemedi ve bir konuşma yapması beklenen Sayın Cumhurbaşkanı konuşmadılar. Jetlerin, süvarilerin ve bandonun gösterileri alâka ile takip edildi. Yeniden imar olunacak Malazgirt kasabasının temelleri hava kararmaya yüz tuttuğu bir sırada atıldı ve gene otomobillerle karanlıkta Ağrıya doğru hareket edildi.

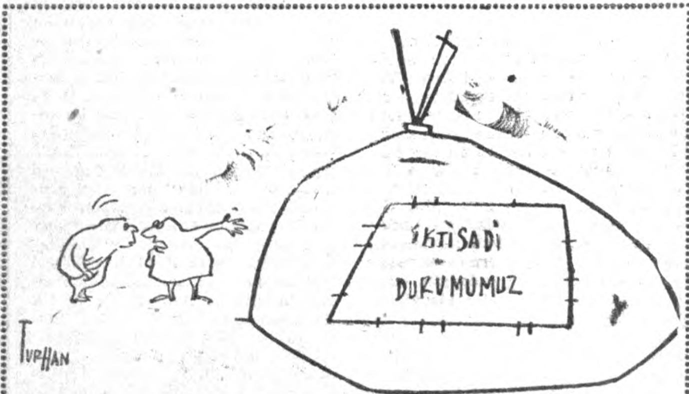
Kafiledekiler sabahtan beri ağızlarına bir lokma koymamaktan, uzun bir hava ve kara yolculuğundan, merasim dolayısiyle ayakta kalmaktan ve fırtınanın üzerlerine yığdığı toz topraktan dolayı bitkin haldeydiler. Malazgirtten Ağrıya dönülüp otomobillerden inilirken neşesini muhafazaya muvaffak olan tek kişi yoktu. Ağrı Milletvekili Kasım Küfreviyi seçmenleri ilk defa asık yüzle görüyorlardı.

Ağrılılar ise caddelerde toplanmışlar, Sayın Cumhurbaşkanının yapacağı konuşmayı bekliyorlardı. Bayar, Ağrıda da konuşmadı; Vali konağına gidip bir müddet istirahat ettikten sonra Orduevinde verilen 120 kişilik ziyafeti şereflendirdi. Mönü soğuk yemek ve mezelerden ibaretti. Her türlü içki vardı. Sofrada Sayın Bayarın sağında Ethem Menderes, solunda Tevfik İleri vardı. Onların yanında da sıra ile Medenî Berk, Celâl Yardımcı ve Kasım Küfrevî yer almışlardı. Ziyafeti müteakip, misafirler Erzurum ekipinin millî oyunlarını seyrettiler. Geç vakit istirahate çekildiler.

Perşembe sabahı, gene askerî uçaklarla Diyarbakıra hareket edildi. Diyarbakırda Hava Tümeninin meşhur havuzunun başında Sayın Cumhurbaşkanına ve refakatindekilere karpuz, ayran, limonata ve fıstıklı dondurma ikram edildi.

Bu arada Medenî Berk, uçaklara komanya konulması işinin niçin aksadığını tahkike girişmişti. İmar Bakanı, T. H. Y. Meydan Müdürü Heyri Çakıroğlunu iyice sigaya çekti. Vali ve Hava Üssü Kumandanı da bu hararetli konuşmalara katıldılar.

Misafirler saat 11.15'de gene SEL ile Diyarbakırdan avrıldılar ve 13.50'de İstanbula vâsıl oldular. Sayın Cumhurbaşkanını Yeşilköyde karşılıyanlar arasında Başbakan Adnan Menderes yoktu.

— Sihirbaz maliyeci deyneğiyle dokunduktan sonra acaba bir değişiklik olacak mı?..

Çürüm ve ceza

Misafirlerin ayrılmasından sonra da Diyarbakırdaki komanya meselesi devam etti. SEL uçağı İstanbula vardıktan pek az sonra, oradan Diyarbakıra gönderilen bir telsiz mesajı ile Diyarbakır Meydan Müdürü Hayri Çakıroğlunun ilk uçakla İstanbula gelmesi ve Şişhanedeki Terminalde hazır bulunması bildirildi.

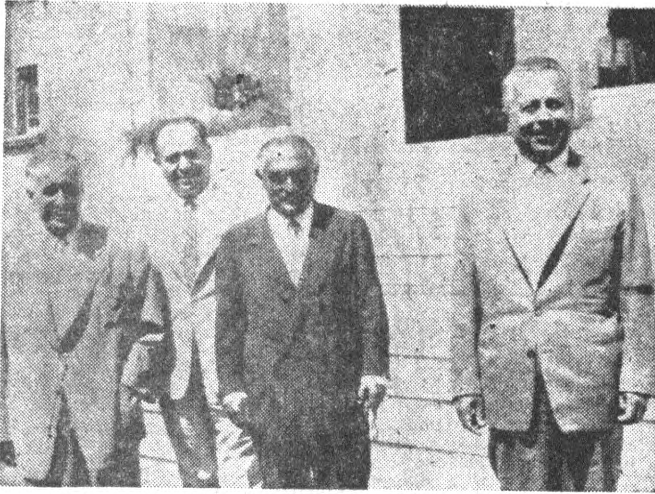
Hayri Çakıroğlu emre uyarak ertesi sabah ilk uçakla Şişhanenin yolunu tuttu. Meydan Müdürü İstanbul yolundayken Diyarbakıra gelen 30 - 10 - 50 sayılı bir telsiz emri, Hayri Çakıroğlunun rütbe ve ücret tenzili ile 950 lira maaşlı Yeşilköy dispeç memurluğuna tâyin edildiğini ve Diyarbakır Meydan Müdürlüğüne de 1580 lira maaşla Kaptan Pilot Alâaddin Şakarın getirildiğini bildiriyordu.

Bu, komanyayı vaktinde yetiştirememenin cezasıydı.

D. P.

"Getirin portföyü"

Geride bıraktığımız haftanın ortasında, Cumhurbaşkanının İstanbula gelmesinden 40 dakika sonra mana rastladığı için, gazeteler toplantıda iktisadî mevzuların konuşulduğu zehabına kapıldılar. Aslında müzakere plânları çok daha evvelden hazırlanmış, Başbakan tarafından parafe edilmişti. Yani bu mevzu kapanmıştı. Bu sebeple, toplantıda iktisadî meseleler konuşulmadı. Konuşma mevzuunu parti meseleleri teşkil etti. Yalnız daha evvel Başbakan Kabine çalışmalarının insafsız bir otokritiğini yaptı. Menderes "Getirin portföyü" dedi. Portföy, Bakanlar Kurulunu aşamıyan işlerin toplandığı dosyaydı. Dosyada bir hayli birikmiş iş vardı. Buna sebep Başbakanlığa gelen bir kararname imza için elden ele dolaştırılır, eğer bakanlardan biri kararı imzalamaya yanaşmazsa, mesele uzun müddet askıda kalırdı. Menderes, bundan sonra portföyün boşaltılmasını ve şişmesine müsaade edilmemesini söyledi.

D. P. Genel İdare Kurulu üyelerinden bir kısmı
Hayırdır inşallah!.

Ankara yolunu tutan Başbakan Menderes ilk iş olarak Kabineyi toplantıya çağırdı. Toplantı Cuma sabahı yapıldı. Başbakanlık binasının merdivenlerini ilk tırmanan adam, Ethem Menderesti. Bayındırlık Bakanı Tevfik İleri ikinciliği kazandı. Onu Dışişleri Bakanı Zorlu, Ulaştırma Bakanı Kurbanoğlu ve Maliye Bakanı Polatkan takip ettiler. Sağlık Bakanı Lütfi Kırdar, Başbakanlığa makam arabası yerine, teşkilâtına ait eski model bir pikapla geldi. Kırdardan sonra da Çalışma Bakanı Halûk Şaman, İmar ve İskân Bakanı Medenî Berk geldiler. Tekel Bakanı Hüsman en sona kaldı. Dâvet sahibi Başbakan ise, Hüsmanı geçerek sonuncu olmaktan kurtuldu.

Kabine toplantısı, O. E. C. E.'ye sunulacak yatırım programının günün mevzuunu teşkil ettiği bir za-

Kabine çalışmalarının tek aksıyan tarafı elbette ki bu değildi. Kabine kırk yılda bir toplandığına göre, toplantıların verimli yürümesinden konuşmak tuhaftı. Sonra koltuklarının çoğu boş tutulan Kabinenin tam verimle çalışması hayaldi. Ama boş koltuklar, parti yüksek kademelerindeki ikilik devam ettiğine göre, daha bir müddet boş kalacağa benzemektedir. Menderes yüksek tasdike sunacağı bakan adaylarının itirazsız kabul edileceğinden yüzde yüz emin olmadıkça, bu meseleye el atmak niyetinde değildir.

Gülün dikeni

Portföy meselesi halledildikten sonra D. P. İktidarının en korkulu meselesi olan Muhalefetin tutumu meselesine geçildi. Toplantı sırasında Remzi Birant, Rıfkı Salim Burçak ve Basri Aktaşın çağırılması bunun deliliydi. Bu suretle Kabine toplantısı, mûtad etatik parti toplanlarından biri haline geldi. Bu etatik parti toplantılarından biri, Ankaraya göçten evvel, Salı günü sabahı, İstanbulda Vilâyet binasında yapılmıştı. Toplantıda Başbakan Erhard ile görüşmelerini anlatmış, 50 dakika süren bu izahattan sonra parti işlerine geçilmişti. Toplantıdan en asabî çıkan adam, D. P. nin koltuksuz propaganda nâzırlığına getirilen Samet Ağaoğlu olmuştu.

Normal zamanlarında son derece nazik davranan Ağaoğlu, bir iki kelme sızdırmak istiyen gazetecileri sert bir lisanla ve el işaretleriyle "Hiçbir şey yok, bana da bir daha sual sormayın" diye susturdu. Başbakan, beşûş bir çehreyle "Bütün gazeteci arkadaşların muhabbetle gözlerinden öperim" iltifatını savurdu. Genel İdare Kurulu üyeleri "Yine parti içi meseleleri görüştük. Bunu bir ailenin normal iç meseleleri olarak kabul ediniz" demekle yetindiler. En cömert, dişçiye gideceğini söyliyen ve gazetecilerle şakalaşan Koraltan oldu. Koraltan "Bugünkü toplantımız burada sona erdi. Size pek yakında tatmin edici izahat verileceğini sanıyorum. Gazeteciler, her zamanki gibi en yakın dostlarımızdır" dedi. Tevfik İleri ve Benderlioğlu da bu basın toplantısı haberini teyid etti. Fakat haber gerçekleşmedi. Halk efkârını aydınlatma itiyadını çoktan kaybeden D. P. nin basın toplantısı haberine esasen kimse inanmamıştı.

Etatik parti toplantılarının "obsession" haline gelen temel meselesi, Muhalefetin yükselen yıldızının nasıl söndürüleceği idi. Diğer bir deyişle D. P. nin sönen yıldızını parlatmanın bir çaresini bulmak lâzımdı. Yalnız bu hususta kimsa parlak fikirlere sahip değildi. "Her dediklerini cevaplandıralım, biz de gezilere çıkalım, konuşalım" lâflarından başka bir fikir ortaya atılmıyordu. Bu ise fazla bir şey ifade etmiyordu. Muhalefetin her sözü çoktan beri cevaplandırılıyordu. Meselâ, Ulus gazetesinde, vergi tahsilâtı hakkında Maliye Bakanlığı neşriyatına dayanarak hazırlanan yüzde yüz doğru bir haber dahi, Maliye Bakanı tarafından Eylül ayının gelir vergisi tahsilâtı da, mevcut vergi tahsilâtına katılarak cevaplandırılıyordu! Soğuk harb neşriyatı bütün hızıyla devam ediyordu. Ama yüksek başlar yine de memnun değildi. Bunun neticesi olarak soğuk harb neşriyatını Cuma akşamı bâzılarının Samet Ağaoğluna, diğerlerinin Burhan Belgeye ait olduğunu sandıkları kalın, kısık ve üst perdeden konuşan bir sese okuttular. Ses kalınlaşınca ve ihtiyarlayınca, ayni lâfların çok daha tesirli olacağı umuluyordu! Zihniyet ayni kaldıkça, bu çocukça buluşların

daha tesirli olması elbette ki imkânsızdı.

D. P.'nin iç bünyesini kuvvetlendirme yolundaki gayretler de, partide bir zihniyet ve ruh değişikliği vuku bulmadığına göre hüsranla karşılaşmaya mahkûmdu. Gerçi partinin yeni doktrineri Samet Ağaoğlu "Madenki sehpalar işlememektedir, o halde hürriyet vardır" mantığıyla, 1946 ideolojisini tazelemeye çalışıyordu. Ağaoğlu "Müslümanlar, protestanlar hepiniz buraya geliniz, çünkü burası ümit kapısıdır. D. P. ümit dergâhıdır" diyerek, 1946 ruhunu geri çağırıyordu. Ama gelen giden bir şey yoktu. Son çare olarak düşünülen umumî af kâğıt üzerinde kalmaya mahkûmdu.

Mâneviyatı takviye gayretlerine rağmen, Genel İdare Kurulunun İstanbul toplantısından bir gün sonra yapılan Beyoğlu İlce Kongresinde en çok işitilen sözler "satılmış" ve "mideci" sıfatları oluyordu. 1946 ruhuna hasret bir delegenin "Menfaat ve sandalye uğruna kongreleri soysuzlaştırdılar. Eski kongreleri mumla arıyoruz" diye feryadı, koltuksuz propaganda nâzırı Ağaoğlunun 1946 ruhunu diriltme gayretlerinin beyhudeliğini gösteriyordu.

D. P.'nin yeniden D. P. olması için bir Muhalefet devri tanıması zaruriydi.

C.H.P.

Plân ve program

C. H. P. milletvekilleri geçen haftanın ortasından itibaren hazırlanan program mucibince tam mevcutla vatan sathına dağılmaya başladılar. İlk yolu açan, Genel Sekreter Yardımcısı Orhan Öztrak oldu. Birinci ekipin irtibat üyesi Öztrak, 22 Ağustos günü Tekirdağına doğru yola çıktı. Onu, 22 nci ekipin irtibat üyesi Turgut Göle takip etti. Ferit Melen, işe seçim bölgesi Vandan başladı. Oradan irtibat üyeliğini yaptığı 18 inci ekip mıntıkası olan Erzurum ve Erzincana geçecektir. Diğer ekipler de toplanarak kendi aralarında seyahat programlarını tertiplemekte, harekete hazırlanmaktadırlar.

Muvaffakiyeti İktidarın da özenmesinden belli olan C. H. P.'nin yurt gezilerinin bu sefer en büyük hususiyeti plânlı olmasıdır. Gezilere gelişi güzel çıkılmamış, hiçbir iş tesadüfe bırakılmamıştır. Bu sayede vatan sathının her köşesine gitmek mümkün olacaktır. Kendi mıntıkaları içindeki çalışmalarını, ekipler kendileri programa bağlıyacaklardır. Her mıntıkaya 8 - 12 kişinin düşmesi ve orada uzun müddet kalma imkânının bulunması, vatan sathının derinlemesine taranmasına imkân verecektir. Ekipler ayak üstü bir temas yerine gezdikleri yerlerde daha uzun bir müddet kalabilecekler, dertleri ve meseleleri yakından tanıyacaklardır.

Samet Ağaoğlu
Din kardeşi değil miyiz?.

> # Ağır Ol... Gelen Var!
>
> **İstanbulun sevimli valisi Ethem Yetkiner İstanbullular adına Başbakan Adnan Menderese şu telgrafı çekmiş:**
>
> *İrşad, alâka ve büyük yardımlarınızla sipariş edilen otobüslerden 20 adedi daha bugün şehrimize gelmiştir. Yarından itibaren hizmete girecektir. Bu suretle son aylar içinde alınan yeni otobüs adedi 75 e baliğ olmuştur.*
>
> *Bu mes'ut hâdise dolayısile İstanbul halkının minnet ve şükranlarını arzeder, hürmetlerimi sunarım.*
>
> **Doğrusu biz bu hususta Ethem Yetkineri selâhiyetsiz buluyoruz. Vali ve Belediye Reis Vekili otobüs yolcularının hislerine tercüman olamaz. Zira kendisi otobüs değil otomobil yolcusudur.**
>
> **Eğer Başbakana muhakkak "minnet ve şükranlarını arzetmek" icabediyorsa, bunu otobüsler için değil de kendi makam otomobili için yapsa daha doğru olmaz mıydı?**

Gezilerin ikinci bir hususiyeti, her ekip üyesine, Araştırma Bürosunun hazırladığı geniş bir notun verilmesidir. Notta iktisadî hayatın her sahasına ait istatistik malûmat bulunmaktadır. Üyeler konuşmalarında bu notlardan faydalanacaklardır. Bu, Batı memleketlerinde partilerin kullandığı bir usûldür ve parti propagandasının daha dokümante, daha koordine olmasını temin etmesi bakımından son derece faydalıdır.

C. H. P. son gezi programıyla, güzel bir plân ve program örneği vermiştir. Plân ve programın, bu geziyi eskilerinden çok daha başarılı bir hale getireceği şüphesizdir.

Mamafih eski geziler bile, D. P.'yi o derece korkutmuştur ki "Biz de gezeceğiz" demeye başlamışlardır. 20 tarihli Zafer "D. P. Genel İdare Kurulunun son toplantısında alınan karar gereğince mebusların önümüzdeki günlerde büyük bir yurt gezisine çıkacaklarını" bildirmektedir. Zafere göre "Meclisin tatilinden istifade ederek mebusların büyük bir kısmı kendi seçim bölgelerinde bulunduğundan bu defa " C. H. P.'nin kazandığı 20 vilâyette, "Vilâyet, kaza ve nahiye merkezleriyle büyük bir köy toplulukları" gezilecektir. D. P'nin İstanbuldaki borazanı Havadis 24 Ağustos tarihli nüshasında geziler hakkında daha geniş bilgi vermektedir. Havadise göre, 200 milletvekilinin katılacağı geziler en geç Eylül ayında başlıyacaktır. Halen listeler hazırlanmış, Başbakanın tasdikini beklemektedir. Listeler tekrar gözden geçirilecek, sonra açıklanacaktır. Fakat bugüne kadar D. P. de en ufak bir kıpırdanma yoktur. Anlaşılan eğer Avrupada veya sayfiyede değilse seçim bölgelerinde can derdiyle uğraşan D. P. milletvekillerini yerlerinden ayırmak çok zor olacaktır. Nitekim C. H. P. ekiplerinin vatan sathına yayılmaya başladıkları şu anda, D. P. cânibinde büyük bir sessizlik hâkimdir.

Köy köy, kasaba kasaba dolaşarak vatandaşlarla temasa geçecek olan C. H. P. ekiplerinden biri de Maraş, Malatya ve Adıyaman bölgesinde vazife görecektir. Bu ekipin başında C. H. P. Merkez İdare Kurulu üyesi Dr. Kemali Bayazıt bulunacaktır.

Demokrasi denemeleri

Heybetli cüssesi ve tesirli sesiyle -bu bakımdan Refik Koraltanla aralarında büyük benzerlik vardır- Dr. Kemali Bayazıt, görüştüğü partilileri çabucak tesir altında bırakan ve büyük sempati toplayan bir politikacıdır. Daha politik hayata atılmazdan çok önce, mesleği dolayısiyle günlerinin çoğunu köylü ve işçilerin arasında geçirmek ona kıymetli

Batılı Dostların Gölgesinde Türkiye

Doğan AVCIOĞLU

Para ve kredi musluklarını açınız" dünün parolasıydı. "Para ve kredi musluklarını kısınız" bugünün parolasıdır. Türkiyenin hâlen temel meselesi olan iktisadî kalkınma dâvasının halli, dün bu muslukların açılmasından beklenirdi. Bugün kalkınma ümidi muslukların kısılmasına bağlanmıştır!

İlk reçete iflâs etmiştir. Enflâsyon, 1954'ten itibaren kalkınmayı baltalayan bir ilâç hâline gelmiştir. Musluk açma politikası, istikbalin garantisini teşkil eden yatırımları azaltmakla kalmamış, döviz sıkıntısını arttırarak, onları Sayın Başbakan Menderesin 1952'de "delilik" dediği verimsiz güzelleştirme faaliyetlerine yöneltmiştir. İflâs tamdır. Acemi sihirbazlar, musluk açmakla kalkınma olmıyacağını mecburen anlamışlardır.

Şimdi para bolluğunun yapamadığı kalkınma mucizesi, para darlığından beklenmektedir! Hiç şüphe yok ki, karaya oturan geminin yüzdürülmesi için istikrar politikası zaruriydi, isabetliydi. Esasen başka çare de yoktu.

Bir yıldır tatbik edilen bu politika, ecnebî mütehassısların yaptığı gibi, münhasıran enflâsyonun kaynaklarını kurutmak bakımından ele alınırsa, muvaffak olmuş da sayılabilir. Fiyat istikrarı az çok sağlanmış, para değerinin devamlı düşmesi önlenmiş, ihracat câzip bir hâle getirilmiştir. Hasta tamamen iyileşmese bile, nekahat devrine girmiştir. Yalnız istikrarın sağlanması ve kalkınma ayrı ayrı şeylerdir. Almanyada istikrarın sağlanması, hızlı bir iktisadî kalkınmanın temellerini hazırlamış olabilir. Fakat konsolidasyon anlaşması sırasında, alacaklı memleketler safında Türkiyenin karşısına oturan Portekiz dörtbaşı mâmur bir istikrar politikasına yıllardır dört elle sarıldığı halde, kütleler, büyük ölçüde bu politika yüzünden yıllardır sefalet içinde yaşamaktadırlar. Az gelişmiş bir memlekette istikrar ve kalkınma atbaşı giden iki hâdise değildir. İstikrar, kalkınma feda edilirse, büyük bir kolaylıkla gerçekleştirilebilir.

Kalkınma elbette istikrar içinde yürütülmelidir. Fakat az gelişmiş bir memlekette, devlet, millî gelirdeki artışların büyük bir kısmını yatırımlara yöneltecek mükemmel bir malî sistem kurmazsa, bilhassa ziraatta verimi arttıracak geniş enfrastrüktür yatırımlarına ve yaygın bir teknik eğitim hareketine girişmezse ve her sahada motör rolünü oynamazsa, istikrarın -tıpkı başıboş enflâsyon gibi- kalkınmayı baltalayacağından şüphe edilmemelidir. Esasen D. P. İktidarının giriştiği kalkınma teşebbüsünün fiyaskoyla neticelenmesinin temel sebebi, onun sermaye teşekkülünü hızlandıracak hiçbir ciddî teşebbüste bulunmaması ve kütlelere gerekli teknik eğitimi vermeyi aklına getirmek istememesi olmuştur: 1950-1953 devresinde ziraî gelirlerde, muhtelif sebeplerle vuku bulan artış, sanayi sahasındaki yatırımların finansmanına yöneltilmemiştir. 1953'ten sonra ziraî verimlerin yerinde sayması, hattâ gerilemesi yüzünden gelirlerde artış olmamış, hızlı bir sanayileşme ve şehirleşme hareketini besliyecek gıda ve sermaye temini fırsatı kaçırılmıştır. Enflâsyon yoluyla ortaya çıkan ve yıldan yıla azalan mahdut tasarruf imkânları da mes'ut azınlığın lüksü ve spekülasyon için israf olunmuştur.

Adına istikrar politikası denen, enflasyon kaynaklarını kurutmaya mâtuf bâzı malî tedbirlerin alınmasıyla kalkınmanın duraklaması tehlikesi bu sebeple ortadan kalkmamıştır.

Tehlike hayalî değildir. İstikrar politikasının başlangıcından beri iktisadî hayatta net bir duraklama görülmektedir: Demiryolu nakliyatında bâriz bir azalma vardır. Yatırımların seyri hakkında en hassas ve en çabuk haber veren çimento istihsalinde muazzam bir düşüş göze çarpmaktadır. Denilecektir ki, bu bir intikal devresidir, yeni şartlara intibak edilince yatırımlar tekrar artacaktır. Belki. Fakat Avrupa İktisadî İşbirliği Teşkilâtı ve Para Fonu vasıtasıyla Türk ekonomisini âdeta vesayet altına alan Batılı dostların davranışı, bu hususta çok fazla ümide yer bırakmamaktadır. Batılı dostlar için gaye, Türkiyenin tekrar dış yardım istemekten kurtulması, borçlarını muntazaman ödemesi ve ithalâtını serbest bırakmasıdır. Yani dış ticaret açığı vermemek ve Avrupanın sanayi mamullerine kapıları tedricen açmak lâzımdır. Görülmemiş bir sür'atle hazırlanan "Üç Yıllık Yatırım Programı" dahi, Batılı dostları bu yönden ilgilendirmektedir. İşte Erhard'ın sözleri: Alman Ajansının Orta Doğu temsilcisinin bir sualine İktisat Nâzırı, "Eğer üye devletler, Türkiyenin tediye bilânçosunu düzelteceğine ve dış ticaretini liberasyona götüreceğine inanırlarsa, yatırım programını tasvip edecekler. Her şey ona bağlı. Mühim olan yatırım programının Türkiyeyi, fiyat ve kalite bakımından dünya piyasalarında rekabet edecek mallar istihsaline götürmesidir" cevabını vermektedir.

Bu sözler, liberal bir görüşün klâsik ifadesidir ve sanayi memleketleriyle müstemlekeleri arasında geniş bir tatbikata mazhar olmuştur. Tatbikatın ne netice verdiği de herkesin malûmudur. Erhard'ın birkaç kelimeyle çizdiği politika, cılız Türk sanayiinin ve hattâ kalkınmanın sonu demektir. Fiyat ve kalite bakımından dünya piyasalarında ancak birkaç ziraî mahsul rekabet edebilecek, ithalâtta liberasyon, nüfusu hızla artan memleketimiz için yegâne kurtuluş çaresi olan sanayileşmeyi durduracaktır.

Bu zihniyetle Müşterek Pazara iltihak, bâzı garantiler tanınsa bile memleketimizi ihracat yapan bir iki kolu gelişmiş, iptidaî bir ziraatla başbaşa bırakacaktır. Müstemlekelerde uzun yıllar durum bu olmuştur. Ondokuzuncu asrın ikinci yarısında Kuzey İtalya ile Güney İtalya bu zihniyet içinde birleşmiş, birleşme Güneyin fakirleşmesi pahasına Kuzeyin ilerlemesinden başka bir netice vermemiştir.

Batılı dostlar adam başına düşen gelirin, 1953-1957 devresinde Fransada yüzde 21, Almanyada yüzde 28 artarken Türkiyede gerilediğini nedense hatırlamak istememektedirler. Nüfusu hızla artan fakir bir memleketin, denenmiş liberal reçetelerle daha çok fakirleşeceğini düşünmemektedirler. Bu reçeteleri tatbik ettikleri memlekette, kurak toprakların besliyemediği köylülerin şehirlere akmaya başladıklarını, gerekli iktisadî tedbirler alınmazsa aç midelerin şehirleri istilâ edeceğini unutmaktadırlar. "Dış ticaret açığı verme, pazarlarını bize aç" düsturu, Türk ekonomisini düştüğü çıkmazdan çıkaran dostlar için kâfidir.

"Musluğu aç, musluğu kapa" ve "Gelsin Sam Amca, gitsin Hans Amca" zihniyetinin memleketimize hazırladığı kader, maalesef budur. Bu kaderi değiştirmek elbette mümkündür. Japonya geçen asırda çok daha güç şartlar altında, kaderini tek başına değiştirmesini bilmiştir. Bu zor bir iştir, fakat imkânsız değildir. Mesele her şeyden evvel liderlik ve organizasyon işidir.

Türkiye köy kahvelerinde ve şehir sokaklarında öldürülen milyonlarca işgücünü ve enerjiyi seferber edebilecek muktedir liderlere muhtaçtır.

teorübeler kazandırmış, halk psikolojisini çok iyi öğretmiştir.

Maraşın tanınmış Bayazıtoğulları ailesine mensup olan Kemali Bayıt, 1903 yılınla İstanbulda dünyaya gelmiştir. Babası istibdat ve meşrutiyet devrinin valilerinden Mahmut Arif Paşadır. Bu itibarla Kemali Bayazıtın çocukluk ve gençlik seneleri taşrada geçmiştir. İlk ve orta tahsilini Maraşta tamamladıktan sonra İstanbula gönderilen Kemalî Bayazıt Vefa Lisesine kaydedildi. Liseyi mütareke yıllarında bitirdi ve Darülfünunun Tıp Fakültesine girdi. O devrin Darülfünun talebeleri bir taraftan dersleriyle uğraşırlarken, diğer taraftan genç kalblerinin bütün samimiyetiyle Anadoluda devam eden Millî Mücadelenin muzaffer olmasını temenni ediyorlardı. Anadoludan gelen haberler, genç Tıp Fakültesi talebeleri için en hayatî ve en iftihar varici hâdiseyi teşkil ediyordu. Fakat bâzı hocaların Millî Mücadele aleyhindeki tutumları ve derslerde sarfettikleri sözler genç talebeleri derinden yaralıyordu. Bunun aksülâmeli gecikmedi; tabeler Millî Mücadeleye karşı cephe alan hocaların derslerini boykot ettiler. Millî Mücadeleyi destekliyen hocalar ise talebe tarafından candan seviliyordu ve bunların başında, o zamanki Darülfünun Emini Dr. Besim Ömer Paşa vardı. Dr. Kemalî Bayazıt, "En sevdiğim hoca, rahmetli Besim Ömer Paşadır" derken, bu sevgide onun, Millî Mücadele dâvasına karşı gösterdiği anlayışın büyük payı olduğunu da ilâve etmektedir.

1925'de Tıp Fakültesini tamamlıyan Dr. Kemalî Bayazıt, o zamanki mecburi hizmet kanununa göre, Dersim vilâyetinin Ovacık kazasında ve sonra da Elâzığın Pertek kazasında hükümet tabibliği vazifesi yaptı. Ergani-Maden kazasında hükümet tabibi iken, ek vazife olarak o zaman Almanlar tarafından işletilen Bakır İşletmesinin doktorluğunu da yaptı. Cenup Demiryollarının inşaatına başlanacağı sırada mecburi hizmetini tamamlamıştı. Bakır Şirketinin Müdürü Henikaiser'in tavsiyesiyle, devlet hizmetinden ayrılıp Cenup Demiryolları inşaatında İsveç grupu hekimliğini kabul etti. Dört sene kadar dağlarda bayırlarda binlerce işçi arasında amele hekimliği yaptı. Cenup Demiryollarının inşaatı tamamlanınca yeniden devlet hizmetine girerek yurdun muhtelif bölgelerinde sıtma mücadele hekimliği vazifesini gördü. Bu vazife binlerce köyü dolaşmak, köylülerle temas etmek imkânını Dr. Kemalî Bayazıta verdi. Esasen sıtma mücadele tabipliği bir nevi köy hekimliği idi. Dr. Kemalî Bayazıt zamanla Sıtma Mücadele Teşkilâtında daha üst vazifelere geçti ve bir nevi geri hizmet sayılabilecek lâboratuvar şefliğine tâyin edildi. Bir müddet sonra da teşkilâtın reis muavinliğine getirildi.

Dr. Kemalî Bayazıt 1939 yılında Maraştan milletvekili seçilerek siyasî hayata atılıncaya kadar Sıtma Mücadele Teşkilâtında çalıştı. 1933 yılında Söğütte Sıtma Mücadele Tabibi iken evlendi. Bu izdivactan Bayazıt ailesi bir kız evlât kazandı. Daha sonra ailenin iki erkek evlâdı daha dünyaya geldiyse de bunlar yaşamadı. Dr. Kemalî Bayazıt ve refikası, erkek çocuk hasretini, geniş Bayazıt ailesinden avukat Abdülkadir Bayazıtla evlendirdikleri kızlarının dünyaya getirdiği torunlarını severek gidermektedirler. Mamafih Dr. Kemalî Bayazıt ve refikası, kız torunlarını da erkek torunları kadar çok sevmekte, onların saadet ve neşelerini paylaşarak mesut olmaktadırlar.

Dr. Kemalî Bayazıtta siyasete atılma arzusu, 1938 yılında belirdi. O sırada Antalyada bulunuyordu. Zamanın yegâne siyasî partisi olan C. H. P. ye girdi ve hemen İl İdare Kuruluna ve Halkevi Başkanlığına seçildi. Dr. Kemalî Bayazıt, Halkevlerinin kuruluş maksadını candan benimsemişti. Bu sebeple Antalya Halkevinde canla başla çalıştı. Bugün bile, o zamana ait hâtıralar Dr. Bayazıtı ziyadesiyle heyecanlandırmaya kâfi gelmektedir.

1939 seçimlerinde Dr. Kemalî Bayazıt memleketi olan Maraştan milletvekili adayı gösterilmesi için C. H. P. Merkezine müracaat etti. C. H. P. o sıralarda basit bir "demokrasi denemesi" yapıyordu. Bu denemenin esası, muayyen adedin üstünde aday göstermek suretiyle bir nevi seçme yapılmasından ibaretti. Dr. Bayazıt Maraşta denemeyi kazanarak, 1939'da Maraş milletvekili olarak B. M. M. ne geldi.

Dr. Kemalî Bayazıt Meclisteki ilk senelerini genç ve tecrübesiz bir milletvekili olarak sadece dinleme, tetkik ve komisyon çalışmalarıyla geçirdi. Bu bir nevi politik stajdan sonra, Ali Rana Tarhanın meşhur "Müstakil Grup"una intisap etti ve zamanla bu grupun idare heyeti üyeliğine yükseldi. Daha sonra parti müfettişi ve Genel Merkez üyesi olarak C. H. P. nin üst kademelerinde vazife aldı.

Dr. Kemalî Bayazıt için, Müstakil Grup çalışmaları devrin tek partili politik hayatını ve bu hayata hâkim olan zihniyeti tanıma bakımından pek istifadeli oldu. Bu arada kendisine devrin başbakanı Dr. Refik Saydamın selâmını ve sevgisini kaybettiren bir de macera geçirdi. Genç Kemalî Bayazıt, 30 - 35 arkadaşı ile birlikte, tüzüğün verdiği hakka dayanarak, istedikleri bir idare heyetini C. H. P. Meclis Grupunun başına getirmek için müşterek harekete karar vermişlerdi. Bu maksatla zaman zaman evlerde toplanarak fikir teatisinde bulunuyorlar, bâzı tertipler ve kararlar alıyorlardı. Maksatları, senelerden beri ayni yeri muhafaza eden ve ekseriyeti yaşlı, medreselerden yetişme ve eski kafalı ü-

C. H. P. Genel Sekreteri Kasım Gülekin Atlantik Kongresi Başkanı Albay J. J. Fens'e gönderdiği mektubun üzerini örten sis tabakası perde perde ortadan kalkmakta ve mesele bütün çıplaklığı ile ortaya çıkmaktadır.

Dedikodunun her şeklinden nefret ettiklerini söyleyenleri bile günlerce meşgul eden hâdise, bilindiği gibi, ilk defa Akşam gazetesinde ortaya atıldı. Gazete, Gülekin Atlantik Kongresine gönderdiği bir mektupla C. H. P. Meclis Grupu Başkan vekili Nüvit Yetkin hakkında "lisan bilmez ve beynelmilel toplantıların tamamiyle cahilidir" ibaresini kullanması yüzünden C. H. P. yüksek kademelerinde çetin bir ihtilâfın boşgösterdiğini yazıyordu. Gazetenin ayni nüshasında, bu mevzuda kendisine müracaat eden muhabire Gülekin verdiği cevap ta vardı. C. H. P. Genel Sekreteri, çok katî bir dille, NATO idarecilerine hiçbir mektup göndermediğini açıklıyordu...

"Suspense" tekniğinin bütün inceliklerine vâkıf C. H. P. Genel Sekreteri Gülek, uzun bir sessizlikten sonra, AKİS meşhur mektubun metnini neşredince ortaya çıktı ve bir basın toplantısı tertipliyerek İstanbulu ziyareti sırasında J. J. Fens'ten aldığı mektubu gazetecilere gösterdi; evvelce yazmadığını iddia ettiği mektubu yazdığını söyledi ve mektubunun çalınarak tahrif edildiği tezini ortaya attı. Muhabere emniyetinin ihlâli gibi ağır bir ithamla, işi bir İktidar - Muhalefet meselesi hâline getirmeye çalıştı. Bu gayret uzun ömürlü olmadı. Muzaffer Kurbanoğlunun muhabere emniyeti mevzuundaki açıklaması ve Londra Büyük Elçimiz Muharrem Nuri Birgi ile AKİS'in yaptığı telefon konuşması Gülekin mektubunun muhabere emniyetine halel gelmeksizin Atlantik Kongresinin alâkalı bürosuna kadar ulaştığını açıkça gösteriyordu. Esasen J. J. Fens'le görüşüp mektubunun yerine varmadığını öğrendikten sonra, Gülekin muhabere emniyetinin ihlâli gibi mühim bir mevzuda uzun müddet susmayı tercih edişindeki garabet, kimsenin gözünden kaçmış değildi. Ayni şekilde Gülekin "Gönderdiğim mektubun aslı budur" diye basına açıkladığı metindeki manlıki boşluklar da AKİS'te neşredilen mektubun sıhhatı hakkındaki kanaate kuvvet verici mahiyetteydi.

Ama Gülek, mektubunun yerine varmayıp başka ellere geçtiği ve tahrif edildiği iddiasında ısrar etti. Karadeniz gezisine çıkarken domates sandıkları üstünde yaptığı basın toplantısında Gülek, "Hayır, diyordu, mektup Fens'in eline geçmediği gibi, sekreteri tarafından da alınmış değildir. Onunla da görüş-

MÂHUT MEKTUP

tüm. Bana böyle bir mektup almadığını söyledi".

Şimdi AKİS, mâhut mektup hâdisesi üzerindeki bu suni sis perdesini de kaldırmaktadır; AKİS'in bir muhabiri bu maksatla Çanakkale Milletvekili Nurettin Fuat Alpkartal ile görüşmüştür. Eski bir asker olan Alpkartal, NATO Parlâmenterleri Konferansı Daimi Komisyonu üyesi ve Millî Komite Başkanı bulunduğu için bu mevzudaki bütün malûmata sahiptir ve teşkilât ile bütün temaslar ve muhaberat Alpkartal tarafından yürütülmektedir. Alpkartalın izahatı, mektup hâdisesinin müphem taraflarını aydınlatmaktadır.

Eski bir asker olan Çanakkale Milletvekili sözlerine Muhalefetten Nüvit Yetkinin niçin ve nasıl seçildiğini anlatmakla başladı: "Atlantik Kongresine katılacak Türk Heyeti, Millî Komite tarafından seçilmiştir. 15 kişilik heyet, ikisi müstakil, biri muhalif olmak üzere 5 milletvekili ve 10 ilim ve fikir adamından müteşekkildir. Millî Komitenin hazırladığı delege listesi, teşkilâtın Hazırlık Komitesine gönderildiği gibi, 4 Şubat 1959 da neşredilen ve bütün milletvekillerine -bu arada Kasım Güleke de- verilen "Türkiye Büyük Millet Meclisi NATO Grubunun Faaliyetleri Hakkında Yıllık Rapor"a bir ek olarak ilâve edilmiştir. Şubattan Atlantik Kongresinin toplandığı Haziran başına kadar, Millî Komiteye, Muhalefetin lâyıkı vechile temsil edilemediği yolunda ne bir şikâyet, ne de bir müracaat vuku bulmamıştır."

"Yetkinin seçilmesine gelince, bu arkadaşımız daha evvelki toplantılara da katılarak fevkalâde muvaffakiyet göstermiştir. Milletlerarası toplantıların âdâbına vâkıftır ve maksadını ifadeye yetecek kadar Fransızca konuşmaktadır. Bunun içindir ki, bu defaki kongreye Nüvit Yetkinin katılması, Millî Komitede en ufak bir itiraza uğramadan uygun görülmüştür.- Kasım Gülek, parti arkadaşı Yetkinin Muhalefeti temsile lâyık olup olmadığı hususunda fikrini açıklamaktan ısrarla kaçınmaktadır-. Biraz evvel söylediğim gibi. Haziran başına kadar Millî Komiteye Muhalefetin iyi temsil edilmediği hususunda hiçbir şikâyet yapılmamıştır".

Bu sebeple Haziran başında Rubens otelinin holünde. Büyük Elçi Muharrem Nuri Birginin Kasım Gülekin mektubu üzerine Türk delegasyonuna üç kişilik bir kontenjan tanındığı haberini vermesi, en fazla Nurettin Fuat Alpkartalı hayrete düşürmüştür. Zira Nurettin Fuat Alpkartal, Daimî Komisyon üyesi olması hasebiyle teşkilâtın kongre için ancak 66 bin İngiliz lirası tahsisata sahip olduğunu ve bu tahsisatın kongre masraflarını karşılamağa ancak yeteceğini çok iyi bilmekteydi. -Nitekim 66 bin lira ihtiyaca kâfi gelmemiş ve kongre ancak borçla kapatılabilmiştir-. Yani teşkilâtın masraf altına girerek yeni kontenjan tanıması, ehemmiyetli bir sebebe dayanması gereken fevkalâde bir hâdiseydi.

Alpkartala göre "Muharrem Nuri Birginin Kasım Gülekin mektubunu açıklaması ve bu mektupta Muhalefet temsilcisi -Nüvit Yetkinden başka Muhalefet temsilcisi yoktu- hakkında kullanılan ifade, Nüvit Yetkini mahcubiyet ve üzüntüye boğdu. Arkadaşları kendisini teskin ve teselli için bir hayli gayret sarfına mecbur kaldılar."

Nurettin Fuat Alpkartal

"Bunun üzerine, Millî Komite Başkanı sıfatıyla ve vazifem icabı, Türkiyeye tanınan kontenjan hakkında teşkilâtın İcra Sekreteri Mr. Douglas Robinson'a müracaat ettim. Mr. Douglas Robinson, teşkilâtın bu neviden bütün işlerini yürüten selâhiyetli adamıdır ve zâta mahsus işaretini taşımayan bütün mektupların -ki Gülekin mektubu zâta mahsus değildi- ona gelmesi tabiî idi. İcra Sekreterine Gülekin müracaatını naklettim. Mr. Robinson bana Gülekin yazdığı mektubun teşkilâtça verilen cevaba ekli olarak Londradaki Türkiye Büyük Elçiliği Müsteşarlığına gönderildiğini söyledi. Robinson, hâdise eğer tam kongrenin toplanması sırasında rastlamasaydı, cevabını ve Gülekin mektubunu Türkiyeye, Millî Komite Başkanı sıfatıyla, bana gönderileceğini sözlerine ilâve etti. Teşkilâtın usûlü buydu".

"Robinson'un yanından ayrılınca, doğru Büyük Elçiliğe gittim ve Büyük Elçi Muharrem Nuri Birgiden izahat aldım. Bana teşkilâtın cevabı ile buna ekli olan ve malûm cümleleri ihtiva eden Gülekin mektubunu gösterdiler. Esasen bütün Türk delegasyonu hâdiseyi öğrenmiş bulunuyordu".

Alpkartalın izahatı, Gülekin Başkan Fens'e yolladığı mektubun teşkilâta vardığını ve İcra Sekreteri Douglas Robinson tarafından Büyük Elçiliğe gönderildiğini göstermektedir.

Bu suretle, başlangıçta "Hiçbir mektup göndermedim" diyen, sonra Mr. Fens'e bir mektup yazdığını, fakat mektubun muhatabının eline geçmediğini iddia eden Gülekin iddiaları tamamile çürümektedir. Mektup yerine varmıştır.

İkinci nokta, Hükümetin eline varan mektubun bir eşi de Atlantik Teşkilâtının dosyalarında bulunduğuna göre, mektubun sonradan tahrifi bahis mevzuu olamaz. Gülek, ancak mektubunun Türkiyede ele geçirilip tahrif edildiğini, sonra yeniden postaya verildiğini iddia edebilir. Eğer bu kanaattaysa, asıl şimdi muhabere emniyeti mevzuunda feryadı koparmalıdır. Kendisi milletvekilidir. Eğer mektubunun postadan alınıp değiştirildiğine ve sonra yeniden postaya verildiğine hakikaten inanıyorsa, Adana milletvekili, bir yazılı soru vererek Hükümeti bir açıklama yapmaya mecbur edebilir. Birbirini tutmayan, bâzan trajik, bâzan komik beyanlarda bulunan Genel Sekreterin, çok daha evvelden ikaz edilmesine rağmen, niçin hâlâ bir yazılı soruyla Hükümeti durumu açıklamaya zorlamadığını anlamak çok güçtür.

Ortada iki ihtimal vardır: Gülek, malûm mektubu aynen yazmış ve bu mektup Atlantik Kongresi ilgililerinin eline ulaşmıştır. Ya da Gülekin mektubu, Türkiyede postadan alınarak tahrif edilmiş, bilahare Atlantik Kongresi ilgililerine gönderilmiştir. Ulaştırma Bakanı Muzaffer Kurbanoğlu, ikinci ihtimali en kati bir dille yalanlamıştır. Bu durumda, eğer Kurbanoğlunun sözleri doğru sayılırsa, C. H. P. Genel Sekreterinin yalan söylediğine katiyetle hükmetmek lâzımdır.

Halk efkârı bakımından mesele bu bakımdan ehemmiyetlidir. C.H.P. teşkilâtı ve yüksek kademeleri. bir Genel Sekreterin böyle bir mektup yazmaya selâhiyeti olup olmadığı noktası üzerinde durabilirler. C.H.P. Tüzüğünün ışığı altında bir partilinin, diğer partili hakkında bu tarz yazılar yazıp yazamıyacağını inceleyebilirler.

yelerden müteşekkil olan idare heyetine genç arkadaşlarını getirmekti. Değiştirilmek istenilen idare heyetinde Rasih Kaplan, Hafız Emin İnankur, İsmet Erker, Atıf Tüzün, Emin Sazak ve Adnan Menderes vardı. Dr. Kemali Bayazıtın ifadesiyle, "Adnan Menderes gençliği, şıklığı ve yakışıklılığı ile diğer idare heyeti üyesi arkadaşları arasında âdeta bir nazar boncuğu gibi kalıyordu".

Genç grupun bu faaliyeti, onların zannettiği gibi gizli kalamazdı. Nitekim aralarından bir iki kişi konuşma ve tenkidleri zamanın Başbakanı Dr. Refik Saydama ve parti üst makamına rapor etmeyi unutmamışlardı. Bir gün Dr. Bayazıt, Meclisin giriş kapısında Başbakan Dr. Refik Saydamla karşılaştı. Saygıyla selâm verdi. Dr. Saydam selâmı almak şöyle dursun, şiddetle Dr. Kemali Bayazıta doğru yürüdü ve onu elinden tutarak şimdi vestiyer olarak kullanılan kâtip odasına soktu ve pür şiddet yaptığı hareketin meslektaşlık ahlâkına uygun olmadığını ve parti içinde tuttukları yolun onları yok edeceğini söyliyerek genç milletvekilini azarlamaya başladı. Başbakan o kadar kızgın ve şiddetliydi ki birkaç defa burundan kıskaçlı gözlüğü düşecek hale geldi. Şaşıran Kemali Bayazıt, bu öfkenin neden ileri geldiğini sordu ve öğrendi ki, Grup İdare Heyetini değiştirmek maksadıyla yaptıkları hazırlıklar, Başbakana ve partiye, grupa hâkim olmak, hükümeti değiştirmek ve Şükrü Saracoğlunu Başbakanlığa getirmek maksadıyla çalışmak şeklinde aksettirilmiştir. Dr. Kemali Bayazıt, Dr. Refik Saydamı teskine ve işin aslını izaha çok uğraştı ama bu gayret para etmedi ve genç arkadaşları bu fiyaskodan sonra tabiî umduklarına da kavuşamadılar, merkezden verilen talimata uygun olarak gene eski heyet, hemen hemen tam kadroyla iş başında kaldı.

Fakat tek parti devrinin bir icabı olarak Mecliste tenkidler yapılamaması, bir huzursuzluk mevzuu olarak milletvekillerine üzüntü veriyordu. Gizli cereyan eden grup toplantıları bu bakımdan iç boşaltmaya yarıyor, dertli milletvekilleri bu sayede "deşarj" imkânı buluyorlardı. Grup tenkidlerinde en şöhretli simalar Refik Şevket İnce ve Ziya Gevher Etili idi. İkinci Dünya Harbi sırasında, ehemmiyetli bir grup toplantısında Refik Koraltanın da kürsüye çıkarak Şükrü Saracoğlunun şahsını ve hükümetinin politikasını sert bir şekilde tenkidi hâdise oldu. Grupun bu toplantısında bulunan Dr. Kemali Bayazıt, bugün bile o tenkidleri hatırlamakta ve gülerek "İşte azizim, politika bizde ne demektir ve nasıl yapılır, o gün öğrendim" demektedir. Zira o gün şiddetli tenkidler yapan Koraltan, kürsüden inip koridora çıkınca etrafını çeviren arkadaşları bu sözlerinin iyi karşılanmadığını kendisine söyleyince, tekrar salona dönen Koraltan yeniden söz almış ve aradan 10 dakika bile geçmeden bir defa daha kürsüye çıkarak tenikdlerinin pasını silen parlak bir konuşma yapmıştı. On dakika evvel yerin dibine geçmekten elem duyan Saracoğlu da bu defa göklere yükselmenin bahtiyarlığını duymuştu...

Bir parlâmentoda mevcudiyeti zaruri olan muhalefet ihtiyacını karşılamak için yaratılan Müstakil Grup ise bir başka âlemdi. Dr. Kemali Bayazıtın bu "demokrasi oyuncağı" hakkında da hoş hâtıraları vardı. Müstakil Grup, devrin Sağlık Bakanı Hulûsi Alataş hakkında bir sual takriri vermeyi kararlaştırmış ve takriri hazırlamak, gerekirse kürsüde konuşmak işi de ihtisasına binaen Dr. Kemali Bayazıta verilmişti. Mesele, Meclise getirilmeden önce Müstakil Grupta konuşulunca ortaya yeni dâvalar çıktı. Müstakil Grup Reisi Ali Râna Tarhan, Dr. Kemali Bayazıtın konuşmasını yumuşatıncaya kadar ne terler döktü. Durum cidden garipti. Bir taraftan Müstakil Grupa vazifesinin tenkid ve murakabe etmek olduğu söyleniyor, diğer taraftan hükümet faaliyetini desteklemek mecburiyetinde oldukları "müstakil milletvekilleri"ne nezaketle hatırlatılıyordu... Kısacası öyle bir "dikensiz gül bahçesi" ki, hayali bir kısım D. P.'liler için bugün bile cihana değer...

Dr. Kemali Bayazıtın siyasî hayatta ismini duyurması, bu pek eğlenceli tek parti devrine değil, çok partili hayata geçtiğimiz 1946 yılından sonralara rastlamaktadır. Çok partili devrede C.H.P.'nin "müfrit"leri arasında sayılan Dr. Kemali Bayazıt, 1948 Haziranında Kabineye girmeye muvaffak oldu ve Hasan Saka II. Hükümetinde Sağlık Bakanlığı vazifesini gördü. Ayni mevkii, 1950 seçimlerini yapan Günaltay Kabinesinde de muhafaza etmeye muvaffak oldu.

O zamanlar C. H. P. Grupuna, kendilerine "Otuzbeşler" adı verilen bir gençler topluluğu, C. H. P. Genel Başkanı İnönünün de desteğini kazanarak hâkim olmuşlardı. Dr. Kemali Bayazıt, "Otuzbeşler" hareketinin dışındaydı. Zira bu gençler Dr. Bayazıtı partinin müfritlerinden sayar ve ondan hoşlanmazlardı. Fakat Hasan Saka II. ve Günaltay Kabinesinde Dr. Kemali Bayazıtla müşterek mesuliyet taşıyan "Otuzbeşler"in liderleri ile Dr. Bayazıtın yıldızı çabuk barıştı. İsmail Rüştü Aksal, Atalay Akan, Tahsin Banguoğlu, Vedat Dicleli ve Osman Ağan gibi "Otuzbeşler"e mensup politikacılar, bugün Dr. Kemali Bayazıtın politikada en çok anlaştığı arkadaşlarıdır.

Kemali Bayazıt, İnönü ile gezide
Uşakta karşılanış

Dr. Kemali Bayazıt, Sağlık Bakanlığı sırasında birçok müşküllerle karşı karşıya kaldı. Bunların bir kısmı aslında incir çekirdeğini bile doldurmazdı ama tek parti devrinin dalkavukça itiyatları işi balon gibi şişirmeğe müsaitti. Meselâ halen hizmette bulunan Ankara Doğumevinin ismi bu çeşit bir hâdiseye sebep oldu. İnşaatı Dr. Bayazıtın Sağlık Bakanlığı sırasında tamamlanan Ankara Doğumevine bâzı gayretliler bir isim bulmuşlardı: "Valide İsmet İnönü"!.. Bu ismin konulması için Sağlık Bakanını sıkıştırıyorlardı. Dr. Bayazıt için en uygun isim "Ankara Doğumevi" idi ve kararından dönme-

ye de niyeti yoktu. Nahoş bir emrivâki ile karşılaşmamak için Dr. Bayazıt meseleyi İnönüye açmaktan başka çare bulamadı. İnönü, işi öğrenince kahkahalarla güldü ve yeni hastahanenin adı böylece "Ankara Doğumevi" oldu.

Bu isim hikâyesi Dr. Kemali Bayazıtı hiç rahat bırakmadı. Bir defa daha tekrarlandı. İstanbulda Süleymaniyede Belediye tarafından yaptırılan bir doğumevi Sağlık Bakanlığına devredilirken, o zamanın İstanbul Vali ve Belediye Reisi olan Dr. Lütfi Kırdar, doğumevinin hemen arkasında Mevhibe İnönünün doğduğu evin bulunmasından dolayı "Mevhibe İnönü Doğumevi" adının verilmesi için Sağlık Bakanını bir hayli zorladı. Fakat Dr. Bayazıt tazyiklere mukavemet ederek buna da yanaşmadı.

Bakanlığı sırasında en büyük müşkülâtla, Dr. Kemali Bayazıt, emekliye sevkettiği doktorlar meselesinde karşılaştı. Meseleyi basın ve Muhalefetin ele alması, emekliye sevkedilen doktorlar işini ciddî bir dert haline getirmişti. Dr. Kemali Bayazıt, bugün bile bu mevzuun hesabını Meclisin önünde vermek fırsatını bulamadığı için üzülmektedir. Zira yapılan muamele, Hükümetçe tatbik mevkiine konulan bir işti ve daha önceden Sağlık Bakanı tarafından Başbakana ve diğer bakanlara duyurulmuştu. Ama demokrasinin bir icabı olarak her vesileyle Partiye ve Hükümete çatıldığı günlerde bir de bu meselenin ortaya çıkması, Günaltayı bir hayli üzdü. Başbakan Günaltayı bu derece sıkıntılı gören Dr. Kemali Bayazıt, tereddütsüz, Hükümete yük teşkil ediyorsa istifaya hazır olduğunu kendisine bildirdi. Günaltay, Dr. Kemali Bayazıtın sırtını şefkatle sıvazlıyarak istifasına lüzum olmadığını söyledi ve bu mesele de böylece kapandı ve Dr. Kemali Bayazıt 1950 seçimlerinin neticesine kadar Sağlık Bakanı olarak kaldı.

Bilindiği gibi, 1950 seçimlerinde D. P. emsalsiz bir galebe kazanarak Günaltay Kabinesi üyelerinden birçoğunun Meclise gelmesine bile fırsat vermedi. Dr. Kemali Bayazıt da bu mağlûplar arasındaydı. 1957 senesinde yeniden Maraştan milletvekili seçilinceye kadar, tam 7 sene Meclis dışında kaldı. Bu devrede, Muhalefet Partisi C. H. P.'de Parti Meclisi üyesi ve Genel İdare Kurulu üyesi olarak vazife gördü.

Halen Parti Meclisi ve Merkez İdare Kurulu üyesi olan Dr. Kemali Bayazıt, Milletin C. H. P.'ne bağladığı ümitlerin tahakkuku için canla başla çalışan politikacılardan biridir ve bu uğurda sarfedilen gayretlerin bir vatan ve millet hizmeti olduğuna samimiyetle inanmaktadır.

Soğuk Harp Yayını Örnekleri

Muhalefet partisi kafilelerinin tezvirci, nifakçı ve inkârcı tohumları vatan sathına serpmek için yeni bir ehli salip seferi tertiplediklerini Ankarada çıkan malûm gazetelerinden öğreniyoruz. Vatandaşın aklıselimine ve vicdanına açıkça bir tecavüz teşkil eden bu gezi dalgaları, D. P. İktidarının muazzam ve muhteşem eserlerine çarparak dağılmaya mahkûmdur.

Onların devrinde bir köyden diğerine, ayağına bir çarık bile bulamadan saatlarca yürüyerek giden vatandaş mı daha hürdür, yoksa bugün yapılan zamlara rağmen trenleri, vapurları, uçakları dolduran büyük şehirlerde hanlar, apartmanlar, köşkler yükselten vatandaş mı daha hürdür? İşte vatandaşlar, Muhalefetin hürriyet anlayışı, milleti refahtan, saadetten mahrum eden, böylesine sakat ve kıskanç bir görüştür. Onların gözü, iktidar hırsıyla dönmüştür. Yükselen her yeni eser karşısında biraz daha ezildikçe, feryadı basmaktadırlar ve milleti acaba kandırabilir miyiz diye de hürriyetten, insan haklarından bahsetmektedirler. Milleti yolsuz, susuz, câmisiz bırakmak mıdır, insan hakları? Ekecek toprağı, yiyecek ekmeği olmayanlar için hürriyet kelimesinin ne mânası vardır...

Bugünün hürriyet yaygaracılarının devrini, vatandaş unutmamıştır. Tahsildar eziyeti ve jandarma dipçiği köylerden D.P. İktidarı sayesinde sürgün edilmiştir. Onların istediği, sadece ve sadece iktidardır. Fakat yağma yok... Gece gündüz çalışan D. P., bu inkârcılara, bu nifak tohumu ekicilerine bu fırsatı asla vermiyecektir.

Naci Söyler - Ankara

★

Adına Muhalefet denen inkârcılar topluluğu, mümtaz misafirimiz Prof. Erhard'ın memleketimizi ziyaretini bile bir iç politika meselesi haline getirip istismara kalkışmakla, memleket menfaatlarının ne dereceye kadar ayaklar altına alınabileceğini gösterdiler. Onlar için memleket menfaati diye bir şey yoktur. Kendi küçük ve hasis menfaatları uğruna her şeyi göze alırlar. İnkârcı ve nifakçıların bedhah faaliyeti daha mümtaz misafir, memleketimiz topraklarına ayak basmadan başlamış ve cür'etlerini İktidarımızı jurnal derecesine kadar vardırmışlardır. Memleket sevgisinden mahrum ve iyi niyetten kilometrelerce uzak bu tezvirler, lâyık olduğu cevabı Prof. Erhard'ın ağzından almışlardır. Prof. Erhard, Türkiyeyi pek yakında en nurlu bir istikbale kavuşturacak olan istikrar programımızın muvaffak olduğunu söylemiştir. Filhakika, Prof. Erhard, Almanyanın Türkiyeye ne kadar yardım yapacağı hususunda bir şey söylememiştir ama, bu, Muhalefete söz söylemeğe hak vermez... Ama buna rağmen söylemekte devam ederlerse pek yakında ağızları Almanyadan memleketimize akacak büyük sermayeler ile memleketimizin her köşesinde D. P. İktidarının yükselteceği eserlerin uyandırdığı hayretle açık kalacaktır.

Abdülgani Tutar - Konya

Kıbrıs

Bir mutemet adam

Geride bıraktığımız Cumartesi gecesi, acele Kıbrısa gönderilen bir askerî uçak, Anayasa Komisyonundaki Türk temsilcisi, D. P. İktidarının mutemet adamı Erimi Ankaraya getirdi. Ortalığın karardığı bir saatte Esenboğa hava alanına inen D. P. İktidarının mutemet adamı, doğru Dışişleri Bakanlığına gitti. Zorlu ile görüştü. Sonra Zorlu ile birlikte Başbakan Menderesin yanına gitti. Menderes, Zorlu ve temsilci Erim toplantısı 1,5 saat sürdü. İkinci bir toplantı gece geç saatlerde, Zorlu, Erim ve Dışişleri Bakanlığı memurları arasında yapıldı. Toplantıyı müteakip Büyükelçi Vergin bir askerî uçakla Atinaya uçarak, gece geç vakit Karamanlis ile görüştü.

Mutemet adam Erimin, bu bir hafta içinde ikinci defa Ankaraya gelişidir. Her geliş, Anayasa Komisyonu çalışmalarının yeni bir mania ile karşılaştığının delilidir. Nitekim ilk geliş, Rumların Cumhurbaşkanı ile Cumhurbaşkanı yardımcısının eşit haklara sahip olamıyacağı iddiası üzerine vukubulmuştu. Ankara bu hususta yumuşak davrandı. Mutemet adama bu prensip meselesi üzerinde fazla durmaması emredildi. Bu tâvizden sonra, Anayasa Komisyonu çalışmaları yeniden başlıyabilirdi. D. P. İktidarının mutemet adamı, bu maksatla Adaya döndü ve Çarşamba günü Makarios'la birbuçuk saat süren bir konuşma yaptı. Konuşma tatlı geçti. Nitekim Makarios toplantıdan sonra, Türk Hükümetinin eşitlik hususunda hiçbir zaman ısrar etmediğini gazetecilere açıkladı! Ama prensipte varılan bu anlaşma, iş, yetkilerin tesbitine gelince bozuldu. D. P. İktidarının mutemet adamının tekrar Ankaraya gelip, Menderes ve Zorludan yeni emirler alması gerekti. İhtilâfın, Cumhurbaşkanı yardımcısının bütün kararları imzalaması mevzuunda ortaya çıktığı sanılmaktadır. Rumlar, her kararın Cumhurbaşkanı yardımcısı tarafından da imzalanmasına itiraz etmektedirler.

Her tâvizin yeni tâvizlere yol açtığını gören Türk Hükümeti, bu sefer Atina Hükümetinin Makarios ü-

İstibdattan Demokrasiye Arap Âlemiyle

Tunç rengi yüzü yanık teninin yanında daha da beyaz duran ak saçlarıyla eskisinden daha dinç, gri pantalonu lâcivert ceketli içinde her zamankinden daha genç görünen babam, Ağustos başından beri, Ömerin Maltepedeki evinde, denizin zevkini tam mânasiyle çıkarmakla meşgul. Otuz üçüncü banyosunu yaptığı gün, bu senenin rekorunu da kırdı: Suda onaltı dakika kaldı.

O gün keyfine diyecek yoktu. Bu muvaffakiyeti ziyaretine gelen bütün misafirlerine hikâye edildi. İskeleden civileme atlamış, yüzü koyun yüzerek açılmış, arada arka üstü de dönerek geniş bir daire çizmişti. Sahile çıktığında kendisini torunları Ömerin oğulları Hayri ve Eren İnönü ve benim kızım Gülsün Toker karşıladılar, ellerinden tutarak kuma götürdüler. Babam uzandı, çocuklar onu kumla örtmek için birbirleriyle yarışa girdiler. 20 gündür her sabah bu merasim tekrarlanıyor.

Ağabeyimin evine telefon almak bir türlü mümkün olmadığı için misafirler hep habersiz geliyor ve babamı ya denizde, ya kumda yahut da Ömerin kayınbiraderi Hakkı ile satranç oynarken yakalıyorlar. Arkadaşlarını bekletmekten hiç hoşlanmayan babam onların yanına çıkmakta biraz gecikecek olursa, son derece canı sıkılıyor.

Zaten babam saatle iş görmeyi bir medeniyet kaidesi addeder; beklemeyi de bekletmeyi de hiç sevmez.

Akşam, terasta ailece yemeğimizi yedikten sonra gözlerinin içi gülerek "Onaltı dakika yüzdüm, hiçbir yorgunluk da hissetmedim" dedi ve ağabeyime döndü: "Ver bakalım bir sigara.." şaşırdık. Şaka ediyor zannettik. Anneme baktı "Bir tane içeceğim, bakalım bıraktığımdan beri Yeni Harmanın lezzeti değişmiş mi?" diyerek gönlünü almağa çalıştı. Ömer, sigarasını yaktı, babamın halinden Yeni Harmanın lezzetinin hiç eksilmediği anlaşılıyordu. Tabiî o akşam sofrabaşı sohbeti her zamankinden uzun sürdü. Satranç oynamak üzere hazırlık yapan Hakkıya babam "Yok bu akşam oynayamam seninle alacağım olsun. Özdenle çalışacağız." dedi.

Masanın başına geçtik. Karşıda Adaların ışıkları parlıyor. Deniz çok sâkin, sahile çarpan suyun sesi duyulmuyor bile. Sıcak güzel bir yaz gecesi, her şey mükemmel, yalnız sivrisinekler, bu sene İstanbulluların her yerde rahatını kaçıran o sivrisinekler olmasa...

Özden TOKER

«Arap âleminden ayrılmamız yabancı devletlerin kurtarıcı yardımları şekli altında bir harb neticesinde vuku bulmuştur. Bu şekil ancak esefle hatırlanabilir. Ayrılış ilk safhasında bize karşı düşmanlık duyguları içinde gerçekleşmiştir. Kurtarıcıların gerçekten Arapları kurtarmak için mi, yoksa bir İmparatorluktan alıp kendi İmparatorluklarına katmak için tarih boyunca çeşitlerini bildiğimiz basit bir istilâ hareketi mi olduğu sonradan anlaşılmıştır. Cihan Harbi neticesi Arap diyarının kaderi kaba bir taksim ile neticelenmiş ve Arap milleti hanedan ve siyasî tabakaların rekabeti altında eskisinden daha güç duruma düşmüştür.

"Biz millî mücadeleye başladığımız zaman Araplara gösterilebilecek saf yürek ve iyi niyet delilini hiçbir tereddüde mahal vermiyecek surette göstermiştik. Bizim bulduğumuz hal şekli şudur: Osmanlı İmparatorluğundan çıkan Türk milleti Araplar üzerinde herhangi bir amaç iddiasından kesin surette vazgeçiyor ve Arap milletini kendi evinde kendi kaderinin sahibi olarak yaşamak selâhiyetinde görüyor ve gösteriyordu. Osmanlı İmparatorluğunun eski ricali Avrupalılara karşı Arapları serbest bırakan bir millî Türkiye dâvasını değil, Araplarla beraber Hilâfetin ve İmparatorluğun muhafazasını, yani fiilî surette himaye altında muhafazasını uygun buluyordu.

"Millî Misakta bizim Arap istiklâlini ilân etmemiz İmparatorluk ricali ile bizi bir temel ihtilâf halinde bulunduruyordu. Millî Misakta Arap istiklâli ilânı istilâcı devletlerin Arap dâvasında takip ettikleri tezin ciddî ve samimî olmadığını derhal meydana çıkarmıştı. Türklerden Arapların kurtulması için silâha sarılmış olan devletler, istiklâl yerine Milletler Cemiyeti Kanunuyla manda sistemini kurmuşlardı. Şeklen Devlet ve Hükümet reisleri, bütün teşkilâtıyla devlet halini muhafaza ederken gerçekte bu idareler siyasî komiser ve müstemleke subayı olan yabancı memurların kayıtsız hakimiyeti ve idaresi altına düşmüşlerdi. Halbuki Osmanlı İmparatorluğunda Arap ülkeleri ve Arap vatandaşları Halifenin yanıbaşında gelen Türklere ayni tesir sahibi olarak bütün İmparatorluğun her vazifesinde yetkili bulunuyorlardı.

TÜRK ARAP MÜNASEBETLERİ

«Türklerin Arabistandan çekilmelerinden pek kısa bir zaman sonra Arap milletleri içinde nisaf ve sağ duyu süratle uyanmış, giden ve gelen idarelerin mukayesesi vicdanlarda başlamış idi.

"Daha İstiklâl Harbi bitmeden Arap milletleri içinde Türklere karşı düşmanlık hırsı hakikatte kalmamış gibiydi. İstilâcı devletler yeni yetiştirdikleri hanedanlar ve siyaset tabakalarıyla Türklere karşı düşmanlığı canlı ve besili tutmak için ısrarlı bir yol takip etmişlerdi.

"Arap âleminden siyaseten ayrılmamız 40 seneyi geçiyor. Beraber yaşadığımız zamanlar Arap milleti şeklen Türk hâkimiyeti altında bulunuyordu. Bu hâkimiyetin Arap milletini Türklerden daha az haklı bir durumda bulundurmadığı her suretle iddia ve ispat edilebilirdi. Siyasî hâkimiyetin bir mânası ve ehemmiyeti olduğu kabul edilse bile beraber yaşamak da Arapların fiilen taşıdıkları bir başka hakimiyetti ve az ehemmiyetli sayılamazdı. Hilâfet ve diyanet siyasetiyle Arap milleti hususî bir itibar taşıyor ve Türk milleti 400 seneden beri her gün daha ziyade özenerek Arap kültürü-

Münasebetlerimizin Yeni Şekli

ne bağlanmaya çalışıyordu. Osmanlı Cemiyeti, dil ve hilâfet teşviki ile kaynaşıyordu. Siyasî vefasızlık darbesiyle ayrılma, Türkleri ister istemez ayrı bir millet olarak kültürel ayrılmaya mecbur etmişti. Lâtin harflerin kabulü ve lâik Cumhuriyetin tesisi Türk milletini de Arap kültüründen müstakil olarak kendi âleminde ayrı ve tam bir varlığa eriştirmiştir. Bundan başka İslâm dinini samimî olarak taşıyan milletlerin Arap kültürüne tâbi olmayan bağımsız dil ve kültür sahibi olması imkânının Türkler tarafından ispat edilmesi Doğu milletleri arasında yeni bir gelişme devrini açmıştır.

"İmparatorlukta Türk ve Arap milletlerinin aynı ve müstakil milletler halinde birleşik bir vücut teşkil etmeleri tecrübesi yapılabilirdi. Bu mülâhaza şimdi kolaylıkla hatıra gelmekte ve İmparatorluk ricali tenkid olunmaktadır. İnsaf ile düşünülürse böyle bir tecrübenin Türkleri ve Arapları memnun ederek onları beraber yaşamağa teşvik edecek tesirli bir çare olduğunu düşünmek kolay değildir. Düpedüz Arap âlemini parçalamayı tasarlamış olan büyük devletler sarsılmaz zannolunan din ve kültür bağlarını ve her mânası ile eşit vatandaş haklarını gölgede bırakarak bu milletleri birbirine düşman haline getirebilmişler ve sonra Arap dünyasını en çok parçalı devirlerinde olduğu kadar ve Arapların heves ve riyaları ile parçalıyabilmişlerdir. Yan yana Türk ve Arapları müstakil devletler olarak birleştirmek tecrübesi istilâcıların Arap âlemini ele geçirmek için teşebbüslerini kolaylaştırmak neticesini verebilirdi. Mısır misali acı bir ders olmuştur. Onun için İmparatorluk silâhla ayrılmadan medenî bir şekilde ayrı vücutları birleşik tutmak tecrübesinde tamamiyle kusur etmiş sayılmaz. Böyle bir tecrübe için esas şart vücutların, yani burada milletlerin anlayış ve kültür seviyelerinin aldatmalara karşı masuniyet veren bir yüksek dereceye erişmiş olmasıdır.

"Şimdi geçen 40 sene ve daha ne kadar geçeceği bilinmeyen seneler Türk ve Arapların yanyana birbirine dayanarak yaşayabilecekleri kanaatini verirse yakın münasebetlerin türlü şekilleri bundan sonra kendiliğinden meydana çıkabilir. Geçen 40 senede evvelâ yabancılar tarafından kendi hâkimiyetlerinin başlıca bir dayanağı olarak Türkler aleyhine düşmanlık telkin etmek politikası güdülmüştür. Sonra Arap milletleri içinde bir çeşit siyaset tabakası -sivil ve dinî- yetiştirilmiştir ki bunlar yabancıların Arapları serbest bırakmasını, Arap milliyetçileri için de ön safta müdafaa ederlerken aynı yabancılar vasıtasiyle Türklerden haksız olarak birçok şey almaya ve koparmaya alışmışlardı. Bunlar da yanlış yolların heveslisidirler.

MİLLÎ MÜCADELE VE ARAPLAR

«Millî Mücadele Arap âlemi içinde bizim itibarımızı yükseltmiş, bize karşı körüklenen düşmanlık politikasını haksız çıkartmıştır. Araplar Lozan sulhü esnasında ve sonrasında kendi kurtuluşlarını vakit vakit Türklerden istiyecek kadar bize güvenlerini aşırı derecede yenilemişlerdir.

Lozanda bir Mısır heyeti vardı. Bu heyet bize dalma sevgi göstermiş ve istiklâllerini kurtarmak için çare aramışlardır. Lozanda bir Suriye heyeti vardı. Sandığıma göre, Emir Şekip Aslanın başkanlığında bulunan bu heyet ilk zamanda kendi arzularını yürütmek için bizim aleyhimizde bulunmuşlar, şikâyet zamanları "bize Türkler gibi muamele ediyorsunuz?" diye sızlanmışlar, sonra meyus olunca bana müracaat ederek kendi dâvalarını yürütmemi istemişlerdir. İki gün evvel bizim pek hoş olmayan şekilde aleyhimizde bulunmaları gibi taze bir hatâyı birbirlerine yükliyecek sözler söylemişlerdir. Suriye heyetinin kanaatimce Lozanda aldığımız neticeyle emperyalistlerden kurtuluşu temin edilemezdi. Bu ancak Suriyeyi de beraber kurtarabilirsek temin olunabilirdi. Yakın geçmişlerin tesirlerine kendimizi kaptırmaksızın Suriyeli dostlarımızla samimî görüşüyordum. Amansız muharebeler içinden vefasız insan cemiyetlerinin elinden selâmetimizi kurtarıp sulha varmağa çalışırken bütün dostlarımızın kurtuluşlarını temin etmeğe imkânımız olmadığına esef ediyorduk.

"Lozandan döndüğüm zaman Bağdatlı en mümtaz millet reislerinden takdir ve tebrik yazısı içinde kendilerinin de kurtulmasına yardım etmemizi ciddî olarak isteyen dilekler almışımdır.

"Lozan Muahedesinde o kadar müşkül şartlar içinde bizden ayrılan Arap memleketlerinin kaderini alâkadarlara terkediyorduk. Manda sistemini adını söyliyerek Lozan muahedesinde kabul etmemekte muvaffak olduk. Arap dostlarımız alâkadarlar kelimesinin yerine Fransa ve İngilterenin durumlarını açık bir ifadeyle reddeden kayıtlar koymamızı istiyorlardı. Bunun için bize muahededen sonra da hayli müddet târizlerde bulundular. Biz o kadar darlık içinde yapabildiğimiz bu hizmetten daha ilerisini temin edemediğimize teessüf ediyorduk. Hüzünle tekrar etmeliyim ki Manda devrinde de işbaşında bulunan yerli rical himaye eden devletin zoruyla Türklerden ne alınabilirse onu hoş görmüşlerdir.

"Bu geçen 40 senelik zamanda biz Arap komşularımızın varlıklarına ve hayatî menfaatlarına aykırı hiç bir emel peşinde bulunmadık. Aynı samimiyetle, geçen 40 sene zarfında münasebetlerimiz eski düşmanlarla güven verici bir dostluk istikametinde gelişmiş ve bu dostlarımız aleyhinde de yerli halk arasında bir zararlı telkinde bulunmaya heves etmemişizdir. Türk siyaseti Arap âlemine karşı ciddî bir imtihan geçirmiştir.

"İkinci Cihan Harbinde galip devletlerin talihleri vakit vakit değişiyordu. Her değişik safhada devletlerin aklına Türkler geliyor ve Türkleri tavizlerle kendi taraflarına çekmek hevesi uyanıyordu. Milletlerarası münasebetlerin tabiî cilvesinden olarak vakit vakit dargın bulunduğumuz devletlerin hiçbirinden Arap dostlarımız kendi aleyhlerinde bir hedef güttüğümüzü işitmemiş, öğrenmemişlerdir. Biz doğrudan doğruya bitişik komşumuz olan Suriye ve Iraktan başlıyarak Mısıra kadar devletlerle kaderimizin yakın alâkasını ve bu bölgede bulunan bütün devletlere karşı birbiri aleyhindeki geçici hiddetlere kapılmamayı samimiyetle kendimize meslek edinmişizdir.

İsmet İnönü

Fatin Rüştü Zorlu

"Öyle değilse böyledir"

zerindeki nüfuzunu kullanmasını temine çalışmaktadır.

Âsi lider

Geçen haftanın ortasında Kıbrıslı lider Rauf Denktaş da Dışişleri Bakanlığının âni dâveti üzerine Türkiyeye gelenler arasındaydı. Denktaş, Yeşilköy hava meydanında bir emniyet mensubu tarafından karşılandı. Bu meraklı ve vazifeşinas memur, bir daha Kıbrıslı lideri terketmedi. Emniyet mensubunun Denktaştan "ufak bir rica"sı vardı: Gazetecilere hiçbir beyanat vermiyecekti. Bunun içindir ki onun yanından ayrılmıyordu.

Kıbrıslı lider İstanbula "Beyfendi" tarafından müfrit görüşlerini düzeltmesi için çağırılmıştı. Denktaş çok fazla "müstakil" hareket etmeye başlamıştı. İstiklâl arzusunu, İnönüyü ziyarete kadar götürüyordu. Kıbrıstaki Başkonsolos Vecdi Türelin emirlerine itaat etmiyordu. Ada memurlarının tâyininde ölçüyü kaçıran Valiye sert bir telgraf çekiyor, "Artık Türklere son darbeyi vurmaktan vazgeçiniz" diyordu. Bu telgraf üzerine Denktaş, Başkonlosolostan "böyle telgraf çekilmez" ihtarını aldı. Anayasa Komisyonunda da Kıbrıslı lider en ufak bir tâvize yanaşmıyordu. Denktaş Adanın âsi çocuğu haline gelmişti. Âsi çocuk bu yüzden İstanbula çağırıldı ve Beyfendiden "Ben ne dersem o olacaktır" tekdirini aldı.

Adadaki durum

30 Ağustos Zafer Bayramı arifesinde Adada iki cemaat arasındaki münasebetler, "ya taksim, ya ölüm" günlerinde olduğu gibi son derece gergindir. Türk ve Rum basınında çıkan haberler bu tansiyonun en iyi ölçüsüdür. 23 Ağustos tarihli Halkın Sesi ve Bozkurt, birinci sayfadan üç sütun üzerine "Karpaz ve Baf köylerinde Rumlar açıkça silâh talimi yapıyorlar" haberi verilmektedir.

Haber şu cümlelerle devam etmektedir:

Tâviz, tâviz...

Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu, 28 Şubat 1959 günü B. M. M. nde konuşuyor:

"Adanın Reisicumhurluğunu bir Yunanlıya, Muavinliğin ise bir Türke verilmesi sırf şekil bakımından ehemmiyetli olmakta, ancak esas bakımdan Reisicumhurluk makamı ile Muavinlik makamı arasında hiçbir fark bulunmamaktadır."

Kıbrıs Türkleri de Zurich ve Londra anlaşmalarını aynı şekilde anlamışlardır. Nitekim Bozkurt şunu yazmaktadır: "Hakikatte iki ayrı Cumhurbaşkanı mevcuttur. Rumlar ekseriyette olduğu için protokol icabı küçük bir değişiklik yapılmış birine Cumhurbaşkanı, diğerine de Cumhurbaşkan yardımcısı ismi verilmiştir. Zaten Cumhurbaşkanı yardımcısının yetkileri aynı olmamış olsaydı, ne cemaatimiz ve ne de hükümetimiz Zürih anlaşmasını imza ederdi. Cumhurbaşkanı yardımcısının yetkileriyle Türk cemaatinin hakları garanti altına alınmaktadır."

Yunanlılar aksi kanaattedir. Bu yüzden Anayasa komisyonunda ihtilâf çıkıyor. Türk Hükümetinin Anayasa Komisyonundaki temsilcisi Erim Ankaradan yeni talimat alarak Adaya dönüyor. Çarşamba günü Makariosla görüşüyor. Görüşmeden sonra Makarios, Erimin tasvibiyle, şu beyanatta bulunuyor: "Türk temsilcisi, bana Cumhurbaşkanı ile Cumhurbaşkanı yardımcısına eşit haklar verilmesinin hiçbir zaman Türk Hükümetinin görüşü olmadığını söylemiştir."

"İşte geçen gün Baf köylerinden birisinde vukubulan bir hâdise. Omuzunda silâhı, köyün ortasında dolaşan bir palikarya Rum.. Türk kadınına sesleniyor ve diyor ki "Geçen sene bu günlerde olanları unuttunuz mu? O günlerde sizi kurtaran İngiliz askerleri vardı. Şimdi onlar da gidiyor, ne yapacaksınız" ve silâhını Türk kadınının üzerine çevirerek onü tehdit ediyor.

Zavallı kadıncağızın korku içerisinde canhâyifi ile feryat ederek evine koşması üzerine kabadayı efendi büyük bir iş yapmış diye basıyor kahkahayı. Zavallı köylüler bu vaziyet karşısında geceyi uykusuz ve korku içerisinde geçirdikten sonra ertesi gün durumu Gençlik Teşkilatı Genel Merkezine iletiyorlar; yardım istiyorlar; ne yapacağız? diye soruyorlar.

Vaziyet birçok köylerde aynidir. Değirmenlik bölgesinde Kiracıköy dolaylarında Rumların geceleri silâh talimi yaptıkları bildirilmektedir. Durum her geçen gün kötüye doğru gitmektedir. Bu vaziyet karşısında Kıbrıs Hükümeti acaba ne yapıyor? Bu gibi hâdiselerin önlenmesi için ne gibi tedbirler alınmış bulunmaktadır?

Bunlar Zürih'e hazırlık mı? Grivas'ın beyanatlarından, Girne Papazının yaygaralarından, KEM teşkilâtının beyannamelerinden sonra bir de köylerde açıkca silâh talimi... Zürih anlaşması nerede kaldı? Dostluk anlaşması nerede kaldı? Ve nihayet nereye doğru gidiyoruz?"

Adadaki memurların yüzde 30 unun Türk olacağı hakkındaki anlaşma hükümlerine riayet olunmaması da, Türk Cemaatının endişelerini arttırmaktadır. Bugünkü hükümette, Türk memurun bulunmadığı daireler vardır. Meselâ Larnaka polisinin daire kısmında tek bir Türk yoktur. Savcılık işleriyle meşgul olan şubede yine bir tek Türk mevcut değildir. Bu demektir ki hangi şikâyetlerin mahkemeye intikal ettirileceği

Prof. Nihat Erim

Mekik gibi...

Makarios

Siyasi bale

İnönü Karşılanırken

İstanbul, İsmet İnönünü fâtihlere yapılan bir karşılayışla göğsüne bastırdı. Hâlid Bin Velid'den beri kahramanlar uğrağı ve dâvalar mihrakı koca İstanbul, Cumhurreisi sıfatiyle yüzünü ilk defa gördüğü İsmet İnönüne bütün bayrak, insan ve alkış mevcuduyla karşı çıktı. Bu, bir evin eski ve mahrem âşinâsını kapı tokmaklarına varıncayadek parlatarak ve çeyiz eşyasına kadar yere sererek ağırlayışıdır. Mâdemki ev aynı ev, âşinâ da eski ve mahrem, fevkalâdeliğe sebep ne? Bu azametli saygı, resmî ve sunî bir riayet ifadesini o kadar aşkın ki, evin aynı ev, âşinânın da eski ve mahrem olmak alâkasını bozmadan vücude gelebilmesi için misafirde misilsiz bir fetih kıymeti olmalıdır. Bayram ve takvim vesilesi beklemeksizin, eski ve mahrem âşinâsının şanlı tekevvününü selâmlıyan İstanbul, acaba bu tekevvün içinde seri mal oluşlara faik nasıl bir hususiyet görüyor? İnönü ve Lozan fâtihinin bildiğimiz küme küme zaferleri üstünde bir fetih sırrı taşıdığını seziyoruz. Ya bu sır nedir?

Bu sır, İsmet İnönünün 18 milyon gönül fâtihi olmasından başka bir şey değildir. Toprakları ve dâvaları ile beraber gönlünü de fethettirmek zorunda olan millet, İsmet İnönünün şahsında tecezzi kabul etmez ihtiyacını kana kana doyurmuş oluyor.

Toprak mekânın fethi, gönülse zamanın...

Bu milletin gönlünü fethetmek, kaleyi içinden zaptetmektir. Kaleyi içinden zaptedenin de, dışarıya barikad yapmak ihtiyacı kalmaz.

Necip Fazıl KISAKÜREK

AKİS'İN NOTU: Evet, bu satırlar Türkiyenin en başarılı mizah mecmuası Büyük Doğunun sahibi tarafından yazılmıştır ve Haber - Akşam Postası gazetesinde "Çerçeve" başlığını taşıyan köşede neşredilmiştir. Ama ne zaman? 4 Mart 1939'da... İnönü Cumhurbaşkanı, daha doğrusu Millî Şef olduğu günlerde...

hususunda kararı veren Rumlardır. Dâvaları mahkemede savcılık adına takip vazifesi münhasıran Rumların elindedir. Lefkoşede Merkezî Trafik Dairesinde işlerinden ayrılmak üzere olan İngiliz kumandanlarının yerlerine, çok daha yüksek rütbede Türk polis müfettişleri varken, hep Rumlar getirilmektedir.

Meselâ, Magosa polisinde İngilizlerden münhal kalan yüksek idarî şube müdürlükleri aşağıdaki şekilde yeniden tertiplenmiştir:

Trafik: Mesul zabit: Rum, Yardımcısı (Çavuş): Rum, İkinci Yardımcı (Çavuş): Rum, 9 tahkikat memuru: Rum, 3 Muayene Müfettişi: Rum, 5 Nefer, şoför ve devriye: Türk.

Kitabet Kısmı: Mesul çavuş: Rum, Yardımcısı: Rum, 3 Kâtip: Rum.

Cinayet Tahkikat Masası: 3 Mesul zabit: Rum, 3 Yardımcı: Rum, 2 Çavuş: Türk, 1 Çavuş: Türk, 11 Nefer: Rum, 1 Çavuş Yardımcısı: Türk, 2 Nefer: Türk.

Nakliyat Şubesi: Mesul çavuş: Rum, Kâtip: Rum, Yardımcı çavuş: Rum, 2 Çavuş (mesuliyetleri yok): Türk.

İngilizlerden devri teslim gününe kadar 85 nakliyat arabasını idare eden Türk çavuş yerinden alınmış ve yerine bir Rum çavuşu getirilerek mevcut 8 arabanın idarecisi tâyin edilmiştir.

İdarî İşler: Mesul çavuş: Rum, 2 Nefer: Rum, 2 Nefer: Türk.

Dâva Takibi: Mesul zabit: Rum, Yardımcısı (Muvakkat): Türk, Çavuş: Rum, 4 Nefer: Rum, Tebligat işinde çalışan 2 Nefer: Türk.

Magosa polis mesul kumandanı Rum, telsiz ve muhaberat işleri mesulü Rumdur.

Bu tâyinler, haklı olarak Adadaki İngiliz hâkimiyetinin Rumlara devredildiği kanaatını uyandırmakta, endişeleri arttırmaktadır.

Rum gazetelerinin şımarıklığı ve tehditleri de buna ilâve edilince hava iyice elektriklenmektedir. Meselâ bir Türk dergisinde Kıbrıslı liderler hakkında çıkan yazıyı manşette üç sütun üzerine "fevkalâde enteresan ve ifşa edici" bularak veren Eleftheria şu tehditleri savurmaktadır:

"Türkler 1570 - 1571'de tecavüz katillik ve yağmacılıkla Adayı zaptettikleri gibi şimdi de zaptedebileceklerini zannettiler. Kıbrıs Rum halkı sarsılmaz birlik ve beraberliğiyle kendilerine lâzım gelen cevabı verecektir.

Türklerin, Reisicumhur vasıtasiyle, İngilizlerin de üsleri vasıtasiyle şantajcı bir mevkie geçmelerine müsaade etmiyeceğiz. Saçma talepler ve Don Kisotvari tahrikler karşısında boyun eğeceğimizi zannedenler bunu böyle bilsinler".

Diğer Rum gazetelerinde de buna benzer tehditler doludur. Kilisenin organı Ethnos gazetesi dahi Türklerin eşit hak taleplerini "müfritlik"-le vasıflandırmaktadır.

Kendilerini Adanın yegâne sahibi görmek itiyadından kurtulamıyan Rumlara, 100 bin Türkün mevcudiyetini hatırlatmak ve Türk Cemaatinin moralini takviye etmek lâzımdı. 30 Ağustos bunun için iyi bir fırsattı. Fakat Türk Hükümeti, 30 Ağustos Bayramını Kıbrıs Türklerinin arzuladıkları coşkunluk içinde kutlamalarını önledi. Halbuki Rumların, Yunan Millî Bayramını, muazzam bir nümayiş haline getirmelerine kimse ses çıkarmamıştı!

Kıbrısta 30 Ağustos

Başkonsolos Vecdi Türel, Ankaradan aldığı talimat üzerine, 30 Ağustosun Zafer Bayramı şeklinde kutlanmayıp, Kıbrısta Türk - Rum dostluğunun başlangıcı olarak kutlanmasını ilgililere emretti. Adadaki liderler bu emri dinlemek istemedilerse de, gayri resmî Kıbrıs Valisi gibi hareket eden Konsolosun dediği dedikti. İtiraz edenlere Başkonsolosun "Emrettiklerimizi yapmazsanız, sizi terbiye etmenin yolunu biliriz" cevabını verdiği Ada Türkleri arasında söylenmektedir.

Basın - Yayın ve Turizm Bakanlığının Kıbrıstaki Haberler Bürosunun çıkardığı basın özetinin Türk basınına intikalini dahi önliyebilen Başkonsolos, millî bayramı istediği gibi kutlatmakta güçlük çekmedi. Hattâ liderlerin verecekleri nutukların metnini bile bizzat kendi hazırladı. Halka bu güdümlü bayrama katılmamaktan başka yapacak bir şey kalmamıştı. Nitekim Türkiyeden talebe teşekkülleri temsilcilerinin katılmasına bile müsaade verilmeyen millî bayram, Kıbrısta son derece sönük geçti.

Dış Yardım

Erhard ile müzakereler

Alman İktisat Nâzırı Erhard ile Şale Köşkü toplantılarında neler

konuşulduğunu öğrenmek için, Almanyadan haberlerin gelmesini beklemek lâzım geldi. Nitekim Hiltonda yaptığı basın toplantısında çok az şey söylemeye dikkat eden Erhard, İstanbulda "Dpa" Ajansının Orta Doğu temsilcisi Kurt Gebauer'e verdiği mülâkatta çok cömert davranmıştır. İstanbulda vakit kıtlığı yüzünden otomobilde yapılan mülâkatta Erhard sözlerine "Türkiyeye karşı çok cömert davranmışızdır" diyerek başlamıştır. Gerçi Erhard, son ziyaretinde destek vaadinden başka hiçbir cömertlikte bulunmamıştır. Ama 6 - 7 Eylül günleri Para Fonu toplantısı dolayısıyla İstanbulda bulunan ve gördüğü manzara karşısında "Bunu yapan memlekete beş kuruş dahi vermem" diyen Erhard için destek vaadi elbette ki büyük bir cömertliktir.

"Dpa" Ajansı temsilcisinin en çok ilgilendiği mesele, harb sırasında el konan Alman mallarının durumu olmuştur. Erhard bu mevzuda şunları söylemiştir: "Alman mallarının iadesi için bir kanun çıkarılmıştır. Fakat kanun tatbik edilmemiştir. Buradaki görüşmelerim sırasında, Türk Hükümeti, mülkiyet transferinin derhal yapılması hususunda, tapu dairelerine emir verdi". Ne tuhaftır ki Türkiye harb sırasında el konan Alman mallarını ilk iade eden memlekettir. Meselâ Amerikada bu mevzuda hiçbir hareket görülmemektedir ve Eisenhower'in son Almanya ziyaretinde, Adenauer de, Erhard da, bu meseleyi açmak cesaretini dahi gösterememişlerdir!

Erhard'ın şikâyet ettiği ikinci bir mevzu, Alman kredileriyle alınan malların Alman gemileriyle taşınması meselesidir. Erhard'ın söylediğine göre "Mayısta Türk ve Alman armatörleri arasında, malların yarısının Türk, yarısının Alman gemileriyle nakli kararlaşmıştır. Fakat Türk armatörleri anlaşmaya riayet etmemişlerdir". Erhard, herhalde bu hususta gerekli teminatı almıştır.

Alman İktisat Nâzırı, Türkiyeyi destekleme vaadini de şu şekilde ifade etmektedir: "Ben buraya kredi verilmesi veya Federal Hükümete yeni vecibeler yükliyecek iki taraflı bir anlaşma yapmaya gelmedim. Bu safha, O. E. C. E., Türk yatırım programını tasvip eder ve yeşil ışık işareti verirse düşünülebilir. O. E. C. E. Türkiyenin yatırım programını faydalı, mânalı ve verimli bulursa ve üye devletler onun Türkiyenin tediye bilânçosunu düzelteceğine, dış ticaretini liberasyona götüreceğine inanırlarsa, programı tasvip edeceklerdir. Her şey ona bağlı. Mühim olan husus, yatırım programının Türkiyeyi fiyat ve kalite bakımından dünya piyasalarında rekabet edecek mallar istihsaline ulaştırmasıdır. Bu, bütün Avrupayı ilgilendiren bir dâvadır. Program, Eylül ayında O. E. C. E. memleketleri konsültasyon yaptıkları zaman incelenecektir. Türk programı geniş bir kademede tasvip görürse, hususî teşebbüse de daha çok yer açılabilir".

İşte binbir gece masallarına benzemesi için şarkkâri ihtimam gösterilen Erhard'ın seyahatının, kendi ifadesiyle bilânçosu bundan ibarettir. Şark debdebesi, Erhard'ın gözlerini kamaştırmamış, aldığı sayısız hediyeler kararını değiştirmemiştir. Belki o da Türkiyede bir prens muamelesi gören Krupp gibi düşünmektedir. Krupp, memleketimizden ayrılırken "Şark debdebesiyle ağırlandık. İş adamı olarak Şark debdebesi metodlarıyla çalışan kimselerle iş yapmak âdetim değildir" demişti de...

Basın

Ufuklar genişleyince...

Geçen haftanın başında Salı günü, Maraş Toplu Basın Mahkemesinin sanık sandalyasında oturan genç bir gazeteci, İktidarı tutmanın insana nimet, Muhalefeti tutmanın ise külfet üstüne külfet getireceğini gayet parlak bir şekilde ispat etti. Maraşlı genç gazetecinin adı Ahmet Yaşar Başer idi ve sahibi bulunduğu "Maraşın Sesi" gaztesinde -C. H. P. yi tutuyordu- çıkan bir makalesinden dolayı hakkında dâva açılmış, bu yüzden genç gazeteci kendini tevkifhanenin dört duvarı arasında buluvermişti. Şurası muhakkak ki cezaevlerinin duvarları insana hür mavi semadan çok daha geniş bir görüş ufku kazandırıyor, hidayete erme işini akıl almıyacak derecede kolaylaştırıyordu. -Her halde eski devirlerde tekkelerde dervişlerin çilehanelere kapanmasının sebebi buydu-. Nitekim tevkifhanede Maraşlı genç gazetecinin gözü birdenbire açıldı. İlk iş olarak gazetenin adını değiştirdi: "Vatan Cephesinde Maraşın Sesi" adından da kolayca anlaşılacağı üzere, selefi "Maraşın Sesi" gibi C.H.P. yi tutmak budalalığını göstermiyordu. Bu hidayete eriş, elbette ki mükâfatsız kalamazdı. Önce Ahmet Yaşar Başer, 250 lira kefaletle sevgili hüriyetine kavuştu. Bunu, "Maraşın Sesi"nin belli başlı şikâyet mevzuu olan "resmî ilân tevziatındaki adaletsizlikler"in ortadan kaldırılmasının takip edeceği muhakkaktı. "Vatan Cephesinde Maraşın Sesi" artık D.P. yi tutan Engizek gazetesi kadar resmî ilân alabilecekti...

Dâva, Ahmet Yaşar Başerin "Maraşın Sesi"nde çıkan "Başbakan Menderesten soruyoruz" başlıklı bir yazısından dolayı açılmıştı. Başer, bu yazısında resmî ilân mevzuundaki ezelî şikâyetlerini sayıp döktükten sonra sözü eski Vali İbrahim Öztürkün Vana nakledilmesine getiriyor ve bu meselede D. P. İl Başkanı Ahmet Kadıoğlunun tesiri olduğunu açıklıyordu.

Filhakika Maraşın kurtuluş yıldönümünde D. P. tarafından, Müstakil Grupun raporunun basılarak çoğaltılmış nüshaları C. H. P. aleyhinde bir "vesika" olarak dağıtılmıştı. Vali İbrahim Öztürk, C. H. P. lilerin şikâyeti üzerine bu matbuaları toplatmış ve dağıtılmasını men'etmişti. Maraşta bu hâdiseden sonra D. P. Başkanı ile Valinin arasının açıldığına ve İbrahim Öztürkün bu sebeple Vana nakledildiğine inanılıyordu.

Ahmet Yaşar Başerin makalesinde bu mevzuu açıklaması ve sert bir dil kullanması üzerine Savcı, D.P. Genel Başkanı Adnan Menderes, İl Başkanı Ahmet Kadıoğlu ve Engizek gazetesi sahibi Nadire Tolunun muvafakatiyetle meşhur meşhur ve muaddel 6334 sayılı kanunun hükümlerine göre dâva açtı. Ahmet Yaşar Başer, tevkif edildi. Basın Kanunu hükümlerinin ve cezaevi duvarlarının hepsine değil ama bâzı başlara aklın sür'atle avdet etmesi hususunda büyük faydası vardı. Nitekim Maraşlı genç gazeteci Başerin de başı hapishane duvarına değer değmez beynindeki zekâ ampulü daha parlak bir şekilde yanmağa başladı ve çareyi bu ışık altında kolayca buldu: D. P. dururken C. H. P. tutulur muydu? Gazetesinin adı bundan sonra "Vatan Cephesinde Maraşın Sesi" olmalıydı ve tabiî oldu da...

Bunun üzerine Ahmet Kadıoğlu ve Nadire Tolun muvafakatlarını derhal geri aldılar. Mahkemede D.P. Genel Başkanının da muvafakatını geri alacağı söylendi. Bu takdirde dâva düşecek ve Ahmet Yaşar Başerin başı da dertten kurtulacaktı.. Bu hal karşısında, genç gazetecinin kefaletle tahliye talebi reddedilmedi ve 250 lira kefaletle Ahmet Yaşar Başer yeniden hürriyetine kavuştu.

Başı dertte olan gazetecilere Maraşlı meslekdaşları, bir kurtuluş yolunun mevcudiyetini göstermektedir. Ama bu yolu beğenmiyenler olacaktır. Ne yapalım? Onlar da başkalarına kızacak yerde, "kalın kafa"larını cezaevlerinin taş duvarlarına vura vura akıllansınlar...

Şapır Şupur ve Yarabbi Şükür!..

İnönünün C. H. P. Ankara İl Kongresinde verdiği nutku neşreden 8 gazete hakkında Başbakan Adnan Menderesin verdiği muvafakatla dâvalar açıldı.

Menderesin muvafakatını geri almasıyla 5 büyük İstanbul gazetesi aleyhindeki dâvalar düştü.

Ankarada çıkan Ulus ve Sonhavadis ile İzmirde çıkan Demokrat İzmir aleyhinde aynı sebeple açılan dâvaların duruşmaları devam ediyor!

İstihsal

Gerileme devri

İstatistik Umum Müdürlüğünün neşrettiği son istihsal rakamları, 4 Ağustos kararlarından sonra, sanayi hayatının bir duraklama ve hattâ gerileme devresine girdiğini göstermektedir. Buhranın en bâriz işareti çimento sanayiinde görülmektedir. 1958 Ekiminden itibaren çimento istihsalinde hızlı ve devamlı bir düşüş vuku bulmuş, ancak inşaatın başladığı Mart ayında, hafif bir düzelme görülmüştür. 1959 yılının ilk üç ayındaki çimento istihsali, geçen yılın ayni devresindeki istihsale nazaran yüzde 30 azalmıştır! İstihsal düşüklüğü, hiç şüphe yok ki çimento satışlarının azalması ve stokların yığılmasının neticesidir. Bu durum, hangi şartlarla satıldığı gizli tutulan, fakat büyük bir gürültüyle ilân edilen çimento ihracı gayretlerinin sebebini de izah etmektedir. İstikrar politikasından evvel Karaborsada zor bulunan çimento, bugün müşteri bulamamaktadır.

Aşağıdaki tablo bu durumu göstermektedir:

ÇİMENTO İSTİHSALİ

Aylar	İstihsal (Bin ton)	Aylar	İstihsal (Bin ton)
1958 X	136	1957 X	112
XI	131	XI	105
XII	94	XII	121
1959 I	62	1958 I	88
II	55	II	89
III	88	III	123
Yekûn	566		638

Ayni durgunluk diğer sanayi sahalarında da mevcuttur. Bilhassa dokuma sanayiinde hususî sektör istihsalinde mühim bir gerileme olduğu şüphesizdir. Ne yazık ki hususi sektör dokuma istihsali hakkında, 1952'den beri hiçbir istatistik neşredilmemektedir. Mamafih piyasadaki değişikliklere karşı, hususî sektöre nazaran çok daha az hassas davranan devlet sektöründe de bir duraklama görülmektedir. Devlet sektörü pamuk ve yün ipliği istihsalinde, 1958 Ekim - 1959 Şubat devresinde, 1957 Ekim - 1958 Şubat devresine nazaran bir gerileme mevcuttur. Gerileme yün ipliğinde daha bârizdir:

PAMUK İPLİĞİ (Ton)

Aylar	Bu yıl	Geçen yı
X	2273	2254
XI	2228	2350
XIII	2413	2623
I	2452	2400
II	2179	2182
Yekûn	11545	11809

YÜN İPLİĞİ (Ton)

Aylar	Bu yıl	Geçen yıl
X	374	383
XI	361	417
XII	459	423
I	357	408
II	320	374
Yekûn	1871	2005

Pamuklu dokuma istihsali de yerinde saymaktadır. Yünlü dokumada bir düşüş vardır. 1957 Ekim - 1958 Şubat devresinde 2 milyon 268 bin metre yünlü kumaş dokunduğu halde, 1958 Ekim - 1959 Şubat devresinde bu miktar 2 milyon 194 bin metreye düşmüştür.

Kâğıt ve ham demir istihsali geçen yılki seviyesini muhafaza etmektedir. Umumî durum hakkında en iyi fikir veren endeks, Demiryollarının yolcu ve yük nakliyatıdır. Yolcu ve yük nakliyatında, geçen yıla nazaran ehemmiyetli düşüşler vuku bulmuştur. Bu, bütün iktisadî hayatın 4 Ağustos kararlarından sonra bir duraklama ve gerileme safhasına girdiğini gösteren en güvenilir işarettir. Filhakika 1958 Ekim - 1959 Mart devresinde, 1957 Ekim - 1958 Mart devresine nazaran yolcu nakliyatında yüzde 20'ye, yük nakliyatında yüzde 10'a yakın bir azalma vardır.

Aşağıdaki tablolar bunu göstermektedir:

KATEDİLEN MESAFE (yolcu/km.) (milyon/km.)

Aylar	1958 - 1959	1957 - 1958
X	434	416
XI	366	506
XII	352	416
I	358	418
II	331	378
III	353	470
Yekûn	2194	2613

KATEDİLEN MESAFE (ton/km.) (milyon/km.)

Aylar	1958 - 1959	1957 - 1958
X	1536	1566
XI	1446	1506
XII	1436	1489
I	1367	1479
II	1197	1341
III	1354	1459
Yekûn	8336	8840

1957 - 1958 devresine nazaran, 1958 - 1959 devresinin rakamları bir hayli düşüktür. Son altı aylık devrede, bilhassa yolcu nakliyatında devamlı bir düşüş göze çarpmaktadır. Velhasıl durum, endişe vericidir.

Sanayi istihsalinin yanı sıra maden istihsalinde de büyük bir düşme vardır. Bilhassa krom ve bakır istihsali büyük gerilemeler kaydetmiştir. 1956, 1957, 1958 yıllarında devlet sektörü sırayla 21, 25, 16 bin ton (aylık ortalama) krom istihsal ettiği halde, 1959 yılının ilk dört ayında istihsal sırasıyla 3630, 3930, 4927, 9262 tondur. Düşüş muazzamdır. Bunun sebebi, dünya piyasalarında krom talebinin azalması kadar, kroma tanınan ihracat priminin kifayetsiz oluşudur.

Bakır için de durum aynidir. 1959 yılının ilk dört aylık istihsali, geçen yıl ayni devre istihsalinden 613 ton az olarak, 7663 tondur. Mamafih Mayısta krom, Ağustosta bakır ihracat primleri yükseltilmiştir. Bu sebeple önümüzdeki aylarda krom ve bakır istihsalinin yükselmemesi için bir sebep yoktur.

1959 yılının ilk dört aylık devresinde maden kömürü ve demir istihsali de duraklama kaydetmiştir. Maden kömürü istihsalinin 2 milyon 165 bin tondan 2 milyon 192 bin tona geçmesine mukabil, devlet sektörü demir istihsali 137 bin tondan 126 bin tona düşmüştür.

Kısaca istikrar politikasıyla birlikte sanayi ve madencilik sahalarına bir durgunluk hâkim olmuştur. İstikrar politikası iyi bir şeydir. Ama elde edilmesi çok kolay olan durgunluk pahasına istikrar, memleketimiz için çok kötü bir şeydir.

Dış Yardım

İmtihan haftası

Dışişleri ve Maliye Bakanlıklarının iktisadi kurmay heyetleri için Eylülün ilk yarısı çetin bir imtihan devresi olacaktır. Zira son fevkalâde yardımın şartlarından biri olarak, Türk ekonomisinin durumunu teftişle vazifelendirilen Para Fonu ve Avrupa İktisadi İşbirliği Teşkilâtı (OECE) mütehassısları 1 Eylülde Ankaraya geleceklerdir. OECE "teftiş heyeti" teşekkülün Genel Sekreter yardımcılarından Alman Von Mangold'un idaresindedir. Para Fonu "teftiş heyeti"ne Müdür yardımcısı Cochran riyaset etmektedir.

Heyetler müştereken, istikrar politikasının bir yıllık tatbikatını inceliyeceklerdir. İhracat ve ithalâtın seyri, tediye muvazenesi, istihsalin seyri, emisyon ve kredi durumu müfettişlerin inceliyecekleri mevzular arasındadır. Müfettişler istikrar politikasının tatbike başlanmasından beri, muhtelif sahalarda ve muhtelif zamanlarda alınan kararların ne derece sadakatla tatbik edildiğini, kararların ne dereceye kadar müessir olduğunu, yeni tedbirlere ihtiyaç bulunup bulun-

madığını tesbit edeceklerdir. Ayrıca Erhard'ın gelişi dolayısiyle mevcudiyeti öğrenilen ve Türk Hükümetinin İktisadî Kurmay Heyetinin 15 günlük çok sıkı çalışmasının mahsulü olan 3 yıllık yatırım programını elekten geçireceklerdir.

Milletlerarası müfettişler, tetkikleri sonunda hazırlayacakları raporları, mensup bulundukları teşekküllere vereceklerdir. Bu raporların ışığı altında Paris ve Washington'da, Türk Hükümetinin üç yıllık yatırım programı incelenecektir. 600-700 milyon dolar civarında dış yardıma ihtiyaç gösteren yatırım programı, program kelimesinin câzibesine sığınmasına rağmen, aslında bakanlık dosyalarında mevcut projelerden, ecnebîlerin hoşuna gideceği sanılanların bir araya getirilmesinden ibaret bir derlemedir. Yani program, koordine bir program değildir.

Milletlerarası teşekküllerin hoşuna hangi projelerin gideceği ise İktisadî Kurmay Heyetinin çoktan beri malûmudur. Milletlerarası mütehassısların üzerinde en büyük hassasiyetle durdukları mesele, en kısa bir zamanda, tediye muvazenesinin büyük ölçüde açıklar vermiyecek bir hale gelmesidir. Memleketimize yardım yapan ecnebî memleketler ve milletlerarası teşekküller, normal Amerikan yardımı dışında Türkiyeye her yıl yardım yapmak arzusunda değillerdir. Türkiyenin bir an evvel kendi kendine az çok yeter hale gelmesini istemektedirler. Bu sebeple ihracatı sür'atle arttıracak yatırımlara en yüksek prioritenin tanınmasını ileri sürmektedirler. Nitekim meşhur Cahan, geçen yılki raporunda "ziraat ve madencilik" sahasındaki yatırımların ön plâna alınmasını tavsiye etmiştir. Cahan'a göre, imar gibi enfrastrüktür yatırımlarından ve iç istihlâki arttıracak mahiyetteki tekstil, şeker v.s. sahalarındaki yatırımlardan vaz geçmeli "tazyikler"e mukavemet etmelidir.

Demek ki Paris ve Washington toplantılarında, ziraat ve madencilikte çabucak istihsali arttırmaya mâtuf yatırımlar büyük itibar görecektir. Meyvacılık ve dünya piyasalarında aranan her türlü maden istihsalini çoğaltacak yatırımlar bilhassa beğenilecektir.

Finansman işi

Yatırım programı 600-650 milyon dolar tutarında dış yardıma ihtiyaç göstermektedir. İç finansmanın 9 milyar liraya ulaşacağı tahmin edilmektedir. Mamafih, Türk Hükümetinin sunduğu program, Paris ve Washington'da sıkı bir elemeye tâbi tutulacaktır. Bu sebeple, en iyi ihtimaller altında dahi programdaki finansman rakamları mühimce bir nisbette azalacaktır.

Üç yılda iç finansman 9, dış finansmanı 5,4 milyarı bulan bir yatırım programı hazırlanması bâzı ordinaryüsleri korkutmuştur. Bunlar programı, para istikrarı bakımından tehlikeli saymakta ve Türkiyenin bu ölçüde bir yatırımı hazmedemiyeceğini söylemektedirler. Bu, kısmi ve para istikrarı uğruna yerinde saymakta mahzur görmeyen demode bir görüştür. Muazzam yatırımlara, hem de acilen muhtaç olan bir memlekette, yatırımları hazmedememek diye bir şey yoktur. Az gelişmiş memleketlerde arz, talebini kendi yaratır. Ancak yatırımların yapılmasında ve istihsal safhasında kalifiye personel yokluğu büyük bir handikap teşkil edebilir. Bilhassa ziraî sahada kalifiye personel yokluğu büyük bir tehlike haline gelebilir. Meselâ kuru ziraatten sulu ziraate geçme imkânı verilen köylüye, sulu ziraat teknikleri öğretilmezse, sulama sahasındaki yatırımlardan pek az istifade edilebilecektir. Bu durumda mesele, bir hazım işi olmaktan çok, yatırım projelerinin enine boyuna düşünerek hazırlanmasının teminidir. Üç yıllık yatırım programı, münhasıran dolar avlayan bir ökse olarak mütalâa edilirse, en verimli yatırımlar, uzunca bir müddet verimsiz kalabilir.

Klâsik iktisatçıların endişe ettikleri diğer nokta, yatırım programının paranın değerini sarsmasıdır. Hakikaten her yatırım meyva verene kadar enflâsyonist bir tazyik yaratır. Ama bu, yatırım yapmamak, ama büyük ölçüde yatırım yapmamak için sebep değildir Mesele, istikrarı bozmamak maksadıyla, büyük ölçüde yatırımların yarattığı enflâsyonist tazyiklerin alınacak malî tedbirlerle nötralize edilmesidir.

Mamafih D. P. İktidarının şimdiye kadar yürüttüğü gelişigüzel yatırım politikası göz önünde tutulursa, duyulan endişelere hak vermemek çok güçleşir.

A. B. D.

Hürriyet Fonu

Geçen hafta, Senato, Temsilciler Meclisinin tırpan attığı 1960 yılı dış yardım programını kurtarmak için çetin bir güreş yaparken, Amerikan Hükümeti 1 milyar dolar sermayeli bir banka kurma fikrini ortaya attı. Banka az gelişmiş memleketlere uzun vâdeli, düşük faizli krediler verecektir. Amerikan Hazine Bakanı Anderson, Dünya Bankasının 28 Eylüldeki yıllık toplantısında, bu teşebbüsü diğer üyelere kabul ettirmeye çalışacaktır.

Fikir yeni değildir; ilk defa 24 Şubat 1958'de Muhalefet partisine mensup Senatör Monroney tarafından ortaya atılmıştır. Monroney, bu fikri politika sahnesine sürmeden 4 ay evvel, Dünya Bankası Direktörü Black ile konuşmuş ve onunla görüş birliğine varmıştır.

Az gelişmiş memleketlere yardım yapan bir sürü teşekkül olmasına rağmen, Milletlerarası İkraz Ajansı adı altında ayrı bir banka kurulmasına lüzum duyulmasının sebebi, diğer teşekküllerin tam bir bankacı zihniyetiyle hareket etmesidir. Meselâ Dünya Bankası, dolar gibi güç bulunan dövizlerle ödenen yüksek faizli krediler vermektedir. Kredi açmak hususunda da son derece müşkülpesenttir. Dünya Bankası, borcunu ödeyemiyeceğinden şüphe ettiği memleketlere güçlükle kredi açmaktadır. Amerikada harcanmak şartıyla kredi açan İthalât - İhracat Bankası da ayni şekilde hareket etmektedir. Gerçi Amerika, bu mahzurları önlemek maksadıyla, bir Kalkınma İkraz Fonu kurmuştur. Ama Monroney'e göre, bu yardım iki taraflı olduğu için ödünç alan memleket için az çok haysiyet kırıcıdır. İşte bu sebeple, az gelişmiş memleketlere çok müsait şartlarla çok taraflı krediler veren bir teşekküle ihtiyaç vardır.

Amerikan Hükümeti başlangıçta bu fikre pek rağbet göstermemiş, yardım yükünün sadece Amerikanın sırtına yüklenmeyip diğer memleketlere de dağıldığını görünce fikri benimsemiştir. Filhakika ilk 5 yıl için sermayesi 1 milyar dolar olan Bankaya, Amerika 320 milyon dolarla katılacaktır. Geri kalan para, Dünya Bankasındaki hisselerine göre, 66 memleket tarafından ödenecektir. Bu arada bilhassa Almanya ile Japonya büyük ölçüde kesenin ağzını açacak memleketler arasındadır.

Teşebbüs isabetlidir. Soğuk Harb buzlarının çözülmeye başladığı bir devrede, Doğu - Batı mücadelesinin gittikçe iktisadî sahaya kayacağı düşünülürse, işe zamanında başlanmıştır. Bu sayede az gelişmiş memleketler totaliter metodlara başvurmadan demokratik bir düzen içinde iktisadî kalkınmalarını yapabilme ümidi kazanmaktadırlar. Yalnız şimdiye kadar ham madde fiyatlarının düşmesi dolayısiyle, az gelişmiş memleketler, Sam Amcadan gördükleri yardımdan çok daha fazlasını zengin dostlara hediye etmişlerdir. İktisadî yardımı arttırırken, ham madde fiyatlarının düşüşlerini önliyecek tedbirlerin alınması zaruridir.

İspanya

Her şeye karışan adam

Başkan Eisenhower'in, bu hafta Parisi ziyaret ettiği zaman, General de Gaulle'le görüşeceği meseleler arasında hiç şüphesiz İspanyanın NATO'ya alınması meselesi de bulunacaktır. Fransız Cumhurbaşkanının eskiden beri pek beğendiği bu fikir daha başlangıctan itibaren Kuzeyli devletlerin ideolojik itirazlarıyla karşılandığı için, Amerikan hükümeti bir türlü cesaret edip de teklifi resmen ortaya atamamıştı. Fakat bu defa, Başkan Eisenhower, zirveye çıkamamaktan dolayı pek üzgün bulunan uzun boylu Generalin gönlünü almak maksadıyla daha "anlayışlı" hareket edecektir. NATO, bütün bu temas ve gayretler sonunda, ergeç, sinesindeki bir iki yarım diktatöre ilâveten nihayet tam bir diktatör kazanacağına göre, ilerideki münasebetleri ayarlamak bakımından müstakbel üye hakkında etraflı bilgi edinmek faydalı olacaktır.

Bugün, İspanyada rejim demek, Franco demektir. Geçenlerde, bizzat diktatörün kendisi, İspanyadaki rejimin mahiyetini soran The Observer adlı İngiliz gazetesinin muhabirine "es un regimen de mando personal", yani "şahıs hâkimiyetine dayanan bir rejimdir" cevabını vermişti. Hakikaten, yeryüzündeki diktatörler arasında, Franco kadar şahsî kudret ve iktidar sahibi olan pek azdır. Söylendiğine göre, bu bakımdan en fazla şöhret yapmış olanlardan Tito bile İspanyol diktatörle mukayese edildiği zaman sönük kalır. Başka memleketlerde normal olarak müsteşarlar ve hattâ umum müdürler seviyesinde halledilen meseleler Franco İspanyasında muhakkak Caudillo'ya, yani "Şef"e sorulur. Madride 16 kilometre mesafedeki Pardo Sarayı, İspanyadaki bütün idare mekanizmasını hareket ettiren bir merkez halindedir. Tabiî, işlerin eninde sonunda gelip hep bu Onyedinci asırdan kalma saraydaki masa üzerine yığılması, zaten ağır işleyen bürokrasi makinesini büsbütün ağırlaştırmakta ve sabırsızları çileden çıkartmaktadır. Franco, bütün kararları kendisi almakla beraber, kabine toplantıları tertip ederek bakanlarını dinlemeyi de ihmal etmez. Her cuma günü yapılan bu toplantılar ekseriya sabahın onbuçuğunda başlar ve bazan cumartesi sabahı saat üçe veya dörde kadar sürer. Bakanlar, toplantılar sırasında diktatörün kaprislerine de uymak zorundadırlar; meselâ, öğle yemeği için biraz ara verildiği hâlde, akşam yemeği için hiç ara verilmez.

General Franco
Tek hâkim

Patronun adamları

İspanyada eyaletlerden belediyelere, ordudan zabıtaya, devlet fabrikalarından üniversiteye kadar bütün idarelerde çalışanlar hep Franco'nun adamlarıdır. Hattâ, kilise tâyinlerinde bile diktatörün arzusuna göre hareket edilir. Gerçi piskoposları tâyin yetkisi usûlen Papaya aittir ama, 1953'te Vatikanla imzalanan konkorda mucibince, nihaî tâyin için Papaya sunulan aday listesini tesbit Franco'nun hakkıdır.

Memleketin iktisadî durumu da diktatörün her şeye hâkim olmasını kolaylaştırmaktadır. Son stabilizasyon kararları alınmadan önce, İspanyada tam otuz dört çeşit döviz kuru vardı ve üstelik bütün ithalât müsaadeye tâbiydi. Böylece ithal müsaadesi almak ve bunu elverişli bir döviz kuru üzerinden yapabilmek için Franco'nun adamı olmak şarttı. Bugün, İspanyada, halkın sefaletine rağmen refaha kavuşmuş bulunanlar, yani generaller, amiraller, eski aristokratlar ve yeni zenginler, servetlerini hep kendilerini kayıran rejimin göz yummalarına borçludurlar. Durumları iyice araştırıldığı takdirde kanunsuz işler peşinde oldukları hemen ortaya çıkacak olan bu kimseler kirli çamaşırlarının ortaya dökülmemesi için Franco'ya sadık kalmağa mecburdurlar. İspanyol diktatör de, öbür benzerleri gibi, insanları, lekeliyerek idare etmenin yolunu bulmuştur.

Patronun adamları, bulundukları mevkilere sadece tâyinle getirilmiş kimselerden ibaret değildir. Bazan tâyinlerin yerini seçimler alır. Hemen hemen bütün vatandaşların dahil bulundukları meslekî ve içtimaî korporasyonlar içinde yapılan kademeli seçimler sonunda İspanya Millî Meclisinin, yani Cortes'in üçte ikisi belli olur. Geri kalan üçte biri tâyin etmek yetkisi de Franco'ya aittir. Aslına bakılırsa, korporasyon seçimlerinde seçilenler de hep rejime sadık kimselerdir. Bazan en alt kademelerde işçilerin "istenmiyen" kimselere rey verdikleri olur ama, yukarı kademelere çıkıldıkça bunlar yavaş yavaş elenir. Korporasyonlar yukarı kademelerde de "rejim düşmanları"nı seçecek olurlarsa, bu takdirde seçimler iptal edilir ve tâyin işini doğrudan doğruya hükümet ele alır. Meselâ, Barselona ve Madrid Üniversitelerinin geçen yıl işledikleri "hatâ" bu şekilde "tamir" edilmiştir.

Zaten, böyle seçimle teşkil olunan uzuvların hakikî bir kıymeti de yoktur; bütün yetkileri istişarî mütalâa vermekten öteye geçmez. Franco'nun "şahıs hâkimiyeti" rejiminde iktidar sahibi olmanın yolu, baştaki şahsa yakın bulunmaktan ibarettir.

Bir peygamber daha

Franco kendi kendisinin propagandasını yapmaktan, halkın hoşuna gitmeğe çalışmaktan hoşlanmaz; çünkü Caudillo'nun felsefesine göre, kendisi yalnız Tanrıya ve tarihe karşı mesuldür. Halkla Şef arasındaki mesafe hayli geniş tutulur. Franco'nun hareketleri daima gizlidir; seyahatlerinde daima zırhlı polis arabaları etrafında bulunur; geçeceği yollarda sıkı emniyet tedbirleri alınır.

Caudillo'nun diktatörlüğü bir tek partiye, yani Falanj partisine dayanmakla beraber, fikrî temellerinde tam bir insicam yoktur. Franco rejimi, yavaş yavaş, başlangıçtaki Falanjist hareketten uzaklaşmaktadır.

Falanjist hareketin kurucusu, eski diktatör Primo de Rivera'nın oğlu José Antonio'ydu. Esas gaye, hem kapitalizmi, hem komünizmi yıkıp, yerlerine bir tek "üstün-adam"ın hâkimiyetine dayanan "milliyetçi-sosyalist" bir rejim kurmaktı. Fakat José Antonio'nun ömrü vefa etmedi ve Falanjistlerin başına Franco geçti.

Aslında, Falanjistlerin radikal fikirleriyle Franco'nun dayandığı öbür kütlelerin, yani Monarşistlerle Katoliklerin fikirlerini uzlaştırmak pek kolay bir is değildi. Bu yüzden, Caudillo, kurduğu rejimin doktrin cephesini yavaş yavaş ikmal etmeye, Falanjizmi geri plâna almağa ve her şeyi "şahıs hâkimiyeti" etrafında kurmağa çalıştı. Şimdiki durumda, eski Falanjist olmak yine işe yaramaktadır ama, kilise mensuplarının ve kralcıların nüfuzu da gitgide artmaktadır.

Copsuz diktatörlük

Dahilî harbden sonra, Franco hasımlarına karşı pek insafsız davranmıştı. İtalyan Dışişleri Bakanı Ciano'nun o zaman anlattıklarına bakılırsa, her gün en az 200 Cumhuriyetçi kurşuna dizilirdi.

Bugünün İspanyasında fikirlerinden dolayı kurşuna dizilen yoktur. Gerçi hâlâ keyfî tevkifler, muhakeme etmeden hapishanelerde beklemeler olmaktadır ama, Franco, n

jimini kan dökmeden avakta tutmanın yolunu bulmuştur. Polis umumiyetle muhaliflere karşı, demokrat geçinen bâzı memleketlerde olduğundan çok daha kibar davranır. Meselâ geçenlerde yakalanan bir sosyalist komplocu, hücreye falan atılmamış, evinde göz hapsine alınmıştır. Yalnız, kapısında bekliyecek olan iki zabıta memurunun iaşe masrafları da kendisine yüklenmiştir.

İspanyolların çoğu, polisin bu son yıllardaki kibarlığını memlekette Amerikalıların bulunuşuyla izah etmektedirler. Franco'cular, kendilerine şimdiye kadar bir milyar dolar para verenlerin yanında faşist usullerine başvurmaktan âdeta utanmaktadırlar.

Mamafih, iyi muamele kaidesi halkın bütün kademelerine aynı eşitlikle tatbik edilmemektedir. Meselâ, anarşistlik suçuyla yakalanan bir işçinin işkenceye tâbi tutulması pekâlâ mümkündür. Öte taraftan, Amerikalılarla ahbaplığı olanlar, polisin elinden kolaylıkla kurtulabilmektedir. Fakat her şeye rağmen, Franco İspanyasında polisin, meselâ Hitler Almanyasına ve Stalin Rusyasına nisbetle, çok daha mülâyim olduğu, temerküz ve çalıştırma kampı gibi müesseselerin bulunmadığı da bir hakikattir.

Kalkınan gençlik ve memleket

Caudillo rejiminde ticaret hayatına atılıp genç yaşta muazzam servet edinen kimselerin çokluğu herkeste hayret uyandırır. Halbuki durumun izahı gayet basittir. Gençlerin politikayla uğraşmalarına imkân yoktur; rejimin fikir hayatı üzerine koyduğu sansür ve cemiyetin koyu baskısı her türlü entelektüel faaliyeti de imkânsız kalmaktadır. Böyle olunca, ihtiraslı gençler için açık kalan tek kapı, ticaret ve sanayi sahası olmaktadır. Zaten, türlü israfa rağmen, Amerikanın akıttığı dolarlar sayesinde, İspanyol ekonomisinde Onsekizinci asırdan beri ilk defa olarak esaslı bir kıpırdanma görülmektedir.

Diktatörlükle, hem de beceriksiz bir diktatörlükle idare edilen birçok memleketlerde olduğu gibi, İspanyadaki kalkınma hareketi de başlangıçta tam bir keşmekeş içinde başlamıştır. Yatırımlar en verimli sahalara gidecek yerde, en gösterişli sahalara doğru akıyordu. Plâncılık korkusu yüzünden ihtiyaçlar ve hedefler iyi hesaplanamamış, bunlara uygun bir çalışma yolu bulunamamıştır.

Halbuki, İspanyadaki nüfus Avrupa için rekor sayılabilecek bir hızla artıyordu ve asıl kötüsü , ziraî verim eski düşük seviyesinin üstüne bir türlü çıkamıyordu. Böyle giderse, yakın bir gelecekte İspanyol halkının kıtlık tehlikesiyle karşı karşıya kalması çok muhtemeldi. Franco idaresi, bütün bunları bildiği hâlde, meselâ sulama projeleri gibi şeyleri ihmal edip, muazzam binalar, âbideler inşa etmek yoluna gitmişti. Madrid'e 80 kilometre mesafede inşa olunan muazzam Meçhul Asker Âbidesi için sarfedilen para 300-350 milyon lira civarındaydı. Saragossa şehrinde inşa edilen koskoca hastahane için hasta bulunmadığından binanın ancak bir kısmı işletmeye açılabilmiş, geriye kalan kısımlar birer israf âbidesi olarak boş bırakılmıştır.

Franco hükümetinin gösterişli yatırımlardan vaz geçip verimli ve programlı yatırımlara başlaması ancak Amerikalı uzmanların ısrarları sonunda mümkün olabilmiştir. Fakat bu arada olanlar olmuş, memleket plânsızlığın ve israfın neticelerine katlanmak zorunda kalmıştır. Köylerden şehirlere doğru akın felâket denilebilecek ölçülere ulaşmıştır. Bugün Madrid'in nüfusu iki milyona Barcelona'nınki de birbuçuk milyona yaklaşmıştır. Plâna ve programa akıl erdiremiyen hükümetin bu akını durdurmak için bulduğu tedbirler de para etmemiştir. Batı ve Güney eyaletlerinden gelen trenler büyük şehirlere girince polis devriyeleri yolcuları kontroldan geçirmekte, çalışma müsaadesi olmayanları geri göndermektedirler. Fakat, geri cevrilenler bir yolunu bulup dönmeğe muvaffak olmaktadırlar.

Aptallaştırma kampanyası

Bugün İspanyayı ziyaret eden turistler, futbol maçlarının, boğa döğüşlerinin, festivallerin bolluğu karşısında hayli şaşırırlar. Radyolarda eğlence saatlerine ayrılan vakit son derece geniş tutulmuş, televizyon yayınları hep havadan sudan programlarla doldurulmuştur. Spor gazetelerine bol bol kâğıt tahsisi yapılmakta, fikir yayınlarından esirgenen basın malzemesi havaî yayınlara bol keseden dağıtılmaktadır.

Franco Pardo Sarayında

İhtişam, ihtişam, ihtişam...

Bütün bunlar bir tesadüfün neticesi değildir. Ortada, evvelden tasarlanmış ve Franco'nun adamları tarafından ustalıkla tatbik edilen bir kampanya mevcuttur. Maksat, halkın rejim meseleleri üzerinde düşünmesini, İspanyanın siyasî kaderiyle ilgilenmesini önlemek, kısacası İspanyolları "aptallaştırmak"tan ibarettir. Roma ve Bizans imparatorluklarının muvaffakiyetle tatbik ettikleri "arena eğlenceleri", bugün de "luna park" adı altında Yirminci asrın insanlarını sersemletmek için kullanılmaktadır.

Entelektüelleri bir tarafa bırakan Franco, görünürde işçilerle çok yakından alâkadar olur, gibidir. Meselâ "İşçi Üniversiteleri" diye şatafatlı isimlerle açılan müesseseler, güya işçi çocuklarını cehaletten kurtarmak ve yetiştirmek maksadını gütmektedir. Halbuki, yakından incelendikleri takdirde bunların, kilise mensupları tarafından idare edildiklerini ve işçi çocuklarının Franco rejimini sevecek şekilde bir "beyin yıkama" ameliyesine tâbi tutulduklarını anlamak güç değildir.

Amerikalıların derdi

İş, açıkça adam dövmeye ve işkenceye dayanmadıkça, İspanyadaki Amerikalıların rejim meselelerine pek aldırış ettikleri yoktur. Devletin liberal bir siyaset takip etmemesi, iktisadî hayata müdahalelerde bulunması ve vatandaşların iktisadî hürriyetlerini kısması, demode liberalizm düşkünü Amerikalıları siyasî hürriyetsizlikten daha çok rahatsız etmektedir. Franco, bir de tam liberal iktisat siyasetine dönse, Sam Amcanın şikâyetleri ortadan kalkacaktır. Son OECE raporuna dayanan stabilizasyon programına göre, piyasa mekanizmasının işlemesine engel olabilecek "siyasî" tahditler de bertaraf edildiğine göre, Amerikalıların Franco rejiminden sızlanmaları için artık sebep kalmamış demektir.

Yavaş yavaş piyasa mekanizmasına dönülmesi ve stabilizasyon tedbirlerinin halk için doğuracağı başka nahoş neticeler yüzünden, fakir tabakaların memnuniyetsizliği daha da artacağına göre, acaba Franco rejimi daha uzun müddet sarsılmadan devam edebilecek midir?

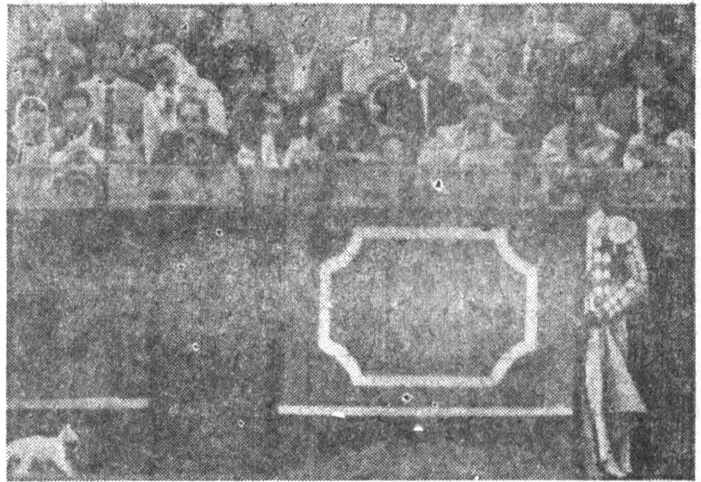
Halkın "dedikleri"ne bakılırsa İspanyadaki rejimin günleri sayılıdır; fakat halkın "yaptıkları"na bakılırsa rejimin devrileceğini söyleyebilmek için vakit hayli erkendir. Hakikaten, İspanyada hükümetten şikâyet eden, rejim aleyhinde atıp tutan insan sayısı bir hayli kabarıktır. Halbuki, iş fiilen harekete geçmeğe, hükümeti devirmek için faaliyete gi-

rişmeğe gelince, mücadelecilerin sayısında muazzam bir azalma olmaktadır.

Yabancı müşahitler bu durumu iki sebebe dayandırıyorlar. Bir defa, dahilî harbin fecaati henüz unutulmuş değildir ve halk yeniden kanlı bir mücadeleye atılmaktan çekinmektedir. Sonra, Franco da, muhalefet saflarındaki fikir ayrılıklarından ustaca faydalanmağa muvaffak olmaktadır. Meselâ, komünistlerle öbür sosyalist gruplar rejim aleyhinde tertiplenecek grevlerin idaresi hususunda bir türlü tam bir anlaşmaya varamamakta, onların tereddütlerini fırsat bilen Franco da her hareketi doğmadan bastırabilmektedir.

Asıl tehlike

Bugünkü durumda, Franco rejiminin, kendi dışından gelecek bir hareket neticesinde yıkılması imkânsız olduğuna göre tek ihtimal hükümetin bizzat rejim taraftarları marifetiyle yıkılmasıdır. Tabiî, rejim taraftarları arasında bugünkü idareden memnun olmayanların en çok bulundukları kütle, ordudur.

Boğa güreşi seyreden İspanyollar

Heyecanla avutulan kütleler!.

220 bin er, 14 bin subay ve tam 221 generalden müteşekkil İspanyol ordusu, maaşların azlığından şikâyetçidir. Enflâsyonun ağırlığı askerlerin belini bükmüştür. Çoğu, ailelerini geçindirmek için, ilâve işler almakta ve çalışma saatlerinin dışında da uğraşıp durmaktadırlar. Genel Kurmay Başkanı, etrafındaki generallere mümkün olduğu kadar ek görevler dağıtmakta ve bol dövizli dış seyahatler tertiplemektedir ama, bunlar hiçbir zaman bütün sızlanmaları karşılamağa kâfi gelmemektedir.

Asıl şaşılacak şey, Franco hükümetinin aynı zamanda papazlar tarafından da tehdit edilmekte oluşudur. Bilhassa Katalonya Eyaletinde ve o eyaletin başkenti Barcelona'da kurşuna dizilen Cumhuriyetçi papazların hâtırası henüz unutulmamıştır. Yüksek kademelerdeki piskoposlarla Franco'nun arası iyi olsa bile, halka yakın kademelerdeki papazlar gitgide rejimden soğumaktadırlar.

Hâkimler de, yavaş yavaş memnuniyetsizliklerini belli etmeğe başlamışlardır. Ellerindeki ağır kanunlara rağmen, önlerine getirilen siyasî mahkûmlara gayet hafif cezalar veren hâkimler gibi, polis de bazan rejim aleyhine dönmektedir. Bugün Franco'ya karşı söylenen her sözün cezalandırıldığını iddia etmek mümkün değildir; bunlardan bâzıları küçük polis memurlarının tasvibiyle karşılanmaktadır.

Prens Carlos

Yetiştirilen halef!..

Don Juan'ın oğlu

İspanyadaki zengin sınıflara göre, ihtilâl çıkarmadan Franco rejiminden kurtulmanın tek yolu, tekrar krallığa dönmekten ibarettir. Aslına bakılırsa, Franco'nun da niyetleri bundan pek farklı değildir. Bourbon hanedanına mensup son kralın 1931'de tahttan indirilişinden beri, oğlu Don Juan memleket dışında kendisine gönderilecek dâveti beklemekteydi. Şimdi, Caudillo, ölümünden sonra iktidarı Don Juan'a değil, onun oğlu Prens Carlos'a bırakmayı düşünmektedir. İspanya tahtının müstakbel kralı, İspanyol Harbokulunda ders görmekte, sanki hiçbir şeyden haberi yokmuş gibi talimlerle meşgul olmaktadır.

Hiç şüphe yok ki, bugün yeryüzündeki birçok rejimler gibi, Franco rejiminin de dünyadaki gerginliği devam ettirmekte menfaati vardır. Üsler Amerikaya lâzım olduğu müddetçe, rejimin mahiyeti hür dünyaya önderlik edenleri pek fazla alâkadar etmiyecektir. Fakat, ortalık sulha kavuştuğu gün, üslerin değerindeki düşmeyle birlikte, Franco rejiminin anormallikleri de herkesin gözüne batmağa başlıyacaktır. Bunun içindir ki tıpkı Adenauer ve başkaları gibi, NATO kervanına katılıp sinirleri daima gergin tutmak Caudillo'nun da çok işine gelecektir.

Doğu - Batı

Ike'ın Avrupa turu

«Amerikanın 51 inci eyaletine hoş geldiniz" sloganıyla İngilterede karşılanan Ike, eteklikli erkekler diyarı İskoçyada Kraliçe Elizabeth II. nin misafiri olduktan sonra, geçen haftanın sonunda Londraya geldi ve Macmillan'ın Chequers'teki yazlık evinde İngiliz Başbakanıyla müzakerelere başladı. İkinci Dünya Harbi sırasında silâh arkadaşlığı yapan Ike ile Mac arasında görüşmeler, son derece samimî geçti.

Ike ve Mac'ın Doğu ile olan münasebetlerde tam bir görüş birliğine varmaları için durum çok müsaittir. Bir defa "niet"çi Dulles ölmüş, Eisenhower dış politikanın idaresini ele almıştır. "Sulhu kurtaran adam" olmak için her türlü teşebbüsün yapılmasını isteyen Eisenhower, Macmillan'ın fikirlerini beğenmektedir. Sonra Moskova dönüşü Nixon'un hazırladığı rapor, İngiliz Başbakanının aylardır müdafaa ettiği fikirlere pek uygundur. Cenevre Konferansı da, Rusyanın Berlin hakkındaki tehditlerini sahneye koymasını önlemek için tek yolun müzakere olduğunu göstermektedir. Ancak bu konferans sayesinde, Rusların verdiği mühleti uzatmak mümkün olmuştur. Hâdiseler, Adenauer ve General de Gaulle'ü inatçılıklarından vazgeçirmekle beraber, Macmillan'ı haklı çıkarmıştır.

İngiliz Başbakanının Doğu - Batı müzakereleri hakkındaki görüşü şudur:

1) Askerî kudret bakımından Doğu ve Batı eşit kuvvettedir. Bu durumda "esir memleketleri kurtarma" veya "üstün şartlarla müzakere" tezleri realiteye aykırı düşmektedir. Doğu Avrupa memleketlerinin uzun yıllar komünist kalacağını, Almanyanın birleşmesinin mümkün olmıyacağını kabul etmek lâzımdır. Ancak Uzak Doğuda tedricen bâzı ayarlamalar mümkündür ve yapılmalıdır.

Bundan başka atom silâhlarının kontrolü, iki tarafın menfaati icabıdır. İlk adım olarak nükleer denemelerin durdurulması hakkında bir anlaşma imzalanmalıdır.

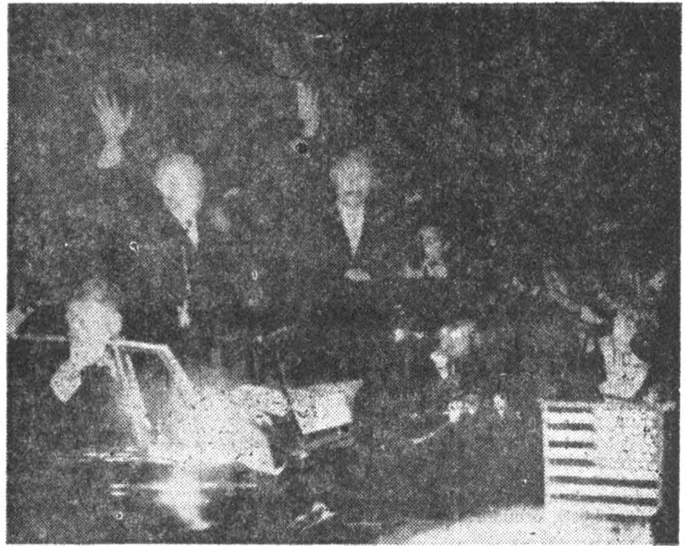
2) Krutçef Rusyanın tek hâkimidir. O, inatçı ve müfrit bir adamdır. Fakat son derece realisttir. Realiteleri, izah edilince anlıyacak bir adamdır. Onunla sık sık şahsi görüşmeler yapılmalıdır. Zirve toplantıları veya Eisenhower - Krutçef arasında muntazam toplantılar tertiplenmelidir.

3) Almanyanın birleştirilmesi, Avrupanın emniyeti gibi meselelere çabuk bir hal çaresi bulmak imkânsızdır. Fakat Berlin diplomatik buhranının askerî bir buhran haline gelmesi mutlaka önlenmelidir. Bunun için de yegâne çıkar yol, müzakerelere devam etmektir. Müzakereler en azından zaman kazandıracak, belki ileride bir anlaşma zemini bulunacaktır.

4) Hayat seviyesinin yükselmesi, Rusyayı mütecaviz emeller besleyen bir devlet olmaktan çıkarabilecektir. Rusyayı sulhperver bir yola sevketmek için, Batı elinden geleni yapmalıdır.

Bundan başka az gelişmiş memleketlere yardım mevzuunda Ruslarla işbirliği yapılmalıdır. Meselâ Milletlerarası Yatırım Ajansına -Bak: İktisadî ve Malî Sahada- Rusyanın da katılması istenmelidir.

Doğu - Batı münasebetleri mevzuunda İngiliz Başbakanının görüşü bundan ibarettir. Eisenhower'in fikirleri de bu merkezdedir. Bu sebeple Ike'ın silâh arkadaşı Mac'ın fikirlerini benimsemesi kuvvetle muhtemeldir.

Eisenhower ve Adenauer Almanlar arasında

Teskin ve teselli

Yarım elma, gönül alma

Adenauer'i teskin ettikten sonra Macmillan'la konuşan Eisenhower, Avrupa gezisinin en güç saatlerini Pariste General de Gaulle'ün karşısında geçirecektir. General de Gaulle mizaç itibarıyla, kendisiyle anlaşmaya varılması son derece güç bir şahsiyettir. Ortada NATO'nun ıslahı, Cezayir meselesi gibi çok çetrefil meseleler vardır. Ayrıca Fransız Cumhurbaşkanı, Eisenhower - Krutçef mülâkatını hiç hoş karşılamamaktadır. Görüşmeler çetin olacaktır.

Paris ziyaretinin ikinci bir hususiyeti, ikinci sınıf muamele gören NATO devletlerinin gönüllerini alma yolundaki gayretler teşkil edecektir. İkinci sınıf NATO devleti statüsüne asla rıza göstermiyen İtalyan Başbakanı Segni, Eisenhower ile görüşecektir. Diğer memleketler bu şereften mahrumdur. Sadece bakanlar kademesindeki NATO Konseyinin Başkanı olan Hollanda Dışişleri Bakanı Luns, Eisenhower'in huzuruna çıkacaktır. Bu durum küçük NATO devletlerinin hiç hoşuna gitmemiştir. Bilhassa Türkiye durumdan şikâyetçidir. Türkiyenin Paristeki NATO Daimî Delegesi, Le Monde gazetesine verdiği beyanatta, Eisenhower - Krutçef görüşmelerinden evvel NATO devletleri başkanlarının mutlaka toplanmaları gerektiğini söylemiştir. Fakat bu görüş iltifat görmemiştir. Ancak Dışişleri Bakanları, Eylül başında Pariste toplanacak ve Herter'in izahatını dinliyeceklerdir.

Endonezya

Para ameliyatı

Geçen haftanın ortasında Endonezyada bütün iktisadî hayat tam bir felce uğradı. Bakkallar ve bütün dükkânlar kapılarını kapadı. Patronlar işçilerinin aylıklarını ödeyemediler. Bankaların önlerinde silâhlı askerler nöbet tutuyorlardı.

Buna sebep, Cumhurbaşkanı Soekarno'nun enflâsyonu durdurmak ve kalkınma projelerine gerekli sermayeyi bulmak maksadıyla aldığı son derece sert tedbirlerdi. Soekarno, 500

ve 1000 Rupiah -43 ve 87 dolar- değerindeki kâğıt paraların onda dokuzunu budamaya karar vermiştir. Yani bir kararla 87 dolar değerindeki banknot 8, 7 dolar haline geliyordu. Cebinde 10 bin lira kâğıt para bulunan bir adamın cebindeki para karardan sonra bin lira oluyordu.

Bundan başka 2187 doların üstündeki banka hesapları da donduruluyordu. Bankalarda 2187 dolardan fazla parası bulunan kimseler bu paralara el süremiyeceklerdi. Pek yakında Endonezya parası devalüasyona da tâbi tutulacaktır. Ayrıca memurların maaşları da azaltılmıştır.

Soekarno aldığı kararların külfetinin zengin kimselere düşmesine bilhassa dikkat etmiştir. Fakirlerin elinde bulunan ufak kâğıt paralara ve bankadaki hesaplara dokunulmamıştır. Yıllardır süren azgın enflâsyonun bedelini zenginler ödeyeceklerdir.

Soekarno'nun para ameliyatı, tarihin tanıdığı en ağır operasyonlardan biridir. Yakın tarihlerde bu tarz amelivat 1948'de Almanyada, 1945'de Belçikada yapılmıştı. Fakat Soekarno ameliyatı bunların hepsinden daha serttir. Fakat azgın enflâsyon durdurmak, ekonomiye bir çekidüzen vermek için başka çare yoktu.

Kararlar zenginleri paniğe uğrattığı halde, fakir kütleleri sevindirmiştir. Bunda zenginlere karşı duyulan "Oh olsun" hissi kadar, kütlelerin hayat seviyesinin yükseleceği hakkında uyanan ümitlerin payı vardır.

A. B. D.

Diktatörlere paydos

Geçen hafta Washington'dan gelen haberler, Sam Amcanın diktatörlere karşı politikasını değiştirmeye karar verdiğini göstermektedir. Karar Şantiago'daki Amerikan Devletleri Dışişleri Bakanları toplantısında Amerikaya karşı yöneltilen ithamlardan sonra alınmıştır. Bu toplantıda bilhassa Venezuella, Küba ve Arjantin temsilcileri Amerikayı diktatörleri şımartmakla suçlandırmışlardır. Herter bunun üzerine, A. B. D.'nin ister sağcı, ister solcu olsun her türlü diktatörlüğün aleyhinde bulunduğunu, insan haklarını desteklediğini söylemek mecburiyetinde kalmıştır.

Amerikanın diktatörlere karşı devramşının hatalı olduğu, Nixon'un 1958 deki Güney Amerika seyahatinden anlaşılmıştır. Güney Amerika başşehirlerinin çoğunda Nixon, diktatörlerin hâmisi bir devletin temsilcisi olarak taşa tutulmuştur. Hattâ Venezuella'da linç edilmekten güç kurtulmuştur. Fakat bu gezi, başta Nixon olmak üzere, Amerikalı devlet adamlarını uyandırmıştır. Nitekim Nixon, diktatör çizmesi altında yaşayan Paraguay'da, Mecliste yaptığı bir konuşmada "Bu memleketin liberal bir istikamette yol alması ümidini" izhar etmekten çekinmedi. Nixon, Güney Amerika dönüşü, her vesileyle "Diktatörlerle münasebetler el sıkmaktan öteye gitmemeli ve hakikaten demokrat memleketlerle kucaklaşılmalıdır" sözünü tekrarladı.

Erhard Yunanistanda

Alman İktisat Nâzırı Erhard, Türkiyedeki Şark sultanlarına lâyık debdebeli ziyaretini tamamladıktan sonra Yunanistana gitti.

Erhard için bir masal hayatı, Yeşilköyde Lufthansa uçağına bindiği dakikada bitmişti. Hele Yunanistanda ayağı yere basarken, geride birkaç yüz kilometre değil bir başka dünya bırakmış gibiydi. Her şey değişik, çok değişik bir düzen içinde cereyan ediyordu. Meselâ Yunan gazetelerinde Prof. Erhard, ne boy boy resimlerini, ne de iri puntolarla dizilmiş ismini göremedi. Athens Daily Post gazetesinde, Erhard'ın ziyareti, sayfanın en altında ve tek sütunluk küçük bir başlıkla bildiriliyordu. Dikkatsiz bir okuyucunun bu haberi görmeden atlayıvermesi bile mümkündü. Erhard'ın geliş haberinin biraz üstünde iki misli büyük puntolarla ve çift sütun üzerine meşhur İspanyol boğa güreşçisi Dominguin'in yaralanması haberi yer almıştı. Okuyucunun dikkati Erhard'ın ziyaretinden çok, boğa güreşçisinin yaralanması hâdisesi üzerine çekilmişti. Zira Dominguin, sadece güreşindeki üslûp ve zerafetle değil, sinema yıldızları nezdindeki emsalsiz aşk muvaffakiyetleri ile de şöhret yapmış bir kimseydi. Ava Gardner'in sâbık âşığı, Lucia Bose'un kocası ve halen Lauren Bacall'ın iltifatlarının muhatabı olan Dominguin'in azgın bir boğanın boynuz darbeleriyle yaralanması, Yunan halk efkârı için, Alman İktisat Nâzırının ziyaretinden çok daha ehemmiyetliydi!

Ziyareti değerlendirmekte böyle hasis bir ölçü kullanmakta, Athens Daily Post'un yazı işleri müdürü yalnız değildi. Bütün Yunan basını -İktidarı tutan gazeteler de dahil- Erhard'ın ziyaretinde büyütmeğe değer ehemmiyetli bir taraf görmemişlerdi. Meselâ Le Messager d'Athenes, Alman İktisat Nâzırının ziyaretini birinci değil, dördüncü sayfasında bildiriyordu.

Türkiyeye nazaran değişiklik sadece gazetelerde değildi. Yunan Hükümetinin programı da bizimkinin yanında projektörün yanında kibrit ışığı kadar cılız ve sönüktü.

Erhard'ı hava meydanında bizzat Başbakan karşılamadı. Alman İktisat Nâzırı, Hellinicon hava alanında uçaktan indiği zaman karşısında Yunan Başbakan Yardımcısı Canellopulos ile Koordinasyon Bakanı Protopapadakis'i buldu. Yunanistanı ziyareti sırasında da Kral Pavlos tarafından kabul edilmek mazhariyetine erişemedi.

Alman Heyeti ile müzakerelerde bulunan Yunan Heyetine de Başbakan Karamanlis değil, Koordinasyon Bakanı Protopapadakis başkanlık etti. Turistik Semiramis gemisiyle Ege adalarını görmeye gittiği zaman da Erhard'a sadece Yunan Koordinasyon Bakanıyla Merkez Bankası müdürleri refakat etti.

Erhard ile Başbakan Karamanlis, Alman İktisat Nâzırı Yunan topraklarına ayak bastıktan bir gün sonra, misafirler şerefine verilen bir öğle yemeğinde karşılaştılar. Görüşmeleri ise Salı günü Erhard, Yunan Başbakanını makamında ziyaret ettiğinde vuku buldu.

Ne Atinadaki resmî temasları sırasında, ne de adaları turistik maksatla gezerken Erhard, motorize alkışçılarla karşılaşmadı. Sadece Atinada, Alman işgalinden zarar görenlerin kurduğu bir cemiyetin üyeleri yol boyunca sıralanarak Erhard'a "Tazminat, tazminat..." diye bağırdılar. Bu pek dostça olmıyan tezahürata kimse mâni olmadı. Yunan Hükümetine göre, mümtaz misafir Erhard'ın keyfini kaçıracak bile olsa, nümayiş tertiplemek, fikrini açıklamak Yunan halkının hakkıydı ve buna mâni olunamazdı.

Çarşamba günü Erhard, gene Lufthansa'sıyla Yunanistandan ayrılırken memleketine iki farklı intiba ile dönüyor olmalıydı. Türkiyedeki temasları başka, Yunanistandaki temasları daha başka kanallar içinde cereyan etmişti ve Yunanistandaki kanallara suyun Batıdan geldiği ilk bakışta belli oluyordu. Türkiyedeki altı günlük Binbir gece masalından sonra rüya bitmiş, Yunanistanda Erhard'ın ayakları yeniden toprağa değmiş ve Doğudan Batıya geçtiğini hissetmişti.

★

Yunan gazeteleri bile, Erhard'ın Atina ziyaretini ölçü içinde verirken, itiyatlarından kurtulamıyan Zafer, Anadolu Ajansına atfen, Alman İktisat Nâzırının 5 yıllık Yunan plânını çok beğendiğini yazarak Türkiye hakkında veremediği bir haberi bu suretle duyurup teselli buluyordu!...

Güney Amerikada dolaşan Eisenhower'in kardeşi Dr. Milton S. Eisenhower de bu görüşü destekledi. 1959 yılının başında Temsilciler Meclisinin Dışişleri Tâli Komisyonu, hükümetin diktatörlerle dost demokrat memleketleri katî surette biribirinden ayırmasını istedi.

Santiago toplantısı, Amerikanın diktatörlere karşı politikasını değiştirme kararını kuvvetlendirmiştir. Toplantıda sık sık işitilen, demokrasinin ve insan haklarının hâkim olması talebine karşı Amerika hissiz kalamıyacaktır. Nitekim konferanstaki bu umumî istek, "Amerika Kıtası Memleketleri İnsan Hakları Andlaşması"nın hazırlanması kararına müncer olmuştur. Andlaşma, Şubat toplantısında tasdik edilecektir.

Amerikada diktatörlere karşı duyulan nefretin son müşahhas ifadesi, Venezuella'nın sâbık diktatörü Jimenez'in tevkifi oldu. Venezuella "katil" suçundan dolayı Jimenez'in iadesini istemektedir. Tabiî ki bu hususta son sözü adlî merciler söyleyecektir. Ama diktatörün tevkifi, Amerikada hâkim olmaya başlayan yeni psikolojinin bâriz ifadesidir.

Soğuk Harbin yavaşlaması, Amerikanın diktatörlere karşı davranışını ayarlamayı çok kolaylaştıracaktır. Lâtin Amerika dışında Amerikayı, diktatörleri desteklemeye sevkeden sebep, ekseriya askeriydi. Soğuk Harb, Amerikayı bu diktatörleri bağrına basmaya zorluyordu. Silâhsızlanma yolunda atılan adımlar, diktatörlere olan ihtiyacı azaltacaktır. Diğer taraftan uzun menzilli füzelerin gelişmesi, askerî üslere olan lüzumu ortadan kaldırmaktadır. Amerika kendi topraklarından uzun menzilli füzeleri kullanabilecektir.

Bu takdirde Amerikanın diktatörlerle el sıkışmasına dahi lüzum kalmıyacaktır. Nitekim Soğuk Harb sayesinde baş dost payesini kazanan Sygman Rhee ve Çan Kay Şek gibi diktatörler, Soğuk Harbin son bulması ihtimali karşısında şimdiden büyük bir telâşa düşmüşlerdir.

Çirkin Amerikalı!

Amerikan Dışişleri Bakanlığı halen Mr. K.'nın ziyareti kadar müşkül bir mesele karşısındadır. Dışişleri Bakanı Herter, haftalardır kudretli Demokrat Senatör Humphrey tarafından hırpalanmaktadır. Buna sebep, Hollywood, Marlon Brando, Siyamlı aktris Ruth Jyoto, Siyam Sefiri, Dış Yardım Dairesi, birçok senatör ve temsilci isimlerinin geçtiği karma karışık bir hikâyedir.

Hikâye, geçen sonbaharda iki Amerikalı yazarın, az gelişmiş memleketlerdeki Amerikan Yardım Heyetlerinin aptallığı ve hırsızlığı hakkında bir roman yazmalarıyla başladı. Vatan gazetesinde hülâsaten yayınlanan "Çirkin Amerikalı" adlı roman, çabucak meşhur oldu ve satış rekorlarını kırdı.

Hollywood tabiî ki fırsatı kaçırmadı, derhal romanı filme alma haklarını satın aldı. Romandaki doğruyu gören ve söz dinletemeyince istifa eden Amerikan Sefiri rolü, Marlon Brando'ya verildi. Hakikatlere daha uygun olması için filmin, Siyamda çevrilmesi kararlaştı.

Romanın tek kusuru, bir aşk sahnesinin bulunmayışı idi. Ama Universal International Pictures'ün senaristleri bu noksanı telâfi etmekte hiç güçlük çekmediler. Asyalı aktris Ruth Jyoto ve Amerikan Sefiri arasında bir aşk icat ederek, senaryoyu cazipleştirdiler.

Hollywood, Siyamdaki işlerini kolaylaştırmak için, Dışişleri Bakanlığının yardımını istedi. Fakat Washington bu talebi soğuk karşıladı, onlara "dışarıdaki iş adamlarına gösterilmesi mûtat nezaket" dışında yardımda bulunmaya yanaşmadı.

Buna sebep, Dışişleri Bakanlığının Amerikan Sefiri ve Siyamlı genç kız arasındaki aşk macerasına kızması, filmin bâzı sahnelerini haddinden fazla "ateşli" bulması ve umumiyet itibariyle filmin hariçteki Amerikan menfaatlerine hizmet edeceğinden şüphe etmesiydi. Halbuki ayni Dışişleri Bakanlığı "Çirkin Amerikalı" romanını, ibretle okunacak bir eser diye personeline hararetle tavsiye etmişti. Resmî şahısları küçük düşürme, şeref ve haysiyetlerine tecavüz gibi ithamları aklına getirmemişti. Roman filme alınınca ve bir aşk sahnesi ilâve olununca, az çok alınganlık gösteriyordu.

Bunun üzerine Hollywood, senaryoyu hafifçe değiştirmeye razı oldu. Fakat ayni zamanda Dışişleri Bakanlığının yardımdan kaçınmasını bâzı Demokrat senatörlere ve temsilcilere bildirdi! Başta Humphrey olmak üzere, senatör ve temsilciler ise el koydular. Herter'i sıkıştırmaya başladılar.

Halen Dışişleri Bakanlığı hafif tâdilâta uğramış senaryoyu tetkikle meşguldürler.

Norveç

Cendrillon!

Geçen hafta yakışıklı ve zengin bir prensle evlenme rüyası gören dünya genç kızlarının, hayali gerçekleşti. Norveçli bir bakkalın 21 yaşındaki kızı Anne - Marie Rasmussen, hizmetçilik ettiği evin milyoner oğluyla evlendi.

Sarışın Rasmussen, 18 yaşında iken İngilizcesini ilerletmek için New York'a gitti ve bir Amerikan ailesinin yanında hizmetçi olarak çalışmaya başladı. Masallardaki Cendrillon gibi neşeli, tatlı ve güzeldi.

Evin oğullarından biri, 20 yaşındaki Steven, genç kıza âşık oldu. Askerlik hizmetini bitirir bitirmez onunla evleneceğini söyledi.

Bu izdivaç, Ağustos sonlarında, genç kızın doğduğu yer olan ufak liman şehri, Soegne'de yapıldı. Düğünde dünya basını hazırdı. Zira genç damat, dünyanın en büyük petrol imparatorluğunun sahibi John D. Rockfeller'in torunu, muhtemel Amerikan Cumhurbaşkan adayı, New York Valisi Nelson A. Rockfeller'in oğluydu. Basının prens ile evlenen fakir genç kız masalını işlemesi için, Yirminci Asırda bundan iyi fırsat olamazdı.

New York Herald Tribune'e göre, bu sefer realite, masal hudutlarını da aşmaktaydı. Zira peri masallarında yakışıklı prensin babası umumiyetle, egoist ve zalim bir adamdır. Oğlunun, istediği kadar güzel, istediği kadar zeki olsun, fakir kızla evlenmesine razı olmaz. Halbuki Vali Rockefeller bir demokrattır ve izdivaç hakkında şu sözleri söylemiştir: "Dünyanın en mesut adamıyım. Tabiî ki oğlumdan sonra".

Genç Rockefeller'in düğünü

Peri masalı!.

Festivaller

Salzburg'da "modern"ler

(Salzburg - Ağustos... İlhan K. Mimaroğlu yazıyor.)

Salzburg festivalinin programlarına muhafazakâr zihniyet hâkim. Yirminci asır eserlerinin icra edildiği pek nâdir. Bunların da çoğu, "yirminci asır eseri" sayılmıya lâyık olmıyan, gerici besteler. Piyanist Glenn Gould'un programına bir Schoenberg koyması gibi istisnalar yok denecek kadar az. Bu bakıma Salzburg, bir musiki şehri olarak taşıdığı bütün ehemmiyete rağmen, günümüzün musikisini aksettirmesi bakımından, bir Parisin, bir New York'un, yahut bir Darmstadt'ın karakterini taşımıyor. New York Filârmoninin çaldığı Barber, Bernstein ve Şostakoviç olsun, Heimo Erbse'nin dünyada ilk icrası yapılan "Julietta" operası olsun, Franz Schmidt'in "Das Buch mit sieben Siegeln" oratoryosu olsun, Yirminci asır musikisini temsil eden eserler değil. "Julietta"yı tenkidçiler yerin dibine batırdılar. Fakat şunu belirtdibine batırdılar. Fakat şunu belirtmek gerekir ki davranışların, muhafazakâr görüşler değil, başarısız bir eserin verebileceği infial ayarladı. Schmidt'in oratoryosu ise, Yirminci asır musikisiyle uzak yakın hiçbir alâkası bulunmıyan, Ondokuzuncu asır ölçülerine vurulduğunda da hiçbir ehemmiyet taşımadığı ortaya çıkan, Dimitri Mitropulos idaresindeki Viyana Filârmoni Orkestrasının ve tarihî "Singverein der Gesellschaft der Musikfreunde" korosunun, Hilde Güden, Anton Dermota, Walter Berry gibi seçkin solistlerin gayretlerini boşa çıkartan bir eserdi.

Kemancı Wolfgang Schneiderhan'ın, programı Mozart, Beethoven, Schubert ve Brahms sonatlarından meydana gelen resitali, bu büyük kemancıdan beklenenlerin gerçekleştiği bir konser oldu. Mozart ve Schubert'in serin musikisi, Beethoven ve Brahms'ın taşkınlıklarına kıyasla, kemancının mizacına daha uygundu. Resital her bakımdan tatmin edici olamadıysa, bunun başlıca sebebi piyanist Carl Seeman'ın derbeder çalışıydı. Tatmin edici olmaktan çok uzak bir konser de, Strasbourg Katedrali Korosunun konseriydi. Alelâde, üstelik iyi çalışmamış bir koro, Abbé Alphonse Hoch'un şahsiyetsiz, heyecansız idaresi, Camerata Academica orkestrasının falsolu çalışı, ancak romantik eserlerde başarı gösterebilen ve barok musikide uslûp hatalarına düşen organist Jeanne Demessieux, Schubert'in bir aryasından başka hiçbir eserin baştan sona icra edilmediği bölük pörçük bir program, Fransız icracılığı ve Fransız musiki anlayışı hakkında hiç de müsbet bir fikir vermiyordu.

Salzburg'da "Aydaki Dunya"
Reinhardt ismine yeni bir şeref

Operalar

Salzburg 1959 festivalinin opera temsilleri, umumiyetle, konserlerden daha yüksek kalitededir. Bunların başında, Richard Strauss'un "Die Schweigsame Frau" - "Sessiz Kadın" operası gelmektedir. "Sessiz Kadın" Richard Strauss'un tanınmış operaları arasında değildir. Bunun sebebi, eserin librettosunu yazan Stefan Zweig'ın yahudi olmasıdır. Nazi hakimiyeti boyunca, haddini bilen hiç kimse bu eserin adını ağzına almamış, Strauss'un Alman biyografları bu operadan bahsetmemeyi tercih etmişlerdi. "Sessiz Kadın"ın Ben Jonson'dan alınmış mevzuu, tipik bir Onsekizinci asır "farce"ıdır. Fakat Strauss'un musikisi, Strauss'u büyük besteci yapan bütün hususiyetlerine rağmen, komik unsuru aksettirememekte, bu yüzden "Sessiz Kadın" bir "Salome"den veya bir "Elektra"dan ayrı bir karaktere sahip olamamaktadır. Ne var ki eserin Salzburg'daki icrası, musiki ile tiyatronun tam bir uyuşma halinde birleşmesi olmuştur. Günther Rennert eseri usta bir tiyatro rejisörü davranışıyla sahneye koymuş, başta Hans Hotter olmak üzere bütün oyuncular mükemmel birer şarkıcı-aktör olarak vazifelerini yerine getirmişler, orkestra şefi, Karl Böhm müzikal bütünlüğü olan, canlı, sürükleyici bir toplu icra çıkmasını sağlamıştır.

"Sessiz Kadın" yanında Salzburg Festivaline bu yıl seçkinliğini veren opera, Haydn'ın "Il Mondo della Luna -Aydaki Dünya"sı olmuştur. Mevzuu gene klâsik bir Onsekizinci asır komedisi olan "Aydaki Dünya", zengin bir ihtiyarın kızlarıyla evlenmek istiyen delikanlıların, ihtiyarı kandırmak için ona aya gittiği intibaını vermek maksadiyle çevirdikleri oyunları anlatıyor. Eserin Salzburg temsilinin bir hususiyeti, Georg Reinhardt'ın -Max Reinhard'la akrabalığı yoktur- mizansenidir; eser gerek musiki, gerekse tiyatro bakımından mükemmel bir icraya kavuşmuş, bundanbaşka Haydn operalarının daha sık oynanması lüzumunu ispat etmiştir.

Salzburg'da iki Türk

Salzburg şehri, festivali yanında, yıl boyunca çeşitli sanat hareketlerine sahne olmaktadır. Devamlı olarak verilen konserler ve opera temsilleri yanında, yazın, tanınmış öğreticilerin dersler verdikleri kurslar, dünyanın her yerinden birçok öğrenciyi Salzburg'a çekmektedir. Bunlar arasında bilhassa alâka çeken, Oskar Kokoschka'nın öğretmenlik yaptığı resim kursu ve Mozarteum'da yapılan musiki kurslarıdır.

Mozarteum'un Milletlerarası Yaz Akademisinde bir de orkestra şefliği kursu vardır. Bu kursun iki öğretmeni Erich Leinsdorf ile Gerhard Wimberger'dir. Kursun çeşitli milletlerden devamlıları arasında iki de Türk vardır: Cumhurbaşkanlığı Orkestrası Başkemancısı Sedat Ediz ile İstanbul Şehir Orkestrası yardımcı şefi Demirhan Altuğ.. İkisi de, Salzburg'daki öğretmenliği dışında New York Şehir Operası Musiki İdareciliğini yapan Erich Leinsdorf gibi değerli bir şefin yanında şeflik eğitimlerine devam etmektedirler. Festival konserleri yanında, Salzburg musiki hayatına çeşni veren hâdiseler arasında, Yaz Akademisinin çeşitli sınıflarına devam eden öğrencilerin verdikleri konserler gelmektedir. Bu konserlerde, ilerde kimlerin sönüp gideceğini, kimlerin başarıya ulaşacağını kestirmek, dinleyiciler için zevkli bir meşgale olmaktadır.

Aile

Evliliğin güvesi: Sıkıntı...

Mucize ilâçlar devrindeyiz ama gene de tatbik edilir edilmez hastayı ayağa kaldıran ve ona devamlı bir sıhhat bahşeden hiçbir ilâç yoktur. Fakat bazı rejimler hastaya iyi gelir. Evlilik hayatında da devamlı bir saadeti garanti eden kaideler mevcut değildir. Fakat bir "evlilik hıfzıssıhası" vardır ve buna riayet edenlerin saadet ihtimalleri artar.

Evliliğin 1 numaralı düşmanı sıkıntıdır. Hayat gibi, evliliğin de tadı tuzu değişikliktir.

Sıkıntı evliliğin ilk günlerinde yavaş yavaş kendini göstermeğe başlar. Erkek sabah kalkıp işe gider, akşam döner, yemeğini yer, biraz konuşur, gazete okur ve yatar... Kadın ev işlerine yetişmeye, bütçeyi denk getirmeye uğraşır ve akşam eve dönen kocasına bol bol yorgunluğundan bahseder. Pazar günleri -ay sonu değilse- sinemaya giderler ama yol boyunca kalabalıktan, otomobilsizlikten, halktan, cemiyetten, hayattan, kısaca her şeyden şikâvet ederler ve bu hâl bir, iki, üç, beş, on sene devam eder gider.

Vaktini şikâyetle değil, çalışmakla geçiren mükemmel bir ev kadını da sıkıcı olabilir. Onun için hayatın mânası evinin temizliğidir. Daha misafirler sigaralarının külünü silkerlerken tablaları temizlemeğe kalkar, pazarı ve diğer tatil günlerini temizlikle geçirir. Bu kadın için her şey vazifeden ibarettir. Kocasının fikrî veya hissî hayatı ile, işiyle alâkalanacak vakti yoktur. Fakat kocasının gömlekleri daima kolalı, pantalonları ütülü, mendilleri tiril tirildir. Böyle fazilet sahibi bir kadının kocası da çabuk sıkılır ve kendine bir kaçamak yolu arar. Bazan bahçesini tanzim eder, bazan pul koleksiyonu yapar, arı veya tavuk yetiştirir, istidadı varsa resim yaparak, yazı yazarak sıkıntısını avutmaya çalışır. Bazan kendisini teselli için bulduğu bu meşgale onu o kadar sarar ki, hayatının eksik taraflarını unutur. Böylece sonradan yazı yazmaya veya herhangi bir sanatla meşgul olmaya, başlayanlar arasında meşhur olanlar bile vardır! Bu tip karı-kocalar birbirlerinden tamamiyle ayrı dünyada yaşadıkları halde, işlerinden saadet duydukları için müşterek hayatları devam eder. Fakat aralarında erkek-kadın rabıtaları yoktur, müşterek bağlar mevcut değildir ve üçüncü bir şahıs -ekseriya bir başka kadın- aileyi kolaylıkla yıkabilir. Bu yabancı kadının meziyet ve fazilet sahibi olmasına lüzum yoktur. Erkek evinden, karısından o kadar bıkmıştır ki, kendisine yeniden yaşama zevki veren bu yeni kadına, âdeta minnetle bağlanır. Fazilet sahibi karısı o kadar tatsız olmuştur ki, erkek fazileti bile kusur olarak görmeye başlamıştır.

Bâzı kadınlar da evlenir evlenmez bütün şahsiyetlerini terkederler, âdeta kocalarının birer gölgesi olurlar. Kendi arzuları, kendi meşgaleleri, itiyatları, hattâ akrabaları ve ahbapları yok olmuştur. Kocalarından başka kimseye verecek vakitleri yoktur. Kocalarının peşinden ayrılmazlar. Üstelik gösterdikleri bu aşırı alâkanın aynen karşılığını da beklerler. Alıngan, şüpheci ve kıskanç olurlar. Bu fazla alâka erkeği sıkar, ona kaçmak ve kurtulmak arzusu verir.

Bazan karı-koca devamlı bir "harb hâli" içinde yaşarlar. Her söz aralarında bir kavga vesilesidir. Aralarında zıddiyet var denir ama aslında bunlar sıkıntıyı kavga ile yok etmeğe uğraşan çiftlerdir.

Sıkıntının daha binbir çeşidi var-

Neş'eli bir aile

Sırrı: Sıkıntıyı imha!.

Sıhhatlı bir bebek

Bol, bol hava...

dır. Bu, evlilik kumaşını yavaş yavaş delik deşik eden bir güvedir.

Halbuki kadınların hayali geniştir. İstedikleri zaman evlerinde sıcak, eğlenceli ve mesut bir hava yaratmasını bilirler. Her gün aynı elbiseyi giyen kadın sıkıcıdır. Sık sık aynı yemekleri pişirmek de hoş bir şey değildir. Hep aynı mevzu üzerinde konuşmak, hep aynı şeyi yapmak sâde erkeğin değil, evdeki çocukların da canını sıkar. Kadınlar gülerek "üniforma" diye isimlendirdikleri gündelik elbiselerini sık sık değiştirmeli, bazan saçlarının biçiminde, bazan evlerinin döşeme tarzında, bazan yemeklerde, bazan da her günkü âdetlerinde ev halkına sürprizler yapmalıdırlar. Bu sürprizleri hazırlamak bile o kadar zevklidir ki, kadına neş'e ve ümit verir. Ev kadınının neş'esi ise sâridir. Bütün ev halkı kısa zamanda bu sevimli hastalığa yakalanır, mes'ut olmayı öğrenir.

Çocuk

Önce sağlık!

Hemen her ailenin çocuğu vardır ama pek çok kimsenin evinde, çocuk için ayrılacak oda yoktur. Annenin, babanın yanında yahut oturma odasında yatan çocuklar ekseriyeti teşkil eder. Çocuğun ayrı bir yeri olmasa bile sağlığı bakımından yattığı oda üzerinde titiz olmak lâzımdır. Herşeyden önce bol hava almasına dikkat edilmeli, oda günde üç beş defa havalandırılmalıdır. Çocuğun en mühim ihtiyaçlarının başında temiz hava gelir. Üşütüleceği korkusuyla pencere açmamak pek bilgisizlik olur. Çünkü, üşütmekten çok, pis hava almasından korkulmalıdır. Bol hava almıyan çocuk büyümez, gelişmez, zayıf ve çelimsiz kalır.

Çocuğun yattığı odanın eşyası az olmalı, dantelli perdeler, örtüler bulundurulmamalıdır. Yani toz tutacak eşyalara yer verilmemelidir. Böylece hem toz önlenmiş olur, hem de temizlik daha kolay yapılır. Çocuğun yattığı odanın yalnız havadar olması kâfi değildir. Evin en güneşli, ve en çok ışıklı yerinin seçilmesi şarttır. Kemiklerin gelişmesi için fosfora olan ihtiyaç bilindiğine göre, fosforun ancak gün ışığında kemikleri besliyeceği de unutulmamalıdır. Her anne çocuğun süsünden çok sağlığına özenmelidir.

Meselâ kundak çocuklarının bakımındaki ufak ihmaller, pişik denilen çok ıstırap verici hale sebep olur ve üstüne titrenen bebek bu yüzden acı çeker, durmadan ağlar. Pişiklerin sebebi bazı çocukların derilerinin fazla hassas olmasıdır. Ufak bir ihmalle pişikler meydana gelir. Bu pişikler, çamaşırın vücuda değdiği yerlerde, kırmızı noktalar veya deri kızarması şeklinde görülür; ilerlerse deri soyulabilir. Umumiyetle pişiklere idrar sebep olur. İdrar vücuda temas ederse, lâstik don da kullanıldığı takdirde, ıslak bezlerin kurumasına imkân vermiyeceği için pişikler meydana gelir. Bu gibi hallerde, sık sık bez değiştirmeli ve bezlerin içine az miktarda asit borik ekilmelidir. Çünkü, bu toz idrarda amonyak yapan mikropların faaliyetini durdurur. İlerlemiş pişiklerde ise soyulmuş derilerin üzerine oksit dö zenk merhemi sürülmelidir. Pişiği bu hale gelmiş çocukların banyosunda bir müddet için sabun kullanılmamalıdır.

Hayvanlar ve İnsanlar

Fatma ÖZCAN

Kimsesiz çocukların okutulduğu İstanbul Yetiştirme Yurdunu duyan, Diyarbakırlı onbir yaşında bir çocuğun, hayvan sırtında günlerce meşakkat çektikten sonra İstanbula geldiğini, okulu bulup "Beni okutun" diye yalvardığını, buna cevap olarak da kayıtlar kapandı dendiğini, çocuğun hiç değilse ilkokulu bitirmek istediğini, gazetede küçük bir haber olarak okudum. Bu çocuğu okutacak hamiyetli vatandaş aranıyordu. Haber acıydı, ama okuyucular için ender rastlanan, şaşırtıcı haberlerden değildi. Çünkü, hali vakti müsait olmadığı için okuyamıyan ve hayatını kazandıktan sonra borcunu ödemeği vaad edenlerin verdikleri ilânlara sık sık rastlanıyordu. Nihayet hepimiz biliriz ki, okuma çağında olduğu halde okuyam...an, İş Kanununa bile uyulmıyarak, kaçamak fabrika ve gemilerde ağır işlerde çalıştırılan çocuklar vardır. Okumaktan mahrum kalıp çalışma zorunda olan çocukların yaptıkları işleri sıralarken pazarlarda küfecilik edenler, evlere evlâtlık adıyla alınıp, en ağır hizmetlerde kullanılanlar, babası işe, annesi hizmetçiliğe gittiği için okula devam edemeyen ve kendinden küçük kardeşlerine bakmak zorunda olanlar hemen akla gelenlerdir.

Kimsesiz çocuklar, fakir çocuklar, okutulmavan çocuklar, mutlak halledilmesi icap eden bir cemiyet problemi olarak ele alınmadığı için, kötü şartlar altında ezilen bu çocuklar yardım beklerken, Batı memleketlerinde mevcut olan Hayvanları Koruma Cemiyetinin bir kopyası, bizde de kurulmuştur! Bu Cemiyetin gayesi adından da anlaşıldığı gibi hayvanları korumaktır, hayvanlara eziyet edilmemesini, onların sağlığını ve bakımını temin etmektir. Ancak insan sevgisinin ihmal edildiği bir memlekette, hayvan sevgisini cemiyetler kuracak kadar büyütmek, bu sevgiyi yaygın halde getirmeğe gayret etmek, olsa olsa bir fantezidir.

Evindeki hayvanı titizlikle besleyen, temizleyen, hastalanınca bakımını temin eden, fakat bu ihtimamı bir çocuktan esirgeyenler pek çoktur. Kömür arabalarından dökülen kömür kırıntılarını toplayan, ya da apartman çöplüklerini karıştıran çocuğun yanında aynı çöplükteki kemikleri kemiren topal köpek, hayvan sever kimse tarafından alınıp, Cemiyetin himayesine tevdi edilirse, bu kimsenin hareket tarzını takdir etmek, samimiyetine inanmak fazla iyimserlik olur. Şimdiki halde Hayvanları Koruma Cemiyetinin, böyle marazi sevgileri desteklemekten başka bir işe yaramadığı aşikârdır.

Bu Cemiyet yerine, insana el uzatan, çocuklara, yaşlılara, sakatlara, kimsesiz ve düşkün kadınlara yardım etmeği gaye edinen bir cemiyet kurulsaydı muhakkak ki, faaliyeti daha müsbet olurdu. Fakat, kötü taklitcilikten kurtulamadığımız müddetçe, fayda ve doğru, daima gösterişten sonra düşünülecektir.

Ev

Ucuz güzellikler

Bazı evlerde pencereler içerlek olur. Bu kısımdan istifade etmek mümkündür. Hem odanın bir köşesini süsler, hem de az masrafla kendinize veya yeni yetişen genç kızınıza zarif bir tuvalet köşesi hazırlayabilirsiniz.

Pencerenin boşluğu ölçüsünde kestirilecek düz bir tahta boyanarak, duvarın iki tarafına çakılacak çıtalar üzerine oturtulmalıdır. Tahta iyice yerleştirildikten sonra üzerine aynı ölçüde kestirilecek cam konulmalıdır. Çiçekli yahut iki renkli kareli basmadan, üst kısmı iki sıra büzgü ile kabartılmış geniş bir volan etek yapıp, tahtanın kenarına tutturulunca, tuvalet masası hazırlandı demektir. Önüne, eski bir tahta iskemle, onun üzerine de perdelerin basmasından yapılmış bir minder konulursa, köşeniz çok sade bir şekilde süslenmiş olacaktır. Tuvaletin altına yapılacak düz renk küçük bir seccade bu güzelliği tamamlıyabilir.

Bazı evlerde de kapı yapılacakken vaz geçilmiş gibi, duvar girintileri vardır. Bu kısımdan da aynı şekilde istifade edilebilir. Duvar boşluğunun etrafında tahtadan kalın bir çerçeve yaptırılabilir. Bu çerçeve duvarın içine geçirilmeli, masa kısmını teşkil edecek olan düz ve boyalı tahta iki yandan çerçeveye tutturulmalı, üzerine ya ayna, ya da cam konulmalıdır. Masanın etrafına, içine pamuk doldurarak yapacağınız kalın bir kordon geçirilmelidir. Kordonun ucundan tutturulacak organza etek, yere kadar sarkacaktır. Duvarın iç kısmı uçuk bir renge, meselâ pembeye boyanmalıdır. İki tarafa yerleştirilecek küçük abajurlar, duvar rengi ve masanın üzerindeki ayna ile istenilen aydınlığı temin edecektir.

Filmcilik

İlk liste

Sinema mevsiminin açılmasına bir hafta kala ilk liste neşredildi. Her zaman olduğu gibi, bu listelerin tamamiyle tatbik edilmesini beklemek hiç de akıl kârı olmaz. Bir bakıma da böyle oluşu daha iyidir. Zira liste dışında sürprizler olmasa, sinema mevsimleri olduğundan da cansıkıcı ve verimsiz olarak geçerdi. Nitekim otuz filmlik bu ilk listede de dişe dokunur olarak ancak beş film var. Her zaman olduğu gibi Amerikan filmleri, büyük çoğunluğu meydana getirmekte. Ama son üç yıldır, her mevsim sonunda tenkidçilerin neşredecekleri en iyi filmler listesinde gene en müstena yeri, Avrupa filmlerinin tutacağından hiç şüphe edilmemek gerekir. Tabiî bu mevsim Avrupadan yapılacak ithalât kesilmez veya alabildiğine kısılmazsa. Avrupa filmlerinin mevsim filmleri içinde daha ağır basmasının sebebi açık: Bir kere genel olarak, yüzdeye vurulduğu vakit, her yılın prodüksiyonu içinde kaliteli filmlerin sayısı Amerikadakilerden daha yüksektir. Fransada, İtalyada hattâ İngilterede yıllık prodüksiyonun en az yüzde onu, kaliteli filmlerdir. Bunların yarıya yakını da sinemanın iyi eserleri arasına geçebilecek değerde eserlerdir. Yılda 350'ye yaklaşan Amerikan prodüksiyonu içinde yüzde iki kaliteli film yer alırsa ne âlâ. Bu yüzde iki de, ekseriya bizim ithalcimizin zevki dışında kalır.

Amerikadan gelenler

Listede yer alan Amerikan filmleri arasında alâka çekebilecek olanların ikisi de aynı rejisörün, Edward Dmytryk'in elinden çıkmıştır. Bunlardan biri, Dmytryk'in 1957'de çevirdiği "Raintree County -Aşk mucizesi"dir. Amerikan içsavaşı çağında geçen bir romandan perdeye aktarılan "Aşk mucizesi", akıl hastası bir genç kızla -Elizabeth Taylor- evlenen genç bir idealistin -Montgomery Clift- hikâyesini anlatmaktadır. Fakat epey hacimli olan romanda yer alan çeşitli unsurları -içsavaş, zencilerin hürriyete kavuşturulması, iki aşk arasında bocalama, hayatın nimetlerinden faydalanmak istiyen bir delikanlının karşılaştığı hayalkırıklıkları v.s.- derli toplu anlatmaya, filmin üç saate yakın olan uzunluğu bile tamamiyle yetmemekte, bundan dolayı seyircinin dikkati çoğu zaman dağılıp ancak tek tek bâzı sahneler üzerine toplanmaktadır. Eğer Dmytryk'in usta rejisi olmasa, "Aşk mucizesi"nin tam bir karışıklık ve karanlık içine saplanması işten bile değil. Fakat gerek Dmytryk, gerekse E. Taylor, M. Clift ve Eva Marie Saint seyirciyi üç saat boyunca uyanık tutmayı başarabiliyorlar.

Dmytryk'in 1958'de çevirdiği diğer eseri "The Young Lions -Aslan yavrusu", "Aşk mucizesi"ne göre daha derli toplu, daha alâka ile seyredilebilecek bir eser. Gerçi "Aşk mucizesi"yle aynı uzunlukta -166 dakika- olan "Aslan yavrusu"nda da değişik insanlar, bunların değişik hikâyeleri var. Fakat insanlar ve hikâyeleri birbirine ya paralel olarak gelişiyor ya da birbirinin tamamiyle zıddı olarak ortaya çıkıyor ki, bu da insanları ve hikâyeleri birbirileriyle karşılaştırmaya, aradaki benzerlik ve aykırılıkları dikkatle takip etmeye yol açıyor. "Aslan yavrusu" İkinci Dünya Harbinde biri Amerikan ordusunda, öbürü Nazi ordusunda hizmet gören iki askerin maceralarını anlatıyor. Bir yanda Montgomery Clift'in canlandırdığı yahudi asıllı Amerikan askerinin, yahudi düşmanı bir yüzbaşıdan çektiği eziyetler, gördüğü hakaretler, delikanlının buna karşı mücadelesi yer alıyor. Öte yanda, Hitler hayranı bir nazi askerini canlandıran Marlon Brando'nun, memleketinde, işgal altındaki ülkelerde ve toplama kamplarında karşılaştığı vahşetten dolayı yavaş yavaş inancının sarsılması, nihayet mağlûbiyetle birlikte uğradığı çöküntü ortaya konuyor.

Geriye kalan iki dikkate değer Amerikan filminin ikisi de müzikli komedi sınıfına dahildir. Son yılların en iyi müzikli komedi rejisörlerinden biri olan Stanley Donen'in "Funny Face -Şahane macera"sı, bir fotoğrafçı ile bir model arasındaki aşk macerası üzerine kurulmuş, zengin ve zevkle düzenlenmiş dans sahnelerinin yer aldığı, sürükleyici bir eserdir. Fred Astair ve Kay Thompson gibi "eski"lerin yanında Audrey Hepburn şaşılacak derecede kendini onların havasına uydurmuş bir müzikli komedi oyuncusu olarak ortaya çıkmaktadır. "Şahane macera"ya göre daha zayıf kalan ikinci müzikli komedi, George Cukor'un "Les Girls -Aşk ortakları"dır. Aynı dans topluluğundaki üç kadın -Kay Kendall, Taina Elg, Mitzi Gaynor- tarafından sevilen bir erkeğin -Gene Kelly- hikâyesi, aynı hâdiseyi başka başka insanların ayrı ayrı zaviyelerden görmeleri gibi oldukça sık kullanılmış bir ana fikre dayandığından olacak, fazla alâka çekmiyen bir yoldan anlatılmaktadır. Buna, koreografinin "Şahane macera"daki kadar zengin olmayışı da eklenebilir. Bununla birlikte, "Aşk ortakları"nda, Gene Kelly'nin "Vahşi hücum- The Wild One"daki Marlon Brando'yu hicveden dans sahnesi gibi eğlenceli bölümler de yer almaktadır.

Dostoyevski'den Hemingway'e

Listedeki Amerikan filmlerinden üçü, Dostoyevski, Hemingway ve Françoise Sagan gibi çok değişik yazarlardan yapılan adaptasyonlardır ve müşterek tarafları, adaptasyonun fiyaskoyla neticelenmiş oluşudur. Üstelik bu başarısızlık, romanların değerleriyle ters orantılı olarak ortaya çıkmaktadır. Zaten büyük bir değer taşımıyan "Bonjour tristesse -Merhaba hüzün", Otto Preminger'in elinde "şöyle böyle" bir film olup çıkmıştır. Filmlerinin taşıdığı gerçek değerlerden ziyade, etrafında uyandırdığı dedikodularla dikkati çekmiye çalışan Preminger, Riviera'da Technicolor ile çekilen rengârenk, hayat dolu bir çevreyi şaşılacak bir şekilde cansız, ruhsuz bir hale getirmekten başka bir marifet gösterememektedir.

Marlon Brando "Aslan yavrusu"nda

Bunlar da olmasa...

"Aşk ortakları"ndan bir sahne

Üçlü macera

Hemingway'in "A Farewell to Arms-Silâhlara veda" adlı eseri David O. Sleznick tarafından John Huston'un eline teslim edildiği vakit ne kadar ümit uyandırmışsa, daha bir metre bile çevrilmeden Huston'dan alınıp Charles Vidor'a verilmesi de o kadar endişeyle karşılanmıştı. Vidor'un "Silâhlara veda"ı bu endişelerin ne kadar haklı olduğunu ortaya koyuyor. Hemingway'in en iyi eserlerinden olan "Silâhlara veda", tıpkı Preminger'in "Merhaba hüzün" de yaptığı gibi tamamiyle ruhsuz bir hale giriyor, tabiatiyle Hemingway'in en iyi eserlerinden biri bahis mevzuu olduğu için bu başarısızlık daha göze çarpıcı bir hal alıyor. Hemingway'in mânasız bir savaş içinde sonu acıyla biten kuvvetli bir aşk macerasını, insanı sarsan bir şekilde veren eseri, alelâde bir aşk ve savaş hikâyesi haline geçiyor.

Richard Brooks'un "The Brothers Karamazov -Karamazof kardeşler"i ilk iki adaptasyonun başarısızlığını geride bırakıyor. İşin en acı tarafı, Brooks'un bu adaptasyona Preminger veya Vidor'dan daha ciddiyetle ve saygıyla yanaşmış olması. Fakat iyi niyet yaya kalıyor, ancak bir Dostoyevski'nin elinde "inanılır" bir kılığa bürünebilecek olan "kardeşler", beyaz perdedeki versiyonda birer kukla kılığında, anlaşılmaz tipler olarak beliriyorlar.

Bu "iddialı" adaptasyonlar yanında, Philip Dunne'un John O'Hara'nın romanından beyazperdeye aktardığı "10 North Frederick, U. S. A. -Unutulamıyan günah" kendi ölçüsü içinde daha başarılı bir eserdir. Kocasını siyasi mücadeleye sokmak istiyen ihtiraslı bir kadının -Geraldine Fitzgerald- "madersahi" idaresinde birer birer hayatın acı gerçekleriyle tam bir çöküntüye uğrayan ailenin diğer fertleri, baba -Gary Cooper-, kız -Diana Varsi-, oğul -Ray Stricklyn-, Hollywood stüdyolarının ekseriya propagandasını yaptıkları "Amerikan ailesi"nin, "Amerikan hayat tarzı"nın ters yüzünden bâzı sahneler ortaya koymaktadır.

José Ferrer'in çevirdiği ve başrolünü üzerine aldığı "I Accuse! -Dreyfus dâvası", geçen yüzyılın sonundaki bu meşhur dâvaya, beyazperdede oldukça iyi niyetle yaklaşmıya çalışan, oyuncuları -Ferrer, Anton Walbrook, Leo Genn, Emlyn Williams- ve alâka çeken mahkeme sahneleriyle seyircileri sürükliyen, fakat dâvanın siyasi, içtimai ve insanî büyüklüğüne hiçbir vakit erişemiyen bir eserdir.

Leo McCarey'nin 1939'da Charles Boyer ve Irene Dunne ile birlikte çevirdiği "Love Affair"den, Cary Grant ve Deborah Kerr ile meydana getirdiği "An Affair to Remember -Unutulamıyan kadın", ancak belli bir çerçeve içinde ele alındığı, ait olduğu nev'in klişeleri gözönünde tutulduğu vakit eğlenceli ve sürükleyici sayılabilir. Başıboş bir bekâr ile eski bir gece klübü şarkıcısının bir deniz yolculuğunda başlıyan aşk macerası, belli bir günde Empire State Building'in üst katında buluşma kararı, genç kadının geçirdiği kaza ile randevuya yetişememesi, kronik bekârın ancak kendi elinden çıkmış bir resmin gizlice genç kadın tarafından satın alındığını öğrendiği vakit sevildiğine inanması gibi magazin buluşlarına göz yumulduğu takdirde, filmde yer alan tatlı mizah, iki baş oyuncunun usta oyunları, McCarey'nin yeni versiyonunu "seyredilebilir" hale getirmektedir. Listede yer alan tek kovboy filmi, Robert Parrish'in "Saddle the Wind -Kanlı ihtiras"ı da, yine ancak kendi çeşidinin kalıpları içinde ele alındığı vakit, benzerleri arasında dikkati çekebilmektedir. İki kardeşin -Robert Taylor ile John Cassavetes- istemeksizin birbiriyle çatışmak zorunda kalışları ve beklenmedik bir şiddetin tehdidi karşısında kalan küçük bir topluluğun huzursuzluğu oldukça anlayışlı bir yolda ortaya konulmaktadır.

Tanınmış koregraf Michael Kidd'in rejisör olarak çevirdiği ilk film "Merry Andrew -Cambazhane kralı", Kidd'in burada pek az gösterdiği koreograf ustalığıyla değil, Danny Kaye'in oyunu sayesinde ayakta durabilmektedir.

"10 North Frederick"in yazarı John O' Hara'nın, bambaşka bir tarzda, müzikli komedi tarzında meydana getirdiği "Pal Joey", ilk defa 1940 ta Broadway sahnelerinde Gene Kelly ile temsil edildiği vakit başarısızlığa uğramıştı. 1950 de yeniden Broadway sahnesine çıktığı vakit ise, mevsimin en sevilen müzikli komedilerinden biri haline geçmişti. George Sidney'nin Frank Sinatra, Rita Hayworth, Kim Novak gibi oyuncular, Richard Rodgers ve Lorenz Hart'ın beste ve güfteleri ile çevirdiği "Pal Joey -13 üncü misafir" ise, bu iki sahne temsilinin vasatisine erişebiliyor. Müzik kalitesi bakımından birbirlerinden büyük bir fark göstermekle birlikte, film olarak aralarında büyük seviye farkı olmıyan iki eserden biri, tanınmış "blues" bestecisi William C. Handy'nin hayatını anlatan "St. Louis Blues -Altın ses"tir. Nat "King" Cole, Ella Fitzgerald, Pearl Baily ve Ertha Kitt gibi cazcıların yer aldığı "Altın ses" biyografi olarak başarısız fakat Handy'nin en tanınmış "blues"lerini dinletmesi bakımından alâka çekicidir. Fakat, Allen Reisner'in bu filmi yanında, Henry Ephron'un rock'n'roll'cu Tommy Sands'i oynattığı "Sing, Boy, Sing -Caz şarkıcısı"nda, blues'lerin yerini dolduracak müzik de bulunmamaktadır. Filmin orijinal İngilizce adı olan "Seven Hills of Rome -Roma'nın yedi tepesi" yerine, italyancası olan "Arrivederci Roma"yı tercih eden ithalciler, Mario Lanza'nın sesi ve Romanın turistik manzaralarıyla kalabalık bir seyirci topluluğu çekeceklerini ümit etmekte her halde yanılmıyacaklardır ama, sinemaseverlerin bundan birşey kazanacakları da hiçbir vakit ileri sürülemez. "Arrivederci Roma", mânasız bir hikâyenin, mânasız diyaloglarla ve alabildiğine kötü oyunla baştan sona sürüp gittiği, seyircilerin ancak Lanza'nın gür sesiyle uyanık durabildiği bir eserdir.

Geriye, Amerikan filmi olarak, birbirinden mânasız iki eser daha kalıyor. Bunlardan biri, William Dieterle'nin uğrunda bir İran yolculuğunu

Brigitte Bardot "Parisli kız"da

B. B. mani

göze aldığı "Omar Khayyam -Ömer Hayyam"dır. "Şeyh Ahmet" serisi filmlerden zerrece ayrılmıyan bu eserde, ünlü şair, cariyesini Saha kaptıran fakat sadakatten ayrılmıyan, bu sadakatini Şaha ve oğluna karşı hazırlanan çeşitli suikastlerde ispat eden, sonunda sadakati yüzünden yine cariyesine kavuşan zavallı bir tip olarak tanıtılmaktadır. Henry Koster'in İtalyanlarla ortaklaşa meydana getirdiği ve Goya'nın hayatını anlatmak iddiasıyla ortaya çıkan "The Neked Maje, La Maja desnuda -Çıplak Model" de, "Ömer Hayyam"dan daha talihli değildir. Ava Gardner, Anthony Franciso, Gino Cervi, Lea Padovani gibi oyuncuları bir araya getirmesine, senaryocuları arasında Norman Corwin ve Albert Lewin'in bulunmasına rağmen, "Çıplak Model" saray entrikası etrafında dönen alelâde bir aşk filmi, "periyod" duygusundan yoksun, sadece dekor, kostüm, renk ve geniş perde ile göz doyurmağa çalışan bir süperprodüksiyon olmaktan ileri geçmiyor.

Fransadan İngiltereye

Listede yer alan Fransız ve İtalyan filmleri ise, Amerikan filmlerine bile rahmet okutacak cinstendir. Daha çevrilmesi tamamlanmamış "Voulez-vous dansez avec moi? -Benimle danseder misiniz?" filmi ile Michel Boisrond'un "La Parisienne -Parisli kız", Roger Vadim'in mânasız "Les Bijoutiers du clair de Luna -Mehtap kuyumcuları" hep Brigitte Bardot'nun hatırı için satın alınmış filmlerdir ve ancak Bardot'nun hatırı için seyredilecektir. Bir "donjuan" ile kendisinden intikam almak istiyen üç genç kızın macerasını anlatan ve yine Michel Boisrond tarafından çevrilen "Faibles femmes -Gönül avcıları", vermek istediği komedi havasına pek seyrek ulaşabilmektedir. Bir İtalyan-Fransız koprodüksiyonu olan ve Viktor Turjanski'nin tâ 1928'de yine kendisi tarafından çevrilen "Volga Volga"nın yeni versiyonu "Les bateliers de la Volga -Volga mahkûmları"nı binlerce film arasından bulup çıkaran ithalcilerimizdeki arkeolojik kabiliyete şaşmamak elden gelmez. "Volga mahkûmları" değilse bile, yine Turjanski gibi tâ ilk dünya harbinden artakalan diğer bir rejisörün, Carmine Gallone'nin Jules Verne'in meşhur eserinden aktardığı "Michéle Strogoff", hiç olmazsa çocukları peşinden sürükliyebilecektir.

Sinema tarihinin birkaç kere ele alınan hikâyelerinden "Der Tiger von Eschnapur - Mihracenin gözdesi" ve onun devamı olan "Das Indischen grabmal -Hint mezarı" Alman asıllı Fritz Lang tarafından Alman-Fransız-İtalyan koprodüksiyonu olarak bir kere daha çevrilince, her iki filmin daha önceli versiyonlarının Türk seyircileri arasında ne kadar tutulduğunu hatırlıyan ithalciler tarafından listeye alınmıştır. Mevzuunun büyük bir şey vermemesine karşılık, dekor, ışık, oyun bakımından her iki film de, Fritz Lang'a Almanyadaki ilk çağının teknik ustalıklarını hatırlatan imkânlar sağlamaktadır.

Listede yalnız üç filme geçen İngiltere, yine de diğerlerine göre daha doyurucu filmler getirmektedir. David Lean'in "The Bridge on the River Kwai - Kway köprüsü" kazandığı Oscar'lar ve diğer armağanlarla iki yıldan beri yeteri kadar reklâmı yapılan ve merakla beklenen eserlerden biridir. Tipik bir İngiliz subayı ile onunla taban tabana zıt bir Japon subayı arasındaki gizli ve açık çatışmayı, kuvvet denemesini aksettiren film, aynı zamanda David Lean'in usta rejisiyle ve Alec Guinness ile Sessue Hayakawa'nın başarılı oyunuyla da dikkati çekmektedir. Carl Foreman tarafından senaryosu yazılıp, Carol Reed tarafından çevrilen "The Key -Anahtar", bir liman çevresinde elden ele geçen bir anahtar ve anahtarın ulaştırdığı kadının sembolik hikâyesi ardında, korkunun insan üzerindeki tesirlerini incelemeğe çalışan bir eser. Herbiri kendi sahasında başarılı birer sanatkâr olan rejisör Reed, Senaryocu Foreman, fotoğrafçı Oswald Morris, oyuncu Trevor Howard... ne yazık ki, aynı anlayış içinde birleşemediklerinden, film birçok noktalara doğru dikkate değer şekilde gelişmeler gösteriyor, sonra kurak bir yere varmış akarsu gibi bu çeşitli kollarda kaybolup gidiyor. Terence Young'un çevirdiği "Action of the Tiger -Cehennem yolcuları" ise, Sidney Gilliat'ın "State Secret -Kanlı istipdat"ını hatırlatır bir hava içinde, fakat bu sefer mahal tasrih ederek -Arnavutluk- anlatılan bir Demir Perde gerisi macerası. Fakat "Kanlı istipdat"taki heyecanlı havaya burada rastlanmıyor.

TİYATRO

Ankara

Mevsim başı

Devlet Tiyatrosu sahneleri, her yıl olduğu gibi bu sene de Ekimin ilk günü perdelerini açacaklardır. AKİS'in bu sayısı satışa çıktığı sırada Devlet Tiyatrosunun tatili bitmiş ve sanatkârlar yeni eserlerin provalarına başlamış olacaklardır.

Genel Müdür Cüneyt Gökçer, Avrupa seyahatı dönüşünde gazetecilere, yılın repertuarını değilse bile sahnelerde ilk defa temsil edilecek eserlerin adlarını bildirmiştir. Buna göre, Büyük Tiyatroda ilk eser olarak Sophocles'in "Kral Oidipus"u sahneye konacaktır. Küçük Tiyatro, mevsime telif bir eserle girecektir: Refik Erduranın "Karayar Köprüsü"... Oda Tiyatrosu için ananesine uygun bir eser seçilmistir; bu küçük salonda bu mevsim ilk eser olarak Eugene O'Neill'in "Günden Gece"yesi oynanacaktır. Üçüncü Tiyatro sahnesinde ise bir Fransız komedisi, "Ekmek Parası" temsil edilecektir.

Büyük Tiyatronun mevsimi Sophocles'in bir oyunuyla açması ne kadar isabetliyse daha ziyade telif eserlere tahsis edilen Küçük Tiyatro sahnesinde Refik Erduranın "Karayar Köprüsü"nün oynanması o kadar yerindedir. Refik Erduran, piyes yazarlarımız içinde en çok ümit uyandıran bir istidattır. Geçen yıllarda İstanbul sahnelerinde oynanan eserlerinde yazarın bile bile gişeyi iltizam etmesi, bâzı tereddütlere yol açmıştır. Gerçi maksat hâsıl olmuş ve Erduranın piyesleri çok zaman kapalı gişe ile oynanmıştır ama, bu eserler yazarına olsa olsa para getirmiştir. "Karayar Köprüsü" Refik Erduranın bu neviden bir eseri değildir.. Bu defa yazar, seyirci ve tenkidçilerin önüne iddia ile çıkmaktadır. Bu sebeple, "Karayar Köprüsü" önümüzdeki mevsimde hakkında en çok söz edilecek bir oyun, hattâ belki de bir tiyatro hâdisesi olacaktır.

Eugene O'Neill'in "Günden Gece-ye"sine gelince bu esere Oda Tiyatrosunun ayrılması ona peşin bir muvaffakiyet şansı kazandırmaktadır. Zira Oda Tiyatrosunun pek mahdut sayıda koltuğa sahip olması yüzünden eserler daima kapalı gişe ile oynanmaktadır. Bu hal, oyuna seyircinin ne dereceye kadar rağbet gösterdiğini ölçmeye imkân bırakmamaktadır. Bundan başka Ankaralı seyircilerin Oda Tiyatrosuna karşı olan zaafları da hesaplanmalıdır. Pek çok kimse bu tiyatroya, oynanan eseri görmekten çok, "Oda Tiyatrosuna gitmek" için gişe önünde kuyruk yapmayı göze almaktadır.

Disipline rahmet!

Devlet Tiyatrosu idarecilerinin bu sene en fazla zorlukla karşılaşacakları mesele hiç şüphe yok ki, sanatkârlar arasında disiplinin temini olacaktır. Zira Devlet Tiyatrosuna ve Operasına mensup sanatkârların birçoğu zamanın modasına uyarak Vatan Cephesine girmişlerdir. Ertuğrul İlgin tarafından tiyatro muhitinde lanse edilen bu modanın gördüğü rağbetin sebebi, söylendiğine göre, sanatkârların kurduğu kooperatifin senelerden beri mensuplarını birer eve kavuşturamamış olmasıdır. Böylece bir siyasi himayeye kavuşularak kısa zamanda evlerinin anahtarlarını cebe indireceklerini uman sanatkârların bu kadarla iktifa edeceklerini beklememek lâzımdır. Bizzat Başrejisör Ertuğrul İlgin bile, Vatan Cepheli artistlere söz geçirememenin acısını çekecek, bu işe ön ayak olduğuna bin defa pişman olacaktır.

Ev sahibi olmak iyi bir şeydir. Bu uğurda şakacıktan Vatan Cepheli olmayı da anlayışla karşılamak belki mümkündür. Ama disipline muharip bir ordu kadar muhtaç olan tiyatroda, ipin ucu bir defa böyle elden kaçarsa, uğranılan ziyanı telâfiye bir değil, bin Ertuğrul İlginin bile gücü yetmiyecektir.

SPOR

Millî Lig

İlk hafta

Günlerdir, hattâ aylardır beklenen mücadelenin ilk haftası işte nihayet gelmiş çatmıştı. İstanbuldan on, Ankara ve İzmirden beşer takımın katılacağı Millî Futbol Ligi maçlarına başlanıyordu.. Millî Lig, uzun ve yorucu bir programı ihtiva etmekteydi. Takımların keselerine, bu programdan yüklü bir para girecekti. Bununla beraber sarfedilecek enerji ve yüklenilecek dertlerin neye mal olacağı henüz belli değildi.

Federasyon tarafından çeşitli rötuşlara, İstanbul Kulüpleri tarafından da çeşitli itirazlara hedef olan Millî Lig Futbol maçları işte böyle bir hava içinde başlıyordu. İlk haftanın maç programında Ankara yoktu. 19 Mayıs Stadının ekleme çimlerinin tutmasını temin zımnında, Federasyon, Bölgenin ricasını kırmamıştı.. Çimlerin tutup tutmıyacağı belli değildi ama, ilk iki hafta Ankarada maç olmadığı muhakkaktı.

Millî Lig maçları geçen hafta Çarşamba günü İstanbulda Mithatpaşa Stadında Galatasaray - Beykoz karşılaşmasıyla başladı. Tabiî hakem derdi de ayni müsabaka ile kendini gösterdi. Güneşli bir günde oynanan Beykoz - Galatasaray maçı Sarı - Kırmızılıların 2 - 0 galibiyeti ile son buldu. Gollerin bir tanesini Büyük Ahmet, diğerini de "hakem" atmıştı... Evet, hakemin yarattığı penaltıda Metine sadece topa vurmak düşüyordu. Bu ağır karar, oyun 0 - 0 devam ederken verilmişti.

Cumartesi günü geldi çattı. Tabiî hakem hikâyesi de... O gün İzmirde oynanan müsabakada Karşıyaka, İzmirsporu 2 - 1 yenmeye muvaffak oldu. İstanbulda ise her geçen gün bir büyük takım hüviyetine daha iyi bürünmesini bilen Karagümrük, rakibi Adaleti 2 - 0 yendi. Bu maçta Adalet takımı bir penaltıyı dışarı atmak talihsizliğine uğradı.

Sonra sıra geçen senenin iki şampiyonuna geldi. İkinci profesyonel küme birincisi olarak Millî Lige giren Feriköylüler, ilk maçlarında kendilerine rakip olarak, İstanbul Profesyonel Ligi ve Federasyon Kupası şampiyonu Fenerbahçeyi karşılarında buldular.. Maçta iki husus büyük rol oynadı. Canın Fenerbahçe takımında bulunmayışı ve sahada bir "hakem"in mevcudiyeti...

Fenerbahçe Umumi Kaptanı İsmet Uluğ, hafta içinde bir basın toplantısı yapmış ve futbolcularını disipline dâvet etmişti. İşte bu toplantının üstünden iki gün bile geçmeden, Park Oteldeki yemeğe gelmemekle, Fenerbahçenin en iyi futbolcularından Can Bartu disiplini çiğnemiş oluyordu. Dr. Uluğun verdiği ceza Canı takıma koymamak oldu. Oyunun birinci devresi 0 - 0 biterken, bu sert kararından pişman olmuş gibiy-

Galatasaray Ankarada
İtiş - kakış!.

di, lâkin bir kere ok yaydan çıkmıştı. Cansız, Fenerbahçede boş sahada top taşımak ve arkadaşlarına pas dağıtmak sadece Leftere kalıyordu. Bu kurt oyuncu da rakip müdafaa tarafından sert bir şekilde marke edilince, Fenerbahçe durdu.

Fakat bereket hakeme.. Zira en ufak fırsatları bile değerlendirmesini bilen Mikro Mustafa, ofsayt pozisyonunda aldığı topu, kaleye galibiyet golü olarak soktu ve hakem golü kabul etti.

İlk maçından, Fenerbahçe gibi zorlu bir rakip önünde Gündüz Kılıçın Kırmızı Beyazlı Feriköyü, puan almadan, fakat iyi bir intiba bırakarak ayrıldı.

Pazar maçlarında ise Recepli, Özcanlı Kasımpaşa, oturmuş bir takım görünen İstanbulspora 1 - 0 yenilmekten kurtulamadı.

Son maçta ise Beşiktaşın genç yıldızları Vefa müdafaasını darmadağınık ettiler ve maçı beklenmedik bir neticeyle 4 - 1 kazandılar.

Ankara

Turgayın Takımı

Seyircilerden biri, Galatasaray kalecisinin yüzde yüz bir golü önlemesi karşısında coştu ve olanca kuvvetiyle bağırdı: "Senin ölün yeter be!..."

Bu kere hararetli seyircinin hemen civarından bir ikinci ses duyuldu: "Sen gel de bunu İdare Heyetine anlat..!"

Tribünlerde bir gülüşmedir başlamıştı. Bağırışmaların geçtiği yere pek yakın oturan ve birbiri peşi sıra İnhisar İdaresinin filitreli Samsun sigarasını, çakmağı ile ateşleyen Galatasaray Kulübü Reisi Sadık Giz, sinirli sinirli güneş gözlüğünü cebinden çıkardı ve taktı. Sanki kalın çerçeveli, iri camlı bu gözlük ile hüviyetini saklamak istiyor gibiydi. Hâdise geçen haftanın sonunda Ankaragücü Stadında cereyan ediyordu.

Beşiktaştan sonra geçen hafta Ankarayı ziyaret etmek sırası Galatasaraya nasip oldu. Sarı - Kırmızılılar, yeni transferlerinin hepsini toplayıp geldiler ve oynadıkları iki maçı da 1 - 0 kazandılar. Sayı levhasının gösterdiği netice, gerçekten Galatasarayın Ankaradaki maçlarının en dürüst ve en açık ölçüsüydü. Gerek Amatör Karma, gerek Şeker - Hilâl futbol ekipleri karşısında şöhretli oyunculara sahip Galatasaray, tekniğin kendisine bahşettiği 1 - 0 lık bir üstünlük sahibiydi. Ama işte, hepsi o kadar...

Ankaragücünün toz duman içindeki sahasını dolduran seyirciler Galatasarayda aradıkları kudreti bulamadıkları gibi, futbol maçı olarak da orta kalitenin üstüne çıkmayan yirmi iki kişinin itişmesini seyrettiler. Bundan gayri, iki günün göze çarpan tarafları Metin gibi bir şöhretin, sahada gezinmesi, zaman zaman da rakiplerine tekmeler atması oldu.

Galatasaray her iki maçı da Suatın, oyunun başlarında attığı birer golle kazandı. Bu iki golün, iki galibiyet temin ettiği muhakkaktı; lâkin iyi bir kaleci bu golleri yer miydi? İşte münakaşa edilebilecek bir mevzu... Bundan başka Şeker - Hilâl takımı, oyunun bitmesine 15 dakika kala kazanmış olduğu penaltıyı önce atacak adamı bulamadı. Nihayet yapılan vuruşu Turgay klası ile kurtarmak hünerini gösterdi ve böylelikle borcunu ödedi. Zira penaltı vuruşuna sebep olan da gene Kaptanın kendisiydi.

Turgay her iki maçı da sonuna kadar dikkatli ve hesaplı oynadı. Şöhretine yakışır kurtarışlar yapmayı da ihmal etmedi. Geçen yılların aksine bu maçlarda kalecinin işi, çok ciddiye aldığı gözle görülecek kadar açıktı. Anlaşılan Kaptan bu defa takımı kadar, bizzat kendi itibarını da kurtarmakta kararlı bulunuyordu.

Galatasarayın Ankara maçlarından Sarı - Kırmızılı ekip için, bir hüküm çıkartmanın yersiz olduğunu söylemekte büyük gerçek payı vardır. Zira seyircinin sahayı doldurduğu bir alanda, ondüleli bir toprak üzerinde tekniğin, klasın pek hükmü kalmamakta, iş daha ziyade enerji ve mücadeleye dayanmaktadır. Eh... itiraf etmek icap eder ki, bu son iki meziyetten Ankara takımları mahrum değillerdir.

Güreş

Güç bir şampiyonluk

Yugoslavyada Split şehrinde cereyan eden ve kül halinde bir Avrupa Şampiyonası hüviyetine sahip bulunan Beynelmilel Greko - Romen güreş müsabakaları geçen hafta içinde yapıldı ve Türk takımının birinciliği ile sona erdi.

Bu müsabakalarda bir birincilik, iki ikincilik, iki üçüncülük almış bulunuyorduk. Sekiz sıklet içinde elde edilen bu beş derece, milli ekipimizi birinci yapmaya, biraz güç de olsa, yetmişti. Muhakkak olan nokta şuydu ki, milli sporumuz sayılan güreşte, işi son derece sıkı tutmak lâzımdı. Zira Split'te alınan netice, geçmiş yılların bir mirasına benzemekteydi. Bu miras, her gün biraz daha tükenmekte olduğunu gösteriyordu.

Greko - Romenin büyük ustaları sayılan Ruslar, turnuvaya sadece dört güreşçi ile iştirak etmişlerdi. Finlândiyalılar, Norveçliler ortada yoktu. Macarlar ve İsveçliler, Split'e genç bir takım getirmişlerdi. Böyle bir düzen içinde beklediğimiz seri şampiyonluklardan Türkiyeye ancak bir tanesi yâd oldu. 52 kiloda Dursun Ali şampiyonluğu kurtardı.

Split'in bir başka mühim noktası da Balkan devletlerinin de güreşte dev adımlarıyla gelişmesini ortaya koymuş olmasıdır. Eskiden güreşte rakip diye bildiğimiz Rusya, İsveç, Filândiyanın şimdi yanı başında bir Bulgaristan, bir Romanya vardır.